

**BOJ O KARLÍN
ANEB
MODERNÍ ARCHITEKTURA
VERSUS
HISTORICKÉ PROSTŘEDÍ**

PETR KUČERA

**BOJ O KARLÍN
ANEB
MODERNÍ ARCHITEKTURA
VERSUS
HISTORICKÉ PROSTŘEDÍ**

**STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST
OBOR 11: STAVITELSTVÍ, ARCHITEKTURA**

ZPRACOVAL : PETR KUČERA

**GYMNÁZIUM CHRISTIANA DOPPLERA
IV.C, ŠKOLNÍ ROK 2003/2004**

**PROHLAŠUJI, ŽE JSEM TUTO PRÁCI VYPRACOVAL SAMOSTATNĚ A S
POUŽITÍM UVEDENÉ LITERATURY**

Úvod

Karlín. Co si asi většina populace představí pod tímto místním názvem? Bezesporu pražskou čtvrt', čtvrt' s půvabem zašlé slávy, ale také čtvrt' průmyslovou, zanedbanou, s poněkud kriminální pověstí, čtvrt' trpící, protože při slově Karlín se většině lidí vybaví apokalypsa, kterou zažili obyvatelé této části Prahy při povodních v roce 2002.

A co Karlín jako významná památková zóna v ohrožení? To asi napadne málokoho. Tato práce je však právě o tom, protože Karlín je jednou z nejcennějších klasicistních lokalit v České republice. A stejně jako je ceněný Terezín nebo Josefov, měl by být ceněný i Karlín. Skutečnost je však jiná a pod vlivem silného investorského tlaku a podivně jednajících orgánů památkové péče i místní samosprávy se v Karlíně dějí přinejmenším podivné věci. Sám jsem při svých toulkách Prahou zjistil, že památkově hodnotné objekty v Karlíně neuvěřitelně rychle mizí, že ochrana těchto památek je nedostatečná a chránit cenné objekty v této čtvrti napadne jen málokoho. Přesto je co chránit. A není toho málo. Jen vůle chybí, a proto je ji třeba podpořit.

Tahle práce má široké pozadí. Nejde jen o to popsat současný stav a ten prezentovat před odbornou veřejností. Při přípravě „Boje o Karlín“ jsem našel své pravé místo na poli památkové péče a naučil jsem se přitom věci, které nikdy nezapomenu. Poznal jsem přátele, kteří mi v mnohém pomohli, i nepřátele, kteří se snažili záměrně mou práci stěžovat. Svou činností při „boji o Karlín“ jsem vstoupil do veřejného života, z něhož se jen těžko vystupuje. A dokud v něm jsem, chci se pokusit bojovat za správnou věc. A tou je v mém případě záchrana klasicistního Karlína.

Přesto je mou povinností přistupovat k této odborné práci objektivně a s náležitým nadhledem. Proto věnuji značnou pozornost historii čtvrti a jejímu urbanistickému i slohovému vývoji. Nastiňuji kromě toho i možný vývoj, kam směřuje současná architektura v Karlíně a zabývám se i památkovým významem této části Prahy.

Do odborné práce však dle mého názoru patří i jistá dávka investigace. A tu představuje v „Boji o Karlín“ popis sporných památkových kauz, můj osobní přínos na poli památkové péče v této čtvrti a v neposlední řadě vznik občanského sdružení Klub pro záchranu památek.

Spojit odbornost a investigativnost. To byl můj základní cíl. Doufám, že se mi to alespoň trochu povedlo.

Petr Kučera, Praha 2. března 2004

1 Historie Špitálska

1.1 Raný středověk

První zmínka o území, na kterém se dnes rozkládá Karlín, pochází z roku 993, kdy byl knížetem Boleslavem II. založen klášter v Břevnově pro mnichy Benediktinského řádu, který při této příležitosti dostal řád od panovníka darem mimo jiné i rozsáhlé pozemky při pobřeží Vltavy pod Vítkovem, které do té doby ležely ladem. Jejich součástí byla i osada německých kupců na Poříčí, jež vznikla na významné obchodní stezce vedoucí do Saské Lužice a Slezska. Trasa stezky vedla podél Vltavy v místech dnešní Pobřežní ulice do Libně, kde se rozbíhala do několika směrů. Byla tak sběrnou komunikací pro zemské cesty vedoucí do Prahy ze severních, severovýchodních a jihovýchodních Čech, a také do značné části Moravy. Více než dvě století obdělávali břevnovští Benediktini pozemky pod Vítkovem a zakládali zde pole, louky, zelinářské zahrady i ovocné sady, které svou úrodou přinášely klášteru značný užitek.

Nařízením krále Přemysla Otakara I. byl Benediktinský řád na počátku 13.století donucen odstoupit celé toto území včetně osady Poříčí řádu německých rytířů, kterému se v té době dostávalo od panovníků značné podpory. Němečtí rytíři tu však zůstali jen přibližně 18 let a v roce 1233 se přestěhovali na Staré Město, kde si postavili u kostela sv.Benedikta nový klášter. Rozsáhlé pozemky na Poříčí, a v místech dnešního Karlína pak prodali královně Konstancii, vdově po Přemyslu Otakarovi. Celé území roku 1235 obdržela od své matky Anežka Přemyslovna, která jej darovala řádu Křižovníků s červenou hvězdou, který rok předtím sama založila. Ti pak roku 1252 založili špitál sv.Františka pro chudé a nemocné u Juditina mostu a pro jeho pozemky pod Vítkovem se od té doby vžil název Špitálská pole nebo krátce Špitálsko. Z výnosu zdejších úrodných polí, luk a zahrad pak Křižovníci financovali náročný provoz svého špitálu.

1.2 Vrcholný středověk

1.2.1 Vláša Karla IV.

K výrazným změnám na Špitálsku došlo za vlády Karla IV. v roce 1348, kdy bylo založeno Nové Město pražské. Bezmála celá třetina půdy na území města náležela Křižovníkům a za jejich rozsáhlé úrodné polnosti, louky a zahrady od Poříčí vzhůru až ke vsi Rybníkům¹ se jim nedostalo dostatečné náhrady. Navíc novoměstské hradby oddělily hospodářský dvůr a některé zahrady na Poříčí od polí a luk na Špitálských polích, jak bylo křižovnické území sahající až k osadě v Libni nazýváno. Z Nového Města Pražského bylo Špitálsko přístupné Poříčskou bránou, která byla umístěna v původních gotických hradbách, nikoliv v ose dnešní ulice na Poříčí, jako pozdější brána barokních fortifikací, ale o něco blíže k řece, v ose ulice Petruské. Proto také stará Brandýská silnice nevedla po trase dnešní Sokolovské ulice, ale vedla přímo z místa původní brány dnešní Pobřežní ulice. Aby zvelebil okolí hlavního města, nařídil v roce 1358 císař Karel IV. založit na neúrodných návrších a holých stráních na tři míle okolo Prahy vinice. Podle nařízení proto vysázeli Křižovníci na úpatí Vítkova řádové vinice a chmelnice a podél Brandýské silnice vzniklo několik zájezdních i běžných hostinců. Podle dochovaných písemných zpráv vznikla na konci 14.století za

¹ Prastará osada Rybníky se nacházela v okolí rotundy sv.Longina a kostela sv.Štěpána v dnešní Štěpánské ulici.

Poříčskou branou zemědělská osada Těšnov, poskládaná z několika dřevěných domků, k nimž náležela malá políčka, a ta řád pronajímal.

1.2.2 Období husitských válek

Do poklidného vývoje výnosných pozemků Křížovníků zasáhly v první polovině 15.století husitské bouře. Tehdy se Špitálská pole stala dějištěm dvou významných událostí našich dějin. Poprvé tomu bylo 17.července 1420, kdy chtěl Zikmund s křížáckými vojsky dobýt Prahu. Té však přispěchal na pomoc Jan Žižka s Táborci a opevnil se na Vítkově. Po dramatickém boji nakonec Žižka zahnal křížáky na útěk a Zikmund se dalšího obléhání Prahy vzdal. Podruhé tomu bylo 14.zář 1424, kdy byla Praha ohrožena samotným Žižkou. Ten chtěl rozbořit město, které se proti němu spojilo s kališníky a katolíky a jednalo se Zikmundem. Ve chvíli, kdy se chystal k útoku, mu však vyšlo z města naproti poselstvo vedené kazatelem Janem Rokycanou a sjednalo mír. Na jeho počest byla na Špitálských polích zbudována kamenná mohyla². Po husitských válkách byla veškerá pole, ale i louky, zelinářské zahrady a ovocné sady zničeny a zničeny, stejně jako řádové vinice a chmelnice na úpatí Vítkova. Po slavně bitvě se Pražané zmocnili veškerého majetku křížovnického řádu v okolí města a v roce 1429 získala Špitálská pole pod svou správou staroměstská obec.

Vedle značných válečných škod zpusťovala Špitálsko v roce 1432 přírodní katastrofa nebyvalých rozměrů. V červenci zasáhla Prahu zkázonosná povodeň, která strhla pět pilířů Karlova mostu a zaplavila ulice města až po Staroměstské náměstí. Území Špitálska zaplavila rozbouřená Vltava až po úpatí Vítkova, a zpusťovala tak veškeré zdejší polnosti a hospodářská stavení. Po opadnutí vody zůstaly pole, zahrady i sady pokryty silnou vrstvou bahna, ohromným množstvím naplaveného dříví a věcmi, které sem řeka přinesla. O katastrofální povodni tehdejší kronikář napsal: „Opadlá pak voda zůstala zvláště celé pole Špitálské za Poříčskou branou pokryté dřívím rozličným, almarami, truhlami, koly a kameny mlýnskými, střechami, ano i celými mlýny a chalupami, které vlny odnesly.“³

O rozsahu povodně, která se stala největší zaznamenanou vodní katastrofou v kronikách a svým rozsahem předčila i povodeň v roce 2002, svědčí i skutečnost, že při pravém břehu Vltavy poblíž Štvanice vznikla z písčitého naplavenin skupina pěti menších ostrovů, které zde již zůstaly⁴. Byly to ostrovy Vrbový, Kamenský, Papírnický, Rohanův a Bezejmenný. Vrbový ostrov získal svůj název v 15.století podle vrbového proutí, které na něm rostlo a od začátku 19.století se jmenoval Jerusalemský podle svého tehdejšího majitele, průmyslníka Mojžíše Jerusalema. Kamenský ostrov byl pojmenován již ve 14.století podle toho, že na něm stál prastarý mlýn Na Kameni a od 16.století se mu říkalo rovněž Šaškovský ostrov, podle zdejšího mlynáře Martina Šaška. Papírnický ostrov získal svůj název počátkem 16.století, kdy na něm byla postavena papírna. Na konci 18.století se mu říkalo také Buriánka, podle mlynáře Františka Buriánka, který zde založil mlýn. Největším ostrovem z této skupiny byl podle svého majitele pojmenovaný ostrov Kepplův a později přejmenovaný podle nového majitele na Rohanský. Bezejmenný ostrov, vlastně jen malý ostrůvek, neměl po dlouhá staletí žádné jméno, a proto se mu nakonec začalo říkat Bezejmenný.

1.3 16. Století

² Kde se kamenná mohyla nacházela se dodnes nepodařilo zjistit.

³ Kneidl, František: Dějiny města Karlína I., ČGÚ, Praha 1923

⁴ Ostrovy byly později zpevnovány a zanikly až při regulaci holešovického meandru ve 30.letech 20.století.

1.3.1 Pozemky staroměstské obce

V roce 1474 byly pozemky na Špitálských polích navraceny králem Vladislavem II. zpět křížovnickému řádu a v držení staroměstské obce zůstal jen úzký pruh půdy na břehu vltavském, oddělený od pozemků křížovnických Brandýskou silnicí. Vzhledem k častým povodním nebylo možné toto území efektivně využít pro zemědělství, avšak právě vodní síla rychle našla využití v průmyslovém podnikání. Na vltavském břehu byly zakládány mlýny, a také mydlářské, barvířské a jirchářské živnosti.

Nejstarším mlynářským stavením na území Špitálska se staly mlýny Na Kameni, které byly založeny počátkem 14.století na Kamenském ostrově, pojmenovaném právě podle mlýnu (příloha 8). Spolu s Velikým ostrovem (dnešní Štvanice) a přívozem do Buben patřily zderazským mnichům, kteří je v roce 1320 prodali bohatému měšťanskému rodu Rokycanských. Během katastrofální povodně v roce 1432 byly mlýny zcela zničeny a o tři roky později je koupila staroměstská obec. V průběhu následujících desetiletí byly mlýny obnoveny a často střídaly majitele až do roku 1544. Tehdy je koupil mlynář Martin Šašek, a pro mlýn i ostrov se tak vžil nový název - Šaškovský.

V roce 1500 založila staroměstská obec na nevyužitém ostrově při špitálském pobřeží papírnu, která byla první svého druhu v Čechách a po dlouho dobu měla v Praze monopolní postavení. Objekty papírny byly poháněny vodou z mlýnů Na Kameni, v jejichž sousedství staroměstští založili již druhý průmyslový podnik na Špitálsku a to obecní prachovnu. V roce 1547 však prachovnu zapálili a zničili němečtí žoldnéři a obnovena byla až v roce 1577, tentokrát však na Velikém ostrově.

1.3.2 Špitál sv. Pavla

Na počátku 16.století se do Prahy rozšířila z Francie dosud neznámá velmi nakažlivá nemoc, při které po těle vyrážely hnisavé neštovičné puchýře spojené s velkými bolestmi v kostech. Tato smrtelná nemoc zasáhla především pražskou chudinu, která tak byla hromadně vykazována za městské hradby. Za Poříčskou bránu byly přemístěny rozpadající se dřevěné boudy z pražských tržišť, které nemocným posloužily jako přístřeší. V roce 1504 rozhodla staroměstská obec na vlastní náklady postavit za Poříčskou branou dostatečně velkou zděnou budovu, do které by se nemocní uchýlili před zimou. Tento úmysl vyvolal mezi Pražany vlnu soucitu a v několika veřejných sbírkách byl sehnán dostatek financí na vybudování špitálu pro chudé a nemocné, nakažené infekčními chorobami.

V roce 1504 tak byla dokončena stavba špitálu sv.Pavla s hospodářskými budovami, kostelem Obrácení sv.Pavla a rozsáhlým hřbitovem. Území, na kterém se špitál rozkládal, je dnes přibližně ohraničeno ulicemi Prvního pluku, Pobřežní, Sokolovskou a Vítkovou. Budova špitálu se nacházela nedaleko břehu Vltavy při Brandýské silnici a naproti přes cestu, o něco dále k východu na mírném pahorku, byl kostel, k jehož východní a jižní straně přiléhal rozlehlý morový hřbitov⁵. V blízkosti špitální budovy se nacházel hospodářský dvůr, dále chlév, stodola, kolna, skladiště špitálních potřeb a na břehu řeky také prádelna s lázněmi. Neutěšené hygienické poměry v Praze měly na svědomí rychlé šíření nakažlivých nemocí a tím i vysokou úmrtnost. Proto také časem rozšířil špitál sv.Pavla svůj útulek i pro opuštěné děti a sirotky po rodičích, kteří zemřeli při morových epidemiích.

⁵ Budova špitálu stála v místech dnešního domu čp.216 v Pobřežní ulici a kostel se nacházel přibližně v místech, kde dnes stojí dům čp.224 v Pobřežní ulici.

1.4 17. století

Krátkou dobu rozkvětu Špitálska v 16.století postihla zkáza během třicetileté války, kdy v roce 1639 přitáhla do Prahy švédská vojska pod vedením generála Bannera. V případě válečného nebezpečí totiž musely být zbořeny všechny budovy, vzdálené 300 sáhů na dostřel od hradebních bašt, a to bez jakéhokoliv nároku na náhradu škody. Tento takzvaný demoliční revers, který musel podepsat každý stavitel ve vymezeném území, platil bez výjimky a při ohrožení bránil tomu, aby za hradbami zůstalo něco, co by mohlo posloužit nepříteli.

V červenci roku 1639 tak byla zbořena všechna obytná i hospodářská stavení v zemědělské osadě Těšnov, pro kterou se v 16.století vžil rovněž název Zábransko, a to vzhledem k její poloze za branami Nového Města pražského. Krátce před třicetiletou válkou se zde nacházelo 46 domů a 4 krčmy podél Brandýské a Vrbové cesty, která sledovala směr potůčku tekoucího od Vítkova k Vltavě a byla lemována vrbovou alejí⁶. Zábranští obyvatelé ve svých domech provozovali rozličné obchody, někteří byli kováři, koláři, řezníci, ševci, krejčí, truhláři i jiní řemeslníci. Jejich zelinářské zahrádky a ovocné sady byly po třicetileté válce zcela zpusťošeny a zničeny, stejně jako úrodné polnosti, zahrady, vinice a chmelnice křížovnického řádu.

Zničeny byly rovněž veškeré objekty na území, patřícím staroměstské obci. Jednalo se o mlýny Na Kameni, papírnu a další jirchářské a mydlářské živnosti podél řeky. Ušetřen nezůstal ani špitál sv.Pavla, který byl natrvalo přestěhován do Templové ulice na Starém Městě a jeho budovy na Špitálských polích byly zbořeny, a to včetně gotického kostela Obrácení sv.Pavla. Po skončení třicetileté války tak leželo celé Špitálsko v troskách a osada Zábransko zanikla. Postupně osídlováno bylo Špitálsko až ve druhé polovině 17.století a v roce 1657 byl znovu postaven kostel sv.Pavla a obnoven přilehlý morový hřbitov.

V roce 1649 prohlásil císař Ferdinand III. Prahu vzhledem k jejímu strategickému významu za pevnostní město a jmenoval zde stálou vojenskou posádku. Císař rovněž rozhodl důkladně opevnit město novými fortifikacemi, protože původní gotické hradby z dob Karla IV. se během třicetileté války ukázaly jako zastaralé a nevyhovující soudobému válečnictví. Výstavbou mohutné barokní fortifikace v letech 1649 až 1720, která měla 32 bastionů a její obvod vytvořil zalamovaným obrysem jednotlivých bašt charakteristický prstenec kolem města, byl pověřen vlašský stavitel Karel Lurago. Se stavbou nového opevnění se začalo hned na jaře roku 1649 na pravém břehu řeky pod starou Poříčskou branou a jako stavební materiál se na území Špitálska do značné míry uplatnily kameny ze zbouraných domů Zábranska a špitálu sv.Pavla. Pro vybudování nových fortifikací, bašty sv. Jana Křitele (číslo XXI.), bašty sv. Kryštofa (číslo XXII.) a přilehlých hradebních šancí a příkopů, byly v následujících letech vykoupeny mnohé pozemky od křížovnického řádu a staroměstských občanů. Kromě značných změn ve vlastnických poměrech na Špitálských polích bylo podstatnou měrou změněno i rozčlenění celého území.

Ze strategických důvodů byla postavena v roce 1699 nová Poříčská brána, a to o něco jižněji, v ose ulice Na Poříčí. S přeložením brány přirozeně souviselo také založení nové obchodní cesty (dnešní Sokolovská ulice), která vedla přes hradební příkop od nové Poříčské brány směrem na východ, rovnoběžně s původní Brandýskou silnicí. Nová cesta přešla mnoho zahradních pozemků, těsně míjela jižní zeď morového hřbitova u kostela sv.Pavla a vyžádala si další změny ve vlastnických poměrech, týkající se především křížovnických pozemků. Její stavba se protáhla až do roku 1775, zato přitom bylo dbáno na její úpravnost. Na území Špitálska byla například cesta lemována stromořadím a několika výklenkovými kapličkami (*příloha 5*). Brandýská stezka (dnešní Pobřežní ulice) ztratila přeložením Poříčské

⁶ V místech, kudy až do počátku 19.století tekla potůček, se dnes táhne karlínský železniční viadukt a Vrbová silnice tak představovala předchůdkyni dnešní ulice Prvního pluku.

brány a vznikem nové hlavní cesty po několika staletích opět klíčový význam jako hlavní obchodní stezka východním směrem.

1.5 18. století

1.5.1 Vojenská Invalidovna

V roce 1728 bylo území Špitálska vybráno pro stavbu ústřední vojenské Invalidovny. O jejím zřízení rozhodl po letech úvah císař Karel VI. Z výtěžků nadace hraběte Strozziho byl roku 1729 odkoupen od Řádu křižovníků rozsáhlý pozemek na východním okraji Špitálských polí a roku 1731 byla zahájena stavba podle plánů Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Velkolepý projekt rozsáhlého sociálního ústavu pro 4000 invalidů a jejich rodiny, s vlastní správou a pomocnými provozy, tedy jakéhosi malého města, byl na svou dobu velmi moderní a pokrokový. Během stavby se však ukázalo, že na realizaci takového projektu není dostatek finančních prostředků a tak byla v roce 1737 stavba zastavena (*příloha 1 a 2*). I když zůstala dokončena jen jedna osmina projektovaného komplexu, jedná se o budovu impozantní svou rozlohou, ve které nacházelo zaopatření až 1500 osob. Pro jejich potřeby byl v rozsáhlém areálu postaven pivovar, vinopalna, jatka, pekárna, hospodářský dvůr, hasičský ústav, prádelna s lázněmi u Vltavy, a také mnohé řemeslnické dílny. V roce 1753 byl pod Vítkovem na úrovni dnešní Šaldovy ulice zřízen vojenský hřbitov s barokní kaplí, ve které byl na konci 18.století dočasně pochován před převozem do Berlína i pruský generál Scharnhorst (*přílohy 3 a 4*). Ostatní rozsáhlé volné pozemky po obou stranách Invalidovny zůstaly nevyužity a ležely ladem.

1.5.2 Války Habsburků a selské povstání

Rozkvět zemědělství a průmyslu na Špitálských polích byl v průběhu 18.století několikrát přerušeno válečnými konflikty, a celé území tak v podstatě zůstalo v podobě, v jaké ho zanechala třicetiletá válka. Během válek o rakouské dědictví v letech 1740-48 bylo Špitálsko zpustošeno francouzskými vojsky, která zdejší hospodářská stavení a krčmy vyrabovala a zničila veškerou úrodu. Zničená pole a zahrady tak ležely po několik následujících let ladem. Další škody na Špitálsku způsobilo pruské obléhání Prahy během sedmileté války v roce 1757, kdy se zdejší polnosti změnily v pruský vojenský tábor a zákopy, ze kterých bylo dělovou střelbou bombardováno a zapáleno Nové Město Pražské. Na Špitálských polích se rovněž odehrála jedna významná událost. V roce 1775 vypuklo v severovýchodních Čechách selské povstání a utlačovaní sedláci vyrazili do Prahy, aby si vymohli zrušení roboty. Na území Špitálska došlo k jejich střetnutí s pražskou vojenskou posádkou a špatně vyzbrojení sedláci byli v tomto boji na hlavu poraženi. Přes osm set jich tehdy bylo uvězněno ve vojenské Invalidovně a čtyři vůdcové selského povstání byli po několika dnech oběšeni před čtyřmi pražskými hradbami (Poříčskou, Vyšehradskou, Újezdskou a Bruskou). Na šibenici vedle Poříčské brány byl pro výstrahu popraven sedlák Josef Miran z Předletic, na jehož počest zde až do poloviny 19.století stával dubový kříž.

Kromě válečných událostí a selských bouří zpustošila Špitálsko koncem 18.století také další ničivá přírodní katastrofa. V únoru roku 1784 postihla Prahu povodeň, která byla svým rozsahem největší povodní zaznamenanou v kronikách od roku 1432. Rozbouřená Vltava zaplavila Staroměstské náměstí do výšky přibližně 40 cm a těžce poškodila pilíře Karlova

mostu. O škodách, které voda napáchala na Špitálsku se dočteme ve Vavákových pamětech: „Se Žižkova a s těch strání a vrchů, jež okolo Prahy jsou voda se valila, že netoliko ty valy, jež okolo šanců jsou, zatopila a naplnila, ale i ten most, jenž do brány Poříčské vede, viděti nebylo. V domě invalidů před Prahou spodního patra okna docela zatopena byla. Na ostrovech a zahradách dříví, stromy, luthauzy neb veselky od ledu jdoucího a dříví plynoucího vše otlučené, zkažené i z kořen vyvrácené jest.“

1.5.3 Vláda Josefa II.

Poměry na Špitálsku se výrazně změnilly v době vlády císaře Josefa II., velký význam přitom měly jeho osvícenecké reformy. Císařským nařízením bylo v roce 1787 v Praze zrušeno 23 klášterů, 5 církevních špitálů a 37 kostelů a kaplí. Za Poříčskou branou tak byl zrušen po 283 letech své existence kostel sv.Pavla s přilehlým morovým hřbitovem. Křížovnický řád zůstal zachován a nadále si udržel svůj veškerý majetek na Špitálsku. Zákon o zrušení nevolnictví a s ním spojená úprava bernictví vedly v letech 1785-1788 ke vzniku josefínského katastru, ve kterém byly vyměřeny a očíslovány všechny pozemky v zemi. Pozemky na Špitálsku byly rozděleny na dvě části, jejichž rozhraní se táhlo od Vltavy přímoú čarou k Žižkovu přibližně v místech dnešní východní strany Karlínského náměstí. První část, která se nacházela v sousedství Prahy, představovaly zahrady a políčka, očíslované od 1 do 110. Druhá část zahrnovala úzké pruhy polí sahající od řeky až k úpatí Žižkova, očíslované 1 až 23. Očíslována byla rovněž všechna stavení, kterých se tehdy na Špitálsku nacházelo rovných 23 (*příloha 9*). Za vlády císaře Josefa II. došlo rovněž ke zrušení samosprávy měst pražských, která byla roku 1784 spojena pod společný magistrát. Špitálsko příslušelo pod nově zřízený úřad kraje kouřimského, jehož sídlo se nacházelo v Krennově domě na Staroměstském náměstí.

1.5.4 Počátky průmyslu

Radikální josefínské reformy položily na Špitálsku základ k průmyslovému podnikání ve velkém. V roce 1784 byla ve dražbě prodána papírna v sousedství Buriánkova mlýnu na Papírnickém ostrově, která patřila staroměstské obci. Papírnu i s přilehlým ostrůvkem koupil zámožný knihtiskař Jan Ferdinand Schonfeld, který ji přebudoval v moderní průmyslový závod, a stal se tak zakladatelem velkoprámyslu za Poříčskou branou. Na Papírnickém ostrově pak pro veřejnost založil krásnou zahradu s altánky, umělými zříceninami a jeskyňkami, kterou s pevninou spojoval dřevěný mostek, od něhož až k Poříčské bráně byla vysázena podél Brandýské silnice topolová alej. Roku 1787 koupil Schonfeld ve dražbě prastarou hospodu Kautskou v Brandýské ulici⁷ a ještě téhož roku rozšířil svůj majetek o rozsáhlé pozemky bývalého staroměstského špitálu sv.Pavla, včetně zrušeného kostela se hřbitovem a morušové plantáže v hradebním příkopu, která náležela zrušenému Vlašskému špitálu. Hospoda Kautská byla důkladně přestavěna ve výstavný letohrádek s fasádou zdobenou v čínském slohu a společně se svým okolím dostala název „Rosenthal“ (Růžodol). Uvnitř se nacházel velký taneční sál, letní divadlo, kavárna, cukrárna, pekárna a hostinec s kulečnickem (*příloha 7*). Na pozemcích bývalého hřbitova byla založena v anglickém stylu ovocná zahrada, přičemž bez zajímavosti není fakt, že výsadba místní zeleně znázorňovala

⁷ Hospoda Kautská se nacházela v dnešní Pobřežní ulici přibližně v místech, kde se dnes rozkládá parkoviště hotelu Hilton.

mapu českého království se všemi významnějšími městy, po kterých byly jednotlivé stromy pojmenovány. Zahrada byla rovněž protkána potůčky, které znázorňovaly významné české řeky a voda do nich byla tlačena vodními stroji z nedaleké papírny. Dále zde návštěvník mohl nalézt čínský pavilón a miniaturní zříceniny na uměle navršených pahorcích. Zrušený kostelík sv.Pavla byl využit jako sklad zahradnického nářadí. Růžodol byl ve své době oblíbeným výletním místem Pražanů a pochvalně se o něm zmiňoval i tehdejší tisk: „Krajina špitálská, péčí Schonfeldovou velice získala, takže právem Pražským rájem může býti nazývána. Za branou Poříčskou nejpříjemnější procházka jest podél řeky do nejrozkosnějšího místa okolí pražského, ano pohádkového Růžodolu.“⁸ Atraktivní podniky však zřejmě nevynášely tolik, kolik od nich podnikavý Schonfeld očekával, a tak již v roce 1789 zaniklo letní divadlo, ve kterém se hrály výhradně české hry a během následujících několika let i celý Růžodol, jehož místo postupně zabraly průmyslové podniky.

V budově bývalého Růžodolu založil Schonfeld tiskárnu šátků a kartounů, avšak již v roce 1791 ji prodal židovskému průmyslníku Antonínu Jossovi, který ji roku 1800 přenechal dalším židovským průmyslníkům, Šalamounu Příbramovi a jeho společníku Mojžíši Jerusalemovi. Pod jejich vedením se tiskárna stala prosperujícím závodem a byla podstatně rozšířena. V průběhu několika let tak pro potřeby své továrny přikoupili rozsáhlé pozemky podél Brandýské silnice, Šaškův mlýn s Kamenským ostrovem, a dále pak ostrov Papírnický (nazývaný rovněž Burianka) a ostrov Vrbový (nazývaný někdy Křenový a přejmenovaný později na Jerusalemov). Druhou tiskárnu kartounu a plátna založili v roce 1798 bratři Koppelman a Beer Porgesové v budovách na pozemcích bývalého špitálu sv.Pavla, které koupili od Ferdinanda Schonfelda. V následujících letech ještě přikoupili ostrov Primátorský a přejmenovali jej na Kopplův (dnešní Rohanský ostrov). V roce 1810 však odstoupil Koppelman Porges svou polovinu majetku svému bratrovi a koupil si pozemek za Újezdskou branou na Smíchově, kde založil známou Porgesovou kartounku.

1.5.5 Křižovnické pozemky

Ještě na konci 18.století se území v majetku Křižovnického řádu rozvíjelo zcela odlišně od území, které patřilo staroměstské obci. Zatímco na pozemcích podél řeky a Hlavní silnice vládl čilý stavební ruch a vznikaly zde první průmyslové závody, rozsáhlé pozemky Křižovnického řádu nadále zabíraly pole a zelinářské zahrady (*příloha 6*).

Při cestě vedoucí podél úpatí Vítkova k Horské brány, se rozkládala dvě viniční stavení, ke kterým patřily rozsáhlé vinice na Vítkově. Blíže Praze se v místech dnešní křižovatky ulic Kolárovy a Pernerovy nacházela hospodářská stavení vinice Palmovka, od které vedla přímým směrem cesta k Hlavní silnici, lemovaná topolovou alejí. Do majetku vinice Palmovka ještě patřily ovocné sady a zelinářské zahrady na úpatí Vítkova a zájezdní hostinec „U Města Lipska“ (Sokolovská čp.47). V blízkém sousedství Palmovky se o něco dále na východ nacházely hospodářské budovy vinice Putovka s oblíbeným zájezdním hostincem „Na Putovce“ (Pernerova čp.9). Zbývajících několik stavení v křižovnické části Špitálska mělo čistě hospodářský účel a nacházela se přímo v zelinářských zahradách či polích. Až na samém konci 18.století začal křižovnický řád rozprodávat své pozemky na Špitálsku, a tak v roce 1801 zbylo v jeho majetku jen několik políček a rozlehlý křižovnický dvůr (Sokolovská čp.5) s hospodou „Na Posledním penízi“ na Hlavní silnici.

⁸ Kneidl, František: Dějiny města Karlína I., ČGÚ, Praha 1923

2. Historie Karlína

Na počátku 19.století nastává na Špitálsku čilý stavební ruch a během pouhých dvaceti let se zde počet zděných stavení téměř zdvojnásobil oproti údajům v Josefínském katastru z roku 1788, kdy se jich zde nacházelo rovných třiadvacet (*příloha 6 a 9*). Příčinou bouřlivého rozvoje výstavby na špitálských polích se stalo založení Příbramovy tiskárny a Porgesovy kartounky koncem 18.století, které zaměstnaly významný počet dělníků. Jejich skromná obydlí začínají v hojném počtu vyrůstat v blízkosti obou továren podél Brandýské silnice, (dnešní Sokolovská ulice) a pozvolna tak přerušovat souvislý pás polí a zelinářských zahrad. Tyto malé skromné domky jsou ve všech případech jednopatrové, a mají tak ještě charakter vesnických stavení. Jedním z nejstarších a přitom dochovaných objektů je dům čp.36, postavený Janem Zentnerem v roce 1813 na pozemku zvaném „Rafika“. Jeho průčelí má pouze dvě okenní osy a je zřejmě nejmenším domem v Karlíně. O něco větší je dům čp.43, který si nechala vystavět v roce 1816 Kateřina Koubková na gruntě zvaném „Kalouska“ a další dva jednopatrové domy čp.44 a 48, všechny v dnešní Sokolovské ulici. V roce 1816, kdy je dosaženo počtu 43 domů, začíná být jasné, že bude zapotřebí urychleně vypracovat regulační plán, který by zabránil nekontrolované výstavbě na Špitálských polích.

2.1. Regulační plán

Za tímto účelem byla v roce 1816 z podnětu guberniálního rady Františka Nesslingera sestavena komise, která měla za úkol navrhnout regulační plán Špitálska pro zemské gubernium⁹ (*příloha 9*). Ten měl přesně vymezit přehlednou síť nových komunikací, plochy určené k zastavění, umístění veřejných budov, průmyslových podniků, živnostenských činností a rovněž i základní požadavky na novou výstavbu.

Základem půdorysné koncepce nového předměstí se staly tři hlavní rovnoběžné ulice¹⁰, jejichž směr byl předurčen trasou Brandýské silnice a šest příčných ulic, vymezujících jednotlivé domovní bloky. Všechny ulice musely být z policejních a hygienických důvodů 22 metrů široké a podél Brandýské silnice byly dokonce předepsány po obou stranách volné pásy pro rozšíření. Důvodem tohoto opatření nebyla předvídatost budoucí dopravní zátěže této významné dálkové komunikace, nýbrž zajištění rezervy pro případný pohyb vojska. Hlavní ulicí nového předměstí však neměla být Brandýská silnice, určená pro dálkovou dopravu, ale dnešní Křížíkova, mířící na špičku hradebního bastionu číslo XXII. a probíhající středem plánovaného náměstí. To bylo vymezeno mezi třetí a čtvrtou příčnou ulicí, přibližně uprostřed předměstí, a mělo mít rozměry téměř 150 krát 150 metrů. Plocha náměstí mezi dnešní Křížíkovou a Sokolovskou ulicí byla určeno pro staveniště kostela, který se měl obracet hlavním průčelím do tehdejší Brandýské silnice. Po jeho levé a pravé straně bylo rovněž vymezeno staveniště pro faru a školu. Velkoryse rozvržené domovní bloky dosahovaly rozměrů od dvou hektarů až do více než čtyř hektarů. V každém bloku mezi hlavními a příčnými ulicemi mohl být založen hostinec, a to vždy na rohu, kvůli pohodlnému vjezdu a výjezdu. Pro masné krámy a jatka, živnosti koželužské, jirchářské a mydlářské, jakož i hlučné živnosti kovářské, klempířské, zámečnické a další byl vyhrazen blok mezi vltavským pobřežím a novou Brandýskou silnicí, dnešní Pobřežní a Sokolovskou ulicí.

⁹ Komise byla složena se zástupců fortifikačního, silničního a stavebního ředitelství pražského magistrátu, vrchnosti křížovnické, vrchnosti libeňské a správy vojenské Invalidovny.

¹⁰ dnešní Sokolovská, Křížíkova a Pobřežní

2.2 Guberniální dekret

Usměrnění bouřlivého stavebního vývoje na Špitálsku se neomezilo jen na regulační plán, za jehož autora je považován stavební rada František Fischer, ale obsáhlo i celou řadu dalších podrobných požadavků na novou výstavbu, vycházejících ze soudobých hygienických a bezpečnostních norem, která musel bez výjimky dodržet každý stavitel.

Domy musely být nejméně jednopatrové a nejvýše dvoupatrové a doba jejich výstavby nesměla vzhledem ke snaze o plynulý rozvoj nového předměstí překročit tři roky. Konstrukce a vnitřní dispozice domů musely vyhovovat přísným požárním a hygienickým předpisům. Střechy směly být jen z ohnivzdorného materiálu (z cihel nebo tašek) a ve štítových zdech se nepřipouštěly žádné otvory. Sklepy nesměly zasahovat pod ulice nebo jiná veřejná prostranství, aby nepřekážely plánovanému vedení kanalizace a vodovodu. Každý majitel musel rovněž zřídit před svým domem na vlastní náklady chodník, vybudovat a udržovat žumpu a zároveň přispívat na chystanou kanalizaci. Stavby mohli provádět jen pražští stavitelé a plány budov se předkládaly ke schválení fortifikačnímu a stavebnímu úřadu, který si vyhrazoval kolaudační právo. Každý stavitel, který chtěl svůj dům postavit v území 300 sáhů na dostřel od Poříčské brány, musel rovněž podepsat demoliční revers, který v případě válečného ohrožení Prahy umožňoval bez náhrady zbourat veškeré budovy až téměř k náměstí.

2.3 Založení Karlína

Žádost o schválení regulačního plánu vznikajícího předměstí a podrobných ustanovení ohledně nové výstavby zaslalo zemské gubernium dne 8. května 1817 dvorské kanceláři ve Vídni, kde byla za pouhých šest týdnů příznivě vyřízena. A tak 23. června 1817¹¹ potvrdil císař František I. založení prvního pražského předměstí, nazvaného na žádost krajského úřadu Kouřimského kraje na počest panovníkovi choti Karoliny Augusty – Karolinenthal¹². Německý název byl těžce přeložitelný do češtiny, a tak se zpočátku objevovala rozpačitá pojmenování jako Karolínino údolí, Karolinčany, Karolinov, Karlínov či Karlyň. Teprve až počátkem třicátých let 19.století se pro první pražské předměstí ustálil dnešní název – Karlín, ze jehož autora je považován František Palacký.

2.4 20. a 30. léta 19. století

Odříznutí Karlína mohutnými hradbami od vlastního města, demoliční revers pro všechny stavby až po náměstí a nejspíše i přísná stavební regulace vedly k tomu, že nové předměstí rostlo zpočátku zvolna. V prvním desetiletí jeho existence zde byla postaveno přes třicet domů, takže jejich celkový počet v roce 1827 dosáhl sedmdesáti devíti. Nová výstavba se v první polovině 19.století soustřeďovala do úzkého pásu mezi řekou a novou Brandýskou

¹¹ 23. červen 1817 se stal oficiálním dnem založení Karlína, a tím i poslední dnem dávnověkého Špitálska, které tak po více než šesti letech přestalo existovat.

¹² Žádost o schválení názvu předměstí na počest císařovy manželky byla z taktických důvodů zaslána dvorské kanceláři již 6.března 1817 (tedy více než 2 měsíce před oficiální žádostí o schválení nového předměstí) a císařem kladně vyřízena již 18.května 1817, tedy měsíc před oficiálním schválením vzniku prvního pražského předměstí.

silnicí, přejmenovanou na Královskou třídu, a byla zcela pod vlivem tehdy hojně užívaného klasicismu a empíru, vyznačujícím se racionálním rozvržením domů a elegantní jednoduchostí jejich fasád.

2.5 Karlínské empírové domy

Jedním z nejkrásnějších a největších empírových domů Karlína je zájezdní hostinec U města Hamburku (Sokolovská čp.81), který byl postaven v celém svém rozsahu v letech 1828-29. Skládá se z dvoupatrové hostinské budovy s ústředním dvorem, obklopeným křídly se stájemi, kočárovými a kůlnami. Do Karlínského náměstí se obrací symetricky rozčleněným průčelím s výraznou střední částí vrcholící mohutným trojúhelníkovitým štítem, posazeným mezi dvojicí střešních vikýřů. Elegantní empírové fasádě vévodí bohatě členěné a zdobené trojdílné okno ve středním rizalitu v prvním patře s balkónem nad průjezdem do dvora (*příloha 33*). Ještě větší je svou rozlohou nedaleko odtud stojící někdejší křižovnický dům U Červené hvězdy (Sokolovská čp.5), postavený na místě proslulé hospody „Na Posledním penízi“ v letech 1841-43. Dvoupatrový nárožní dům je symetricky komponován ke střednímu mělkému rizalitu, rozčleněnému pilastrovým řádem a působivě doplněnému dlouhým balkónem s bohatě zdobeným zábradlím a mohutným trojúhelníkovitým tympanonem. Svým architektonickým pojetím rovněž zaujme empírový obytný dům čp.156 na Karlínském náměstí, postavený v roce 1840 podle návrhu karlínského architekta Josefa Schmiedka. Jeho vysoce elegantní třípatrové průčelí je prostoupeno pilastrovým a polosloupovým řádem a řadí se k nejpozoruhodněji řešeným empírovým fasádám v Praze. Od téhož autora, který v Karlíně navrhnul nepochybně nejvíce staveb, je i dvoupatrový nárožní dům U Lípy (Křižíkova čp.147), jehož fasáda je velkoryse rozčleněna vysokým pilastrovým řádem a obohacena o ústřední balkón nad vjezdem v prvním patře, nesený mohutnými profilovanými konzolami.

Ostatní karlínské empírové domy nebyly většinou tak draze stavěné a bohatě zdobené a v uličních fasádách působily spíše jednotvárně (*příloha 34*). Na dvoře měly zpravidla jedno až tři dvorní křídla, lišící se dispozičně od hlavní budovy. Ta měla podle regulačního plánu nejméně jedno a nejvýše dvě patra. Vnitřní dispozice hlavní budovy byly většinou dvoutraktové, uprostřed s prostorným průjezdem do dvora. Interiéry v přízemí byly téměř vždy zaklenuty segmentovými klenbami, kdežto patra byla plochostropá. Do dvora se hlavní budova obracela pavlačemi, nesenými kamennými profilovanými konzolami a přístupnými z venkovního schodiště. Z pavlačí se pak dále vstupovalo do jednotlivých bytů a rovněž i do dvorních křídel, která bývala pravidelně jednotraktová s pavlačemi. V zámožnějších domech byla výjimečně náročněji vyřešena schodiště, podepřená buď sloupy nebo pilíři¹³ a v patrech bývaly i ústřední předsíně, ze kterých se vcházelo přímo do jednotlivých bytů. Většina karlínských domů nebyla navenek příliš honosná a jejich fasády byly členěny nejvýše mělkými rizality, římsami, pilastrovým řádem či prostou omítkovou bosází přízemku. Největší jejich ozdobou bývala v mnoha případech železná kovaná zábradlí ústředních balkónů, schodišť a pavlačí¹⁴.

2.6 40. léta 19. století

¹³ například ve výstavnějších domech čp.81, 156 a 170 na Karlínském náměstí

¹⁴ například u domů čp.81 a 156 na Karlínském náměstí, čp.128 v Sokolovské ulici nebo čp.119 v ulici Thámově

Mezi lety 1830 až 1846, která jsou nejplodnějším obdobím empírového Karlína, zde vyrostlo několik desítek nových domů, takže při sčítání v roce 1843 se zde nacházelo 174 domů, v nichž žilo 8383 osob. Nová výstavba se stále soustředila kolem Královské třídy (dnešní Sokolovská ulice) a přilehlých příčných ulic, takže převážnou část vymezených domovních bloků nadále zabíraly soukromá políčka, ovocné sady a zelinářské zahrady. Zejména oblast Karlína mezi dnešními ulicemi Křížkovou a Pernerovou si tak stále udržovala zemědělský charakter původních Špitálských polí (*příloha 10*).

Mezi Pražany velice populární „vyhlídka“ na bílé řady elegantních empírových domů vzrůstajícího se Karlína, prostoupeného zahradami a obklopeného stromy zarostlými ostrovy a vrchem Vítkovem, vznikla v roce 1827. Tehdy byly zásluhou purkrabího Karla Chotka parkově upraveny pozemky na novoměstských hradbách a bastionech v úseku mezi Špitálskou a Koňskou bránou. Podle návrhu Josefa Fuchse zde byla založena veřejná, trojitým stromořadím lemovaná promenáda s kavárnami a hudebními pavilóny. Terasovité plochy někdejších bastionů číslo XXII. až XXVI. oživila cizokrajná vegetace, umělé skalky, jezírka a čínské altánky a promenáda na hradbách se na dlouhá léta stala oblíbeným výletním místem Pražanů.

V roce 1836 došlo k první změně platného regulačního plánu, která se týkala polohy hlavního náměstí. To bylo rozšířeno severním směrem k Brandýské silnici o jeden blok, určený původně pro stavbu kostela s přiléhající farou a školou. Pro tyto stavby byl nově vytyčen blok na jižní straně náměstí, jehož východní fronta byla posunuta směrem západním o dvě stavební pásma. Tomuto zásahu byla obětována i krásná topolová alej, která se táhla od hospodářských stavení vinice Palmovka.

2.6.1 Negrelliho železniční viadukt

K další výrazné změně regulačního plánu z roku 1816 a tvrdému zásahu do půdorysné osnovy Karlína došlo ve čtyřicátých letech v souvislosti s napojením Prahy do bouřlivě se rozvíjející železniční sítě střední Evropy. V roce 1845 byl slavnostně zahájen provoz na pražsko-olomoucké železniční dráze, která vedla územím Karlína na vybudovaném železniční náspu při úpatí vrchu Vítkova a 20. srpna roku 1845 po ní za velké slávy přijel do Prahy první vlak tažený parní lokomotivou. V letech 1846-49 je pak v rámci stavby železniční tratě z Prahy do Drážďan vybudován železniční viadukt, překonávající území Karlína a Vltavu i s několika ostrovy. Tento úctyhodný výtvarný technický dílo bylo postaveno podle projektu Aloise Negrelliho z pískovcových a žulových kvádrů na 85 klenutých obloucích a jeho celková délka činí symbolických 1111 metrů (*příloha 12 a 36*). Železniční viadukt nemilosrdně seříznul tři nezastavěné domovní bloky a tvrdým zásahem tak narušil přísně pravoúhlý klasicistní půdorys Karlína, který rozdělil na dvě nestejně velké části¹⁵. V komunikační síti si jeho výstavba vyžádala značné rozšíření dnešní ulice Prvního pluku, jejímž středem se železniční viadukt táhne. Přes všechny tyto negativní zásahy se železniční viadukt po právu stal chloubou Karlína a zároveň jeho charakteristickou vstupní bránou.

2.6.2 C.k. Ferdinandovy kasárny a karlínská plynárna

¹⁵ Přísně pravoúhlý půdorys Karlína měl jednu výraznou odchylku již od svého založení. Kvůli zalamanému tvaru mohutných barokních bastionů pražského opevnění byly totiž všechny uliční fronty krajních bloků zešíkmeny, aby sledovaly jejich průběh.

V těsném sousedství železničního viaduktu byly krátce po jeho dokončení na rozsáhlých volných plochách, dosud nezastavěných kvůli platnému demoličnímu reversu, postaveny dva významné karlínské objekty. V roce 1844 císař Ferdinand schválil vybudování kasáren pro 2000 mužů pěšího vojska v dnešní Křižíkově ulici, která tehdy nesla název Křižovnická třída. Stavba mohutného jednotvárného bloku kasáren proběhla v letech 1846-49 podle návrhu Vojtěcha Lanny ve střízlivé formě doznívajícího empíru. C.k.Ferdinandovy kasárny se staly největším vojenským objektem tohoto druhu v Praze a potřebám armády slouží dodnes (*příloha 14*).

O stavbě druhého významného objektu se rozhodlo koncem roku 1844, kdy pražský magistrát uzavřel smlouvu s Vratislavskou plynárenskou společností na zavedení plynového osvětlení do pražských ulic. Pro stavbu první plynárny v českých zemích byl vybrán rozsáhlý pozemek bývalého Růžodolu v těsném sousedství budovaného železničního viaduktu, v bloku mezi dnešní Pobřežní a Sokolovskou ulicí. Stavba tří velkých plynojemů, přiléhajících pecí a dalších provozních stavení byla uskutečněna v letech 1846-47 (*příloha 12*). Na pozemku plynárny byla rovněž zřízena veřejná zahrada, ve které se mimo jiné nacházela socha císaře Ferdinanda I. spolu s bustami čtyřadvaceti slavných vynálezců a průmyslníků¹⁶. 15.zář 1847 se pak v centrální části Prahy za velké slávy rozsvítilo prvních 200 plynových lamp veřejného osvětlení a nahradilo tak do té doby používané olejové lampy. Z nádvoří karlínské plynárny, která byla zbořena po pětatřiceti letech své existence, se v roce 1857 rovněž vznesl poprvé v Praze plynem plněný balón anglického vzduchoplavce Corwella.

2.7 50. a 60. léta 19. století

Kolem poloviny 19.století se v karlínských ulicích vedle čistě empírových průčelí začínají objevovat fasády ovlivněné tvaroslovím nastupujícího období historizujících slohů. V duchu romantické gotiky je vyzdobena například fasáda domů čp.222 a 240 v dnešní Sokolovské ulici (*příloha 11*). Nejvíce se však romantický eklekticismus uplatnil při stavbě církevních objektů.

2.7.1 Karlínský chrám a další sakrální stavby

Až do roku 1850 spadala správa náboženského života v Karlíně pod olšanskou obec a teprve v roce 1851 získal vlastního duchovního správce a na náměstí byla vystavěna provizorní dřevěná kaple. Hlavním iniciátorem stavby stálého karlínského kostela se stal pražský arcibiskup, kardinál Bedřich, kníže Schwarzenberg, který doporučil jak změnu v umístění kostela na náměstí, tak slohového zaměření. V prvotním plánu se ještě počítalo s klasicistním chrámem, a později pod vlivem romantismu novogotickým¹⁷. Vlastenecký kruh kolem Dr. Františka Ladislava Riegra však prosazoval styl románský, který byl prvním slohem na našem území a rovněž by připomínal východní původ křesťanství v zemi. Pražský arcibiskup se za románský sloh rovněž přimlouval a ačkoliv byla vypsána soutěž mezi českými architekty Grueberem, Niklasem a Ullmanem, zadal projekt osvědčenému vídeňskému architektovi Karlu Rosnerovi. Jeho projekt kostela byl přizpůsoben českým

¹⁶ Jednalo se například o bystu Jana Guttenberga, Jamesa Watta a Tycho de Braheho.

¹⁷ Za definitivní byl po určitou dobu považován novogotický projekt Josefa Krannera, který byl však nakonec zamítnut, protože byl shledán příliš nákladným.

požadavkům a přepracován Ignácem Ullmanem do podoby pseudorománské neorientované baziliky se třemi apsidami a dvojvěžím při závěru.

10.června 1854 byl za účasti císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty položen základní kámen k farnímu kostelu Cyrila a Metoděje. Zsvěcení kostela slovanským věrozvěstům bylo podmíněno vlastenecky cítící dobou, která prosazovala patrony české země. Stavba rozlehlé trojlodní baziliky byla vysvěcena roku 1863 u příležitosti tisíciletého výročí příchodu Cyrila a Metoděje do českých zemí a stala se velkou národní oslavou. Stavba však nebyla ještě zcela hotová a v následujících desetiletích se exteriér i interiér dále doplňovaly díly předních českých umělců. Za zmínku jistě stojí reliéfní výzdoba tympanonů tří vstupních portálů od sochaře Josefa Levého a návrh na bronzová vrata od Josefa Mánese, která byla odlita v karlínské továrně firmy Daněk a vsazena opožděně až v roce 1879. Výzdoba chrámu probíhala velice pomalu, mnoho zadaných prací nebylo provedeno vůbec, ale i přesto je kostel sv.Cyrila a Metoděje jednou z nejkrásnějších církevních staveb v Praze (*příloha 13*).

V době dostavby karlínského chrámu dochází na náměstí ještě k dalším výrazným změnám. Roku 1862 byly založeny veřejné sady s ušlechtilou empírovou kašnou, postavenou z darů karlínských mecenášů, a za farním kostelem, na jižním okraji náměstí, byla v roce 1864 dokončena budova školy, vyznačující se slohovými rysy romantického eklekticismu (*příloha 13*). V jeho duchu byla postavena v roce 1863 židovská synagoga v dnešní Vítkově ulici, v níž dnes sídlí farní úřad církve česko-bratrské evangelické. Rovněž ve Vítkově ulici byl v letech 1865-66 vybudován kostel a dům kongregace milosrdných sester sv.Karla Boromejského, v němž se řádové sestry staraly o nemocné lidi a nalezence. Zdejší chudobinec a nalezinec tak pokračoval v tradici zaniklého špitálu sv.Pavla, ze kterého ještě v druhé polovině 19.století zůstal stát gotický kostelík Obrácení sv.Pavla. Ten sloužil jako skladiště až do roku 1861, kdy byl zbořen, aby uvolnil místo budovám Bernardovy továrny na stroje.

2.7.2 Zbourání hradeb

Pro další rozvoj Karlína měl velký význam 30.říjen roku 1866, kdy císař František Josef I. prohlásil Prahu otevřeným městem, a povolil tak zbourání městských hradeb. Opevnění bylo městu darováno s tím, že na jeho náklady bude zbořeno. Jenže o dva roky později císař nařídil, aby Praha pozemky, na nichž hrady stály, napřed vykoupila od vojenského eráru. Jednání o jejich ceně se však protáhla¹⁸ a s bouráním hradeb se začalo až 20.července 1874 v úseku mezi Vltavou a Hybernskou ulicí a ještě téhož roku byly hrady v tomto úseku zbourány. Prohlášení Prahy otevřeným městem v roce 1866 mělo veliký význam pro další stavební rozvoj Karlína, neboť tím byl rovněž zrušen demoliční revers, který se stahoval na všechny budovy až téměř ke Karlínskému náměstí, a bránil tak v této oblasti plynulé výstavbě.

Pro půdorysnou osnovu Karlína zbourání pražských hradeb žádné velké změny nepřineslo. Jedinou změnou bylo vyústění Křižíkovy ulice do novoměstské ulice Na Florenci, kterému do té doby bránila mohutná hmota hradebního bastionu číslo XXII. Dosud si tak můžeme povšimnout zešikmených uličních front všech krajních bloků Karlína, které touto linií sledovaly směr dnes už neexistujících hradebních bastionů.

Zbourání pražských hradeb však mělo velký význam pro komunikační propojení Karlína s historickým jádrem Prahy. V tomto ohledu se stalo důležitým počinem zboření Poříčské brány v roce 1873 (*příloha 15*), neboť natrvalo umožnilo plynulé propojení dnešní

¹⁸ Jednání o ceně pozemků se protáhla až do jara roku 1875, takže po celou dobu bourání hradeb docházelo ke složitým jednáním.

Sokolovské ulice s ulicí Na Poříčí, významných dopravních tepen Karlína a Nového Města¹⁹. 23.září 1875 byla zahájena doprava na první koňské tramvajové dráze v Praze, která vedla z Karlína přes Příkopy a Národní třídu k Řetězovému mostu a o rok později byla prodloužena až na Smíchov (*příloha 27*). Ve stejném roce byla zahájena doprava na severozápadní železniční dráze, vedoucí z Drážďan přes Lysou nad Labem, Čelákovice, Vysočany a Libeň do nádraží severozápadní dráhy na Těšnově. Tato působivá novorenesanční budova byla postavena v letech 1873-75 podle návrhu K.Schimmlera na pozemcích uvolněných po zbourání hradeb (*příloha 16*). Nová železniční trať vedla kolem Karlína přes Rohanský ostrov, na kterém byly postaveny budovy a skladiště nákladového nádraží, v místech dnešního vyústění Šaldovy ulice do Pobřežní překračovala rameno Vltavy a dále pokračovala podél pobřeží do Libně.

2.8 Poslední čtvrtina 19.století

V roce 1880 měl Karlín 17 250 obyvatel a 281 domů. V poslední čtvrtině 19.století jsou postupně zastavovány dosud nevyužité pozemky při úpatí vrchu Vítkova a zejména v západní části Karlína, kde rozvoji výstavby až do roku 1866 bránil již několikrát zmiňovaný demoliční revers. V bloku mezi dnešní Sokolovskou a Křížkovou ulicí, ohraničeném na východní straně hmotou železničního viaduktu, bylo během dvou desetiletí postaveno téměř čtyřicet třípatrových činžovních domů. Jejich styl se nesl pod vlivem tehdy hojně užívaných historizujících slohů a ve výzdobě fasád převažovaly prvky neorenesance²⁰ a později i neobaroka²¹. Obzvláště výstavné domy jsou postaveny v osmdesátých letech 19.století na rozsáhlém pozemku při dnešní Sokolovské ulici, uvolněném po zbourání karlínské plynárny v roce 1881. Jednu z bezesporu nejkrásnějších budov z tohoto období si ve čtvrti nechala postavit Karlínská občanská záložna, která vznikla v roce 1876, aby podporovala zdejší obchodníky, podnikatele a průmyslníky. Její budova (Sokolovská čp.37) se obracela do hlavní karlínské třídy elegantním neorenesančním průčelím, ozdobeným několika plastikami a vrcholícím štítem s hodinovou věžičkou. Nová zástavba se rozrostla také v dosud nezastavěném bloku mezi Karlínským náměstím a dnešními ulicemi Pernerovou, Vítkovou a Křížkovou. V poslední třetině 19.století je zde postaveno přibližně pětadvacet eklektizujících činžovních domů a v sousedství C.k.Ferdinandových kasáren budova karlínského Sokola a městského chudobince.

2.8.1 Veřejné budovy

Poslední čtvrtina 19.století je zároveň obdobím bohatým na výstavbu honosných veřejných a reprezentativních budov. Jednou z nich je například divadlo Variété²², postavené v roce 1881 v tehdejší Palackého třídě, dnešní Křížkově ulici (*příloha 18*). Rozlehlá nízká budova, mezi Pražany po celá desetiletí oblíbeného divadla, byla v letech 1896-98 zejména uvnitř upravena podle návrhu vídeňského architekta Bedřicha Ohmanna ve stylu vídeňského

¹⁹ Až do roku 1866, kdy Praha měla statut pevnostního města, byly pražské brány na noc zavírány a za vstup do města se platilo mýto. Propojení Karlína s Prahou tak nebylo stálé a rozhodně ne bezplatné.

²⁰ Čistě neorenesanční průčelí má například dům čp.321 v ulici Za Poříčskou branou či dům čp.37 v Sokolovské ulici

²¹ Bohatá neobarokní průčelí mají například v ulici Za Poříčskou branou domy čp.382, 389 a 390. Vynikající stavbou je zde v tomto ohledu dům čp.375 s nárožní věžičkou korunovanou barokní bání

²² dnes v jeho budově (čp.283) sídlí „Hudební divadlo v Karlíně“

neobaroka. Na ploše, uvolněné po zbourání barokního bastionu číslo XXII. v roce 1874, byly založeny městské sady s kavárenským pavilónem. V jeho těsném sousedství pak byla v letech 1896-98 postavena podle návrhu Antonína Wiehla a Antonína Balšánka historizující budova Muzea hlavního města Prahy²³ (příloha 17). V roce 1896 byla v bloku za kostelem sv.Cyrila a Metoděje dokončena stavba monumentální nárožní budovy Karlínské radnice podle návrhu Antonína Bauma a Bedřicha Munzbergera. Průčelí do náměstí má uprostřed tříosý rizalit s balkónem, neseným sloupy, vrcholí reliéfem zdobeným trojúhelníkovitým štítem a nese prvky italsko-francouzské renesance. V sousedství radnice je v poslední třetině 19.století také dokončena stavba tří eklektizujících školských budov v dnešní Kollárově a Peckově ulici²⁴.

2.8.2 Průmysl a doprava

Na přelomu 19. a 20.století měl Karlín podle oficiálního sčítání 428 domů a 21 555 obyvatel. Jejich prudký nárůst byl zapříčiněn bouřlivým rozvojem průmyslu ve druhé polovině 19.století, který v Karlíně zabíral čím dál větší území. Budovy rozlehlých továren pohlcují zbývající nezastavěné plochy sadů a zahrad, které se do té doby nacházely už jen ve vnitroblocích a ve větší míře mezi dnešní Křižíkovou a Pernerovou ulicí. Karlín tak postupně přichází o poslední zbytky zeleně a z elegantní empírové čtvrti se stává zakouřené průmyslové předměstí Prahy.

V roce 1854 byly založeny světově proslulé akciové strojírny Bretfield & Daněk, jejichž tovární budovy a haly zabíraly rozlehlé plochy v blocích mezi dnešní Křižíkovou, Šaldovou, Pernerovou a Kollárovou ulicí (příloha 20 a 21). Prosperující Daňkovy strojírny postupem času zabíraly i okolní činžovní domy, které většinou ustoupily novým továrním halám,²⁵ nebo byly pro jejich potřeby přizpůsobeny (například domy čp.9 a čp.136 v dnešní Pernerově ulici).

K světově proslulým karlínským továrnám také bezesporu patřil elektrotechnický závod Františka Křižíka, založený v roce 1880 v Plzni a přestěhovaný v prosinci roku 1883 do Karlína. Továrna vyráběla především Křižíkovy obloukové lampy a sehrála rozhodující úlohu při elektrifikaci pouličního osvětlení v Praze a mnoha dalších českých městech. V roce 1895 založil František Křižík v Karlíně druhou elektrárnu v českých zemích,²⁶ a karlínské ulice tak poprvé osvětlily elektrické obloukové lampy. Jedinečně ztvárněné a umělecky bohatě zdobené litinové sloupy veřejného osvětlení se staly na dlouhá léta chloubou a ozdobou karlínských ulic i veřejných prostranství. Za skutečný unikát přitom byly považovány bohatě zdobené litinové oblouky, klenoucí se přes celou šíři dnešní Sokolovské a Křižíkovy ulice a nesoucí na svém vrcholu jednu lampu²⁷ (příloha 19). V roce 1896 František Křižík elektrifikoval tramvajovou dráhu v Karlíně a 19.března 1896 do jeho ulic vyjela první elektrická tramvaj v českých zemích. O pár měsíců později byla elektrická tramvajová dráha, vedoucí dnešní Sokolovskou ulicí od vozovny naproti ústí dnešní Šaldovy ulice, zavedena na území historické Prahy a v roce 1900 se prodloužila opačným směrem přes Palmovku a Libeň až do průmyslových Vysočan. Mezi další továrny, které v Karlíně vznikly v druhé polovině

²³ Muzeum hl.m.Prahy a přilehlé Městské sady patřily už na území Nového Města, ale v 60.letech 20.století byly přiřazeny ke Karlínu a dnes jsou tak pod správou Prahy 8.

²⁴ Jedná se o Dívčí školu (1863), Chlapeckou školu (1891) a Reálnou školu (1875).

²⁵ Jednalo se například o sedm činžovních domů v dnešní Thámově ulici (čp.182,183,184,187,220,289 a 290) nebo domy čp.63,135 a 168 v ulici Pernerově.

²⁶ První městská elektrárna v českých zemích a zároveň druhá v rakouské monarchii byla uvedena do provozu 1.12.1889 na Žižkově.

²⁷ Tyto unikátní oblouky byly bohužel ve druhé polovině 20.století zbytečně odstraněny a nahrazeny jednoduchým sloupy veřejného osvětlení.

19.století, patří například slavná Zátkova továrna na šumivé nápoje, továrny na čokoládu, cukr, lihoviny, škrob, pečetní vosk, laky, oleje dehet, svíčky, mýdlo, dále 6 sléváren, šroubárna, 3 továrny na galanterní zboží, továrna na cementové zboží, nebo 2 knihtiskárny.

Závratnému tempu rozvoje průmyslu v Karlíně významným způsobem pomohlo jeho komunikační propojení s Prahou, které od roku 1875 zajišťovala koňská tramvajová dráha, a zejména přítomnost významné severozápadní železniční dráhy, uvedené do provozu rovněž v roce 1875. Její velké nákladové nádraží, postavené na Rohanském ostrově, umožňovalo dálkový mezinárodní obchod, a některé výrobky karlínských továren tak dosáhly vřehlasu i daleko za hranicemi habsburského mocnářství. V říčním ramenu mezi Rohanským ostrovem a Pobřežní ulicí byl v první polovině 19.století založen nákladní přístav, ze kterého vyplouvaly lodě na vltavsko-labskou lodní cestu, vedoucí přes celé Německo až do Hamburku. Ročně zde bylo naloženo a vyloženo přibližně 280 lodí, a karlínský přístav tak představoval významnou obchodní stanici. Pobřežní ulice byla lemována nákladními jeřáby, několika skladišti dováženého zboží a v již neexistujícím domě čp.192 měla své sídlo Pražská paroplavební společnost (*příloha 22 a 23*).

2.9 První polovina 20. století

2.9.1 Secesní „Nový Karlín“

Prudký nárůst obyvatel, a také zvyšování a zahušťování zástavby klasicistního Karlína si vyžádalo v prvním desetiletí 20.století jeho rozšíření směrem východním o rozlehlé nevyužité plochy, patřící do areálu vojenské Invalidovny. Tak zvaný Nový Karlín byl roku 1901 vyměřen na pozemcích bývalé vojenské stělnice a autorem plánu na jeho výstavbu se stal karlínský architekt Bohumil Štěrba (*příloha 30*). Páteří nové části se stala prodloužená Křížíkova ulice a ústředním prostorem obdélníkové náměstí. V jeho čele byla postavena škola a samotná plocha prostranství byla umístěna mezi diagonálně se sbíhajícími ulicemi. Domovní bloky byly vzhledem ke snaze o co nejintenzivnější využití navrženy podstatně menší, a tím i stísněnější, než tomu bylo u bloků klasicistního Karlína. Postrádají tak klasicistní prostornost a velkorysost. Velkou výhodou Nového Karlína oproti Karlínu původnímu se však stala skutečnost, že při navrhování jeho půdorysné koncepce bylo pamatováno na dostatek místa pro veřejné sady a parky.

V sousedství vojenské Invalidovny byly založeny rozlehlé Kaizlovky sady a parkově upraveno bylo i dnešní Lyčkovo náměstí. Na budovu školy, která se měla stát jeho dominantou, byla vyhlášena veřejná soutěž. První cenu získal za moderně koncipovanou otevřenou dispozici budovy začínající architekt Pavel Janák, ale provedení bylo svěřeno Josefu Sakařovi, jehož návrh ve stylu české novorenesance byl oceněn místem druhým. Stavba budovy školy byla dokončena v roce 1906 právě podle Sakařova návrhu, který však vycházel z Janákovou navržené dispozice (*příloha 25*). Josef Sakař se stal rovněž autorem secesně pojatého Národního domu, postaveného v letech 1910-11 v čele Kaizlových sadů (*příloha 24*).

Činžovní domy Nového Karlína jsou většinou třípatrové a jsou výjimečným příkladem jednotně řešeného souboru eklektizujících a secesních budov, z nichž některé obzvláště vynikají svou štukovou, plastickou a reliéfní výzdobou. Za zmínku jistě stojí dům čp.505 v Kubově ulici, jehož průčelí je zdobeno barevnými sgrafity s motivy vodního ptactva, které podle návrhu Mikoláše Alše provedl malíř Karel Ladislav Klusáček. Jedinečnost tohoto souboru, který nemá v Praze obdoby rovněž spočívá i ve velkém množství dochovaných

detailů jako jsou secesní zábradlí, mříže, vstupní vrata, okna, kování a kliky, představující tak pozoruhodný vzorník tehdejší řemeslné i sériové výroby.

Bouřlivý stavební rozvoj Karlína a jeho rychlý růst v prvním desetiletí 20.století měl také za následek v roce 1906 zrušení evangelického a vojenského hřbitova, založeného roku 1753 na úpatí Vítkova v sousedství dnešní křižovatky ulic Šaldovy a Pernerovy. Po zrušení rozsáhlého hřbitova byly některé honosnější náhrobky významných důstojníků a pomník, který nechal postavit v roce 1813 ruským hrdinům padlým během napoleonských válek car Alexandr I., přestěhovány na vojenský hřbitov na Olšanech. Plochu zrušeného vojenského a evangelického hřbitova v následujících letech pohltila průmyslová zástavba a v dnešní době se zde nachází bývalá skladiště a překladiště ČKD. Téměř zázrakem zůstala bez větších zásahů dodnes zachována hřbitovní kaple z roku 1753, která sloužila jako skladiště a později v ní byl umístěn dieselový agregát, rozvádějící topné médium do okolních továrních hal.

2.9.2 Samospráva Karlína

Na tomto místě stojí za zmínku dlouhý vývoj správního vztahu Karlína a Prahy, stejně jako několik desetiletí trvající úsilí o zřízení jeho vlastní samosprávy. Ve třicátých letech 19.století, kdy se Karlín pozvolna měnil z obce na průmyslové předměstí Prahy, zesílily snahy o jeho vlastní samosprávu. V roce 1839 byli zvoleni první reprezentanti obce, avšak obyvatelé Karlína proti této volbě protestovali u dvorské kanceláře ve Vídni. Ta však výsledky voleb potvrdila a o rok později se mělo uskutečnit další hlasování. To se však muselo odložit, protože se čekalo na výsledek sporu s vrchností o to, do jaké kategorie měst bude Karlín zařazen.

K vyřízení letitého sporu došlo až v roce 1844, kdy zemské gubernium rozhodlo, že Karlín zůstane prostřednictvím vrchnostenského úřadu poddanskou osadou v majetku dosavadní vrchnosti, tedy Křižovnického řádu. Prvním starostou byl tehdy zvolen karlínský mydlář František Suchý, kterému se podařilo dosáhnout ve správě obce určité autonomie. Spory s křižovnickou vrchností skončily definitivně až v roce 1848, kdy bylo císařem Františkem Josefem I. zrušeno vrchnostenské zřízení. Roku 1850 se Karlín stal sídlem okresního úřadu, spravujícího nově vzniklý karlínský okres, spadající nadále pod Kouřimský kraj. Karlín byl sice oficiálně nazýván pražským předměstím, ale úředně tato kategorie neexistovala. V roce 1861 se Karlínští obrátili na císaře s žádostí o poskytnutí daňových úlev, ale jeho odpověď byla jasně zamítavá. V roce 1867 pak byl Karlín vyzván místodržitelstvím, aby pro zajištění daňových výhod požádal o povýšení na město. Obecní výbor však tuto nabídku jednomyslně odmítl, protože povýšení Karlína na město by znamenalo celkové zvýšení ostatních daní. I přes mnohé výtky krajského úřadu tak Karlín nadále neprávem užíval označení „město“ či „předměstí“ a o podání žádosti začal opět uvažovat až mnohem později, v roce 1898. Dne 1.března 1901 se tak konečně usneslo obecní zastupitelstvo předložit císaři žádost o povýšení na město, která byla spolu se stejnou žádostí Smíchova v roce 1903 kladně vyřízena. Následujícího roku, dne 28.března 1904, byl Karlín oficiálně povýšen císařem Františkem Josefem I. na samostatné město a císařským privilegiem získal městský znak²⁸ (příloha 28). Dne 1.ledna roku 1922 byl Karlín připojen k Praze, označen jako

²⁸ Loď na vlnách v karlínském znaku představuje přístaviště nákladních lodí, červenou barvou štítu a korunovaným lvem se Karlín hlásí ke znaku českých králů. Ozubené kolo symbolizuje tehdejší průmysl a písmeno „K“ na plachtě i vlajce je iniciálou manželky císaře Františka I. Karoliny Augusty, na jejíž počest Karlín nese své jméno.

městský obvod číslo X., a v roce 1960 se pak podle nového územního uspořádání stal částí obvodu Praha 8.

2.9.3 Meziválečná výstavba

Během první poloviny 20.století se již v urbanistickém vývoji Karlína nepokračovalo, protože téměř všechny pozemky již byly zastavěny, a to včetně mohutných vnitrobloků, kde čistě užitková nízká zástavba pohltila poslední zbytky zeleně. Mnoho původních nízkých karlínských domů bylo zbouráno a na jejich místě vyrostly nové činžovní domy o pěti až šesti patrech. Ve většině případů byly stavěny bez jakéhokoliv ohledu k sousedním empírovým domům, které o několik pater převýšily, a hrubě tak zasáhly do celkového panoramatu Karlína (*příloha 29*). Ve snaze o rozšíření Sokolovské ulice v období první republiky byly nové činžáky stavěny na místě původních empírových domů v ustupující stavební čáře, což výrazným způsobem uškodilo celkovému pohledu i jednotlivým objektům. Na hlavní karlínské třídě tak vznikly bezcitnou výstavbou vylámané zuby a na mnoha místech se hodnotné empírové domy v původní uliční čáře dostaly do velice nevhodné situace, kdy je z obou stran obklopují a vysoce převyšují vcelku nevzhledné činžáky. Tak například ve třicátých letech 20.století byl zbořen dvoupatrový empírový dům čp.71 v Sokolovské ulici, který se nacházel v sousedství stejně vysokého a památkově velice hodnotného domu U Města Hamburku (čp.81). Na místě zbořeného domu byl v ustupující stavební čáře postaven šestipatrový funkcionalistický činžák a prvořadně hodnotný dům U Města Hamburku tak pohledově výrazným způsobem poškodil. Celá řada původních karlínských domů byla v první polovině 20.století radikálním způsobem přestavěna a v podstatě tak znehodnocena. Ve většině případů se jednalo o zvýšení dvoupatrových empírových domů o několik pater, a tím i novou úpravou jejich fasády. Původní domy tak sice zůstaly v nové hmotě uchovány, avšak přes strohou funkcionalistickou fasádu je již nelze navenek poznat²⁹. Mnoho dalších empírových domů bylo znehodnoceno a zmrzačeno v tom smyslu, že byly otlučeny veškeré vystupující části dochovaného původního průčelí. Empírové členění, pilastrové řády, římsy a trojúhelníkovité frontony či štíty byly zničeny a nahrazeny jednoduchou hladkou fasádou³⁰. V podstatě s jistotou lze říci, že během 20.století nepřibyla v Karlíně žádná stavební památka, zato jich však bylo množství často zcela nesmyslně zničeno.

2.9.4 Regulace holešovického meandru

K zásadním změnám v bezprostřední blízkosti Karlína došlo ve třicátých letech v souvislosti se schválenou regulací holešovického meandru a následující úpravou rozsáhlého území mezi Holešovicemi, Karlínem a Libní, označovaného souhrnným názvem Maniny. Nákladný projekt zkrácení a přeložení toku Vltavy k holešovickému břehu měl umožnit využití často zaplavovaného území, a položit tak základ vybudování významného přístavu na Vltavsko-labské vodní cestě do Hamburku (*příloha 31*). Na plochách uvolněných zasypáním sítě říčních ramen a připojením Rohanského ostrova ke Karlínu měla vzniknout přístavní překladiště, skladiště a železniční nákladové nádraží. Holešovice s Karlínem měl také podle schváleného regulačního plánu Velké Prahy z roku 1930 spojit nový most. Ještě ve třicátých

²⁹ Jedná se například o domy čp.118 a 119 v Thámově ulici, zvýšené a dvě patra v roce 1927

³⁰ Zcela otlučena a tím i znehodnocena byl například průčelí empírových domů čp.217 a 234 na Karlínském náměstí.

letech bylo průkopem holešovického poloostrova vytvořeno nové koryto řeky, jejíž řečiště se tak zkrátilo o 1100 metrů a zvětšila se i odtoková rychlost vody. Již ve dvacátých letech bylo rovněž zregulováno pobřeží Petrské čtvrti na Novém Městě, čímž bylo zaslepeno říční rameno táhnoucí se podél Karlína a zrušen Karlínský přístav. Z plánů vybudovat na Maninách velký přístav a nákladové nádraží však po druhé světové válce sešlo a vzniklé území zůstalo nevyužito. V šedesátých letech bylo říční rameno bývalého karlínského přístavu zasypano a po pěti letech existence tak definitivně zanikla skupina ostrovů při karlínském pobřeží, která se skládala z ostrova Rohanského, Kamenského, Papírnického a Buriánky. Karlín se rovněž na několik stovek metrů vzdálil od řeky, která jej neodmyslitelně provázela po celou dobu jeho existence.

2.10 Druhá polovina 20.století

Druhá polovina 20.století znamenala pro historický Karlín období úpadku. Nové budovy se již nestavěly a stávající domovní fond po dlouhá desetiletí chátral. Jednou z mála nových staveb se stal hotel Atrium (dnešní Hilton), postavený koncem osmdesátých let v místech provozních objektů bývalého Těšnovského nádraží. Tato předimenzovaná budova však žádný pozitivní přínos pro Karlín nepředstavuje, neboť svými megalomanskými rozměry převýšila veškerou jeho zástavbu a velice hrubě tak zasáhla do panoramatu Karlína i celé centrální části Prahy. Výstavný charakter Karlína vzal za své i hrubými úpravami veřejných prostorů, kdy byly původní mozaikové dlažby na chodnících překryty vrstvou asfaltu a bohatě zdobené jedinečné kandelábry veřejného osvětlení z roku 1895 nahrazeny těmi nejobyčejnějšími lampami. Necitlivé úpravy v mnoha případech poškodily i empírové karlínské domy, když byly původní bohatě zdobená litinová zábradlí na balkónech a pavlačích nahrazována jednoduchými materiály. Rovněž necitlivé úpravy v interiérech, vyměňování původních dřevěných vstupních vrat za typizovaná železná vrata či výměna střešních krytin z pálených tašek za železné plechy či cembritové desky, vedly k značným ztrátám na elegantním vzhledu Karlína.

2.10.1 Stavba Severojižní magistrály a metra

Poslední výrazné změny postihly Karlín v sedmdesátých a osmdesátých letech v souvislosti s budováním dopravní infrastruktury v jeho bezprostředním okolí. V červnu roku 1972 bylo zrušeno Těšnovské nádraží včetně nákladového nádraží na bývalém Rohanském ostrově a tím i železniční trati vedoucí podél Karlína na Palmovku a do Libně. Železniční koleje byly v celém úseku mezi Těšnovem a Palmovkou vytrhány, avšak od křižovatky Šaldovy a Sokolovské ulice dodnes zůstaly směrem k Palmovce železniční násypy a můstky. Památkově velice hodnotná budova bývalého Těšnovského nádraží byla společně s kavárenským pavilónkem v Městských sadech na Florenci v následujících zbourána v roce 1974, aby uvolnila místo plánované severojižní magistrále. Stavba přemostění Masarykova nádraží a Florence, dokončená v říjnu 1978, nemilosrdně zničila poklidné sady před Muzeem hlavního města Prahy a tvrdým zásahem přetrhla souvislou městskou zástavbu. Po více než stech letech postupného srůstání tak Karlín od Nového Města znovu odděluje mohutná novodobá hradba (*příloha 32*).

Zničujícím zásahem do již tak rozvrácené urbanistické struktury rozhraní Karlína a Nového Města byla rovněž výstavba trasy C a posléze i trasy B pražského metra. Vybudování

přestupní stanice Florenc totiž předcházela zbytečná demolice 21 činžovních domů podél Sokolovské ulice a v malém samostatném bloku na Florenci, který tak zcela zaniknul (*příloha 26*). Několik zbouraných domů patřilo k nejstarší empírové zástavbě Karlína a z hlediska památkové péče tak byly velice cenné. Jednalo se o dvoupatrové činžovní domy s dochovanými původními fasádami, pavlačemi ve dvorech a mnoha dalšími původními detaily v interiérech³¹. Při výstavbě prodloužení trasy metra C do Holešovic byla zbourána rovněž nádherná eklektická budova bývalé Karlínské občanské záložny (čp.50), zapsaná na seznamu kulturních památek. Na místě jedenácti zbořených domů, v bloku mezi ulicemi Sokolovskou a Za Poříčskou branou, byl vybudován rozsáhlý přízemní vestibul přestupní stanice Florenc a v jeho sousedství zřízeno klidné prostranství s lavičkami a hodinami, ukazujícími aktuální čas ve světových velkoměstech. Výstavba Křížkovy stanice na trase metra B se naštěstí obešla bez jakýchkoliv demolice a hodnotné domy v její těsné blízkosti tak byly zachovány. Vestibul stanice dnes ústí přímo do Thámovy ulice.³²

2.10.2 Karlín na konci 20.století

Po pádu komunistického režimu se ve druhé polovině devadesátých let dostal Karlín do popředí zájmu zahraničních i domácích investorů a vzhledem k jeho mnoha výhodám, které budou probírány v samostatné kapitole, je v dnešní době nejatraktivnější lokalitou v centrální části Prahy. Velkokorysý územní plán a mnohé projekty karlínských investorů dávají tušit, že na prahu jednadvacátého století čekají Karlín veliké změny, které by mu měly znovu navrátit zašlý lesk a slávu a přivést jej po letech chátrání a stagnace k novému životu.

3. Památkový význam Karlína

3.1 Regulační plán a guberniální dekret

Založení Karlína v roce 1817 se stalo pro Prahu největším urbanistickým počinem od roku 1348, kdy bylo plánovitě založeno Nové Město pražské. Prostorná rovina (asi 200 ha), na které byl Karlín založen, umožnila jeho dispoziční rozvinutí bez značnějšího střetnutí s přirozenými překážkami, které v jiných částech Prahy vyvolaly řadu technických a především komunikačních problémů. Racionálně rozvržený půdorys prvního pražského předměstí v podobě pravidelné sítě ulic, ohraničujících velkoryse rozvržené domovní bloky a rozlehlý prostor hlavního náměstí, je jedinečnou ukázkou zakládání měst v období klasicismu. Původní podoba regulačního plánu Karlína z roku 1816 byla sice později poněkud změněna, avšak tyto změny nepronikly až k samé podstatě, ze které základní řešení vycházelo. Jestliže platí zásada, že i půdorys je historickou památkou, pak u Karlína se jedná o památku značné hodnoty, která nemá v tomto rozsahu kromě pevnostních měst Terezína a Josefova v České republice obdoby. Půdorysná osnova Karlína je také svědectvím prozíravosti tehdejších

³¹ V původní podobě se až do zbourání nacházely například domy čp.16, 17, 23, 42, 52, 66 a 54 v Sokolovské ulici.

³² Jeden z nejkrásnějších empírových domů Karlína, dům čp.110 na nároží Sokolovské a Thámovy, tak výstavba metra nezničila. V roce 2003 byl zbourán kvůli údajnému špatnému statickému stavu po povodni.

urbanistů, neboť i v dnešní době bez větších problémů vyhovuje vysokým komunikačním nárokům a rovněž prostorovým požadavkům na novou výstavbu.

Usměrnění stavebního vývoje Karlína se neomezilo jen na regulační plán, který řešil pouze půdorysnou dispozici, ale obsáhlo rovněž i celou řadu přísných směrnic a podrobných požadavků na novou výstavbu, které musel každý stavitel v Karlíně respektovat. Jednalo se například o výšku a druh zástavby, vnitřní dispozici domů, stavební materiály, požadavky na stavitele a další detailní opatření. Regulační plán z roku 1816 a guberniální dekret z roku 1817 je v dějinách naší techniky a urbanismu jedinečným dokumentem, který včas zabránil svévolné organické výstavbě, dal Karlínu jednotný ráz v souladu s tehdejšími hygienickými, bezpečnostními a komunikačními požadavky.

3.2 Klasicistní zástavba

Podmínka, uvedená v guberniálním dekretu, že každá stavba v Karlíně musí být dokončena do tří let, účinně napomáhala plynulé výstavbě a způsobila, že jeho vybudování bylo z převážné části uskutečněno v relativně krátkém období. Díky přísným požadavkům na výstavbu a bouřlivému stavebnímu vývoji v letech 1816 až 1848, byl vnější ráz Karlína celkem jednotný a udával jej klasicistní sloh, v centrální části Prahy zastoupený jen ojedinělými stavbami. Karlínský klasicismus však nebyl klasicismem honosných veřejných budov či zámků. Jeho typickým představitelem se totiž stal činžovní pavlačový dům. Ačkoliv někdejší architektonická jednota byla v průběhu 19. a 20. století značně narušena historizující a prvorepublikovou výstavbou, zachoval si Karlín dodnes svůj původní klasicistní charakter.

Mnohé činžovní domy si dochovaly bez větších zásahů svou původní podobu i vnitřní dispozici a vytvářejí místy velice hodnotné soubory klasicistní zástavby. Jedná se například o téměř zcela dochovaný blok činžovních pavlačových domů mezi ulicemi Sokolovská, Vítkova, Křížíkova a Prvního Pluku³³ (příloha 34). Cenné klasicistní domy však nalezneme v hojně míře ve všech domovních blocích historického Karlína a hrubým odhadem tvoří téměř třetinu veškeré jeho zástavby. Za vysoce hodnotné jsou přitom odborníky považovány jednopatrové klasicistní domy, které představují prvotní zástavbu Karlína a do současnosti se jich zachovalo pouze devět³⁴ (příloha 46). Některé jednopatrové domy byly později zvýšeny o několik pater a jsou dokonce staršího data, než je rok založení čtvrti. Ostatní klasicistní domy jsou téměř ve všech případech dvoupatrové a některé byly v pozdějších dobách zvýšeny o několik pater. Jednalo se však o nástavby na původní hmotu a tak se klasicistní domy dochovaly v nové hmotě a pod nově upravenou fasádou téměř beze změn³⁵. U většiny domů zůstala zachována vnitřní dispozice, klenuté interiéry, pavlače, původní stropní konstrukce, krovy, okna, dveře a mnoho dalších řemeslnických detailů jako například zábradlí, kliky a kování. Karlínské klasicistní domy tak představují jedinečně dochovaný soubor, který nemá v Praze obdoby (příloha 47).

3.3 Historizující a secesní zástavba

Na území Karlína se nachází i mnoho památkově hodnotných činžovních domů a veřejných staveb z pozdějšího období. Jedná se například o domy v duchu historizujících

³³ blok tvořen domy: Sokolovská čp.31, 111, 127, 126, 106, 107, 67, 108, 129, 130, Vítkova čp. 236, Křížíkova čp. 185, 163, 178, 177, 176, 175, 140, Prvního pluku čp. 172, 174, 169, 143 a 144

³⁴ Sokolovská čp.36, 43, 44, 48, 88, 89, Pernerova čp.136 a Pobřežní čp.299

³⁵ například Thámova čp.118, 119 a Křížíkova čp.179 a 180

slohů z 2.poloviny 19.století, které se ve větší míře nacházejí v části Karlína mezi Florencí a železničním viaduktem a na úpatí Vítkova v Pernerově ulici. Zde tvoří historizující tři až čtyřpatrové činžovní domy souvislou zástavbu a v ostatních částech historického Karlína se nacházejí poměrně osamoceny. Většinou zabírají místo po zbouraném původním klasicistním domu, nebo jej přímo skrývají ve své hmotě, a vznikly tak jeho nástavbou a následující úpravou fasády. Vzácný soubor eklektizujících a především secesních činžovních domů představuje tzv. Nový Karlín, plánovitě založený v roce 1901 na volném prostranství mezi budovou Invalidovny a původním klasicistním Karlínem. Rovná stovka třípatrových činžovní domů Nového Karlína byla postavena najednou v rozmezí necelého jednoho desetiletí a díky velkému množství dochovaných detailů představuje pozoruhodný vzorník řemeslné i sériové architektonické výroby počátku 20.století.

Mezi památkově hodnotné objekty v Karlíně patří i několik veřejných budov, postavených opět v duchu historizujících slohů. Jsou mezi nimi například bývalá radnice a soubor několika škol na Karlínském náměstí či karlínské hudební divadlo. Mezi významné secesní památky patří především škola na Lyčkově náměstí a bývalý Národní dům v Kaizlových sadech (*přílohy 24 a 25*).

Období první republiky neobohatilo Karlín o žádnou památkově hodnotnou stavbu, stejně jako období od konce druhé světové války do současnosti.

3.4 Sakrální památky

Nejvýznamnější sakrální památkou v Karlíně je bezesporu kostel sv.Cyrila a Metoděje na Karlínském náměstí, postavený v letech 1854-63 v pseudorománském stylu (*příloha 13*). V duchu romantického eklekticismu byl rovněž postaven z hlediska památkové péče hodnotný kostel sv.Karla Boromejského ve Vítkově ulici a zejména židovská synagoga, postavená v roce 1863 tamtéž. Velice cennou sakrální památkou je barokní kaple zrušeného vojenského hřbitova z roku 1753, která se téměř zázrakem dochovala v průmyslové zástavbě na úpatí Vítkova (*příloha 3 a 64*).

Na závěr ještě zmíním rozlehlou barokní budovu vojenské invalidovny, postavenou v letech 1731-37, jejíž památkový význam je nesporný a která rovněž představuje nejstarší dochovanou stavbu na území dnešního Karlína.

3.5 Technické a industriální památky

Kromě činžovních domů, veřejných budov a sakrálních staveb je v Karlíně také celá řada technických a industriálních památek, jejichž význam není dodnes plně doceněn, stejně jako nemalý význam „průmyslového“ Karlína.

Společně se Smíchovem se stal Karlín prvním průmyslovým předměstím Prahy, avšak narozdíl od Smíchova měl mnohem lepší předpoklady k dalšímu rozvoji,³⁶ a stal se tak svědkem a dějištěm technického pokroku souvisejícího s průmyslovou revolucí. O někdejším významu Karlína svědčí i celá řada prvenství, která získal nejen v rámci Prahy, ale často i celé země. Tak například v roce 1847 zde byla zprovozněna první česká plynárna, a v Praze se tak poprvé rozzářilo plynové osvětlení. Z nádvoří karlínské plynárny se rovněž roku 1857 vznesl poprvé v Čechách plynem plněný balón. V roce 1875 zahájila v Karlíně provoz první koňská

³⁶ dostatek rozlehlých volných ploch, racionální půdorysná osnova, snadná komunikační dostupnost a přítomnost říčního ramene vhodného k vybudování přístavu

tramvajová dráha a roku 1896 odtud vyjela první elektrifikovaná tramvaj. O rok dříve byla v Karlíně zprovozněna také druhá elektrárna v českých zemích³⁷ a jeho ulice poprvé osvětlily Křížíkovy obloukové lampy.

Svůj význam coby průmyslové části Prahy si Karlín udržel až do druhé poloviny 20.století a dodnes se zde zachovala celá řada hodnotných továrních objektů a dalších technických památek. Dozajista nejznámější je Negrelliho železniční viadukt, jedinečná památka tohoto druhu, překonávající území Karlína a následně přemostující Vltavu i s několika ostrovy (*příloha 36*). Na území Karlína se dochovaly i další hodnotné železniční objekty. Jde například o několik budov zrušeného nákladového nádraží na bývalém Rohanském ostrově, násypy, můstky a další součásti zrušené železniční tratě do Libně, a také o železniční domek na úpatí Vítkova. Významné technické a urbanistické památky představují rovněž objekty, které se dodnes zachovaly po zrušení a zasypaní karlínského přístavu a razantní regulaci Vltavy v oblasti Karlína, Libně a Holešovic. Jedná se o několik objektů v dnešní Pobřežní ulici, které sloužily jako skladiště zboží dováženého po řece i jako provozní zázemí. Ze všech těchto budov obzvláště vyniká dům čp.88, který se jako jediný zachoval v celém svém rozsahu a podává tak unikátní svědectví o každodenním životě zaniklého přístavu (*příloha 62 a 63*). Dům rovněž ukrývá jedinečnou technickou památku, dřevěný rumpál z první poloviny 19.století, jenž sloužil k vyzdvihování a nakládání zboží do lodí a v celé Praze se s velkou pravděpodobností zachoval do dnešních dnů jako jediný.

V Karlíně se také nachází několik bývalých továrních hal a objektů, které svou architektonickou či technickou hodnotou zdaleka převyšují čistě užitkové průmyslové objekty. Jedná se například o mohutnou tovární halu v Šaldově ulici čp.219, která vyniká nejen svými působivými rozměry, ale i racionálním a zároveň elegantním členěním fasády. Památkově hodnotná je i sousední budova kotelny čp.635, která svou bohatě zdobenou fasádou připomíná spíše významnou veřejnou budovu než průmyslový objekt (*příloha 35*). Za pozoruhodnou industriální památku lze rovněž považovat tovární halu čp.237 v Křížíkově ulici, která upoutá pozornost svou elegantně zdobenou fasádou a dlouhou arkádou v přízemí. V Karlíně se mimo to zachovaly i čtyři historické tovární komíny, z nichž dva se nacházejí v areálu dosud stojících bývalých továren a dva jsou nenápadně schovány v domovních blocích³⁸.

3.6 Nemovité kulturní památky

Na území Karlína se v současné době nachází 42 objektů zapsaných na seznamu nemovitých kulturních památek. Jedná se o třicet dva budov, pět sakrálních staveb, dva pomníky, kašnu a železniční viadukt. Nejstaršími kulturními památkami v Karlíně jsou vojenská Invalidovna (postavená v letech 1731-37), kaple na bývalém vojenském hřbitově z roku 1753 a zámeček Sluncová z první poloviny 18.století. Dvacet čtyři kulturních památek pochází z období klasicismu a kromě dvou kaplí, kašny a železničního viaduktu se jedná o činžovní domy. Tři budovy, kostel a dva pomníky pocházejí z druhé poloviny 19.století a pouze tři objekty, zapsané jako kulturní památky, byly postaveny na počátku století dvacátého.

U šesti objektů, zapsaných na seznamu kulturních památek, byla památková ochrana v pozdějších letech zrušena. Jde o čtyři klasicistní činžovní domy, eklektizující budovu bývalé

³⁷ První městská elektrárna v českých zemích a zároveň druhá v rakouské monarchii byla uvedena do provozu 1.12.1889 na Žižkově.

³⁸ Osamocený komín se nachází na dvoře domu čp.32 v Sokolovské ulici a další komín i s kotelnou ve dvoře domu čp.234 na Karlínském náměstí.

Občanské záložny, zbořenou kvůli výstavbě metra, a budovu bývalého Těšnovského nádraží, zničenou při výstavbě severojižní magistrály. U dvou objektů je v současné době podán návrh na jejich prohlášení za kulturní památky. Jedná se o klasicistní činžovní domy čp.21 a 43 v Sokolovské ulici.

4 Karlín současnosti a nedaleké budoucnosti

Ve druhé polovině devadesátých let 20.století se Karlín dostal v souvislosti se závratně rostoucí poptávkou po kancelářských prostorech do popředí zájmu zahraničních i domácích investorů a developerů. Stalo se tak pro jeho nepřehlédnutelné výhody oproti jiným částem Prahy, které z této léta neudržované chátrající čtvrti učinily jednu z nejatraktivnější lokalit na území v hlavního města.

4.1 Výhody Karlína

4.1.1 Nezastavěné území mezi Karlínem a Libní

Největší výhodou Karlína oproti jiným městským částem³⁹, usilujícím o to stát se lukrativní obchodní čtvrtí, je bezesporu ohromné množství nevyužitých ploch, které svou rozlohou nemají v centrální části Prahy obdoby. V tomto ohledu je nejatraktivnější lokalitou rozsáhlé, jen několika skladišti spoře zastavěné, území mezi Karlínem a Libní, které vzniklo ve třicátých letech 20.století v rámci regulace holešovického meandru. Na plochách, získaných zasypáním říčního ramene a připojením Rohanského ostrova ke Karlínu, měl být vybudován výchozí přístav s železničním nákladovým nádražím na Vltavsko-labské vodní cestě do Hamburku. K realizaci tohoto velkolepého projektu však kvůli začátku druhé světové války nedošlo a po jejím skončení od něj bylo ustoupeno. Vysoce lukrativní pozemky tak zůstaly po dlouhá desetiletí nevyužity a význam celého území se ještě zvýšil po roce 1972, kdy bylo zrušeno Těšnovské nádraží s veškerým svým zázemím na bývalém Rohanském ostrově a železniční tratí vedoucí podél Karlína na Palmovku. Podstatně zvětšené území Manin⁴⁰ však zůstalo nadále nezastavěno, protože se zde počítalo s výstavbou sportovních stadionů a dalších zařízení pro plánované olympijské hry v Praze.

Po pádu železné opony nastal v devadesátých letech 20.století bouřlivý příliv zahraničních investic a velice lukrativní nezastavěné plochy mezi Karlínem a Libní se právem dostaly do popředí investorského a developerského zájmu. Cena a význam tohoto území spočívá především v jeho rozlehlosti, která zde umožňuje bez jakýchkoliv překážek realizovat projekty velkých administrativních i obytných souborů, což podporuje i platný Územní plán hlavního města Prahy. Záleží tudíž výhradně na investorech a jejich představách, jakou tvář této perspektivní části Prahy vtisknou.

³⁹ Jedná se na příklad o Smíchov a Holešovice, které mají stejné výhody jako Karlín, avšak v daleko menší míře.

⁴⁰ Maniny je souhrnný název, který se vžil pro nevyužitá území mezi Karlínem, Holešovicemi a Libní.

4.1.2 Nevyužité plochy v historickém Karlíně

Rozlehlé nevyužité pozemky se dnes nacházejí i v samotném jádru historického Karlína a představují tak velice atraktivní adresu pro velkolepé projekty zahraničních investorů. Jedná se především o areály bývalých průmyslových závodů, které jsou od počátku devadesátých let opuštěny a již dlouhá léta chátrají. Největší rozlohu mají tovární haly a objekty bývalého ČKD, které zabírají převážnou část domovních bloků mezi ulicemi Kollárova, Křížíkova, Šaldova a Pernerova. Po demolici stávajících zchátralých objektů se v této oblasti uvolní rozlehlé nevyužité plochy a nabídnou tak možnost realizaci velkých kancelářských i rezidenčních projektů. Vysoká cena těchto pozemků pramení z bezprostřední blízkosti stanice metra Křížíkova, a tím i perfektní dostupnosti z centrální části Prahy. Velké nevyužité areály s chátrajícími skladišti a objekty zaniklých továren se nacházejí i na úpatí Vítkova a podél Pobřežní ulice v úseku mezi železničním viaduktem a Karlínským náměstím.

Velice atraktivní nezastavěnou lokalitou jsou rovněž pozemky při Sokolovské ulici poblíž Florence, uvolněné v osmdesátých letech po demolici několika domů v souvislosti s výstavbou metra. Nejedná se sice o tak rozlehlé plochy jako u areálů bývalých továren, ale jejich nepřehlédnutelnou výhodou je bezprostřední sousedství s přestupní stanicí metra, frekventovanou tramvajovou křižovatkou, severojižní magistrálou a autobusovým nádražím na Florenci. Jedná se tudíž o nesmírně lukrativní parcely, jejichž význam, a tím i cena, dosahují závratné výše. Nejcennější lokalitou je přitom bezesporu pozemek, na kterém se nachází rozlehlá přízemní budova vestibulu stanice metra Florenc a s jehož mnohem intenzivnějším využitím v podobě nové zástavby počítá územní plán⁴¹.

Mnoho nezastavěných či nedostatečně využitých ploch se nachází také v rozlehlých vnitroblocích, které jsou většinou zastavěny jen čistě užitkovými objekty, tedy garážemi a skladišti. I zde se tudíž nabízí zahraničním i domácím investorům a developerům možnost uskutečnit projekty velkých administrativních budov. Zkrátka řečeno, i v samotném Karlíně se téměř na každém kroku nacházejí prostory využitelné pro novou zástavbu a v tom také spočívá jeho nepřehlédnutelná výhoda oproti jiným centrálním částem města.

4.1.3 Územní plán

Obrovský potenciál Karlína, který se v nedaleké budoucnosti promění z chátrající mrtvé části města v pulzující a kvetoucí obchodní čtvrť, jasně podporuje schválený Územní plán hlavního města Prahy z roku 2002. Ten v podstatě rozděluje území Karlína do tří částí, odlišných svým využitím a tím i charakterem zástavby.

První částí je oblast historického Karlína, ohraničená na západě severojižní magistrálou a na východě železničním viaduktem. Zde je územním plánem schválena smíšená zástavba městského jádra a výjimku tvoří pouze polovina bloku mezi ulicemi Sokolovská, Prvního pluku, Za Poříčskou branou a Ke Štvanici, kde je schválena smíšená zástavba městského typu. Územní plán počítá se zástavbou pozemku, na kterém se v současné době nachází vestibul stanice metra Florenc a rovněž i nevyužitého pozemku mezi severojižní magistrálou a hotelem Hilton, kde se již v loňském roce začalo s výstavbou výškové kancelářské budovy. Podle plánu má být v několika následujících letech rovněž přeloženo autobusového nádraží na Florenci, jehož lukrativní pozemek by zabrala zástavba smíšeného městského jádra a částečně i veřejný park.

Druhou část představuje zbývající oblast historického Karlína mezi železničním viaduktem a budovou bývalé vojenské Invalidovny. Podél Sokolovské a Thámovy ulice

⁴¹ Pozemek bude zastavěn stejným způsobem, jako plochy s vestibuly stanic Anděl a Karlovo náměstí.

počítá územní plán se zástavbou smíšeného městského typu. V okolí Karlínského náměstí, ulice Křížkovy, Pernerovy a Šaldovy je schválena zástavba všeobecně obytná, kdežto takzvaný Nový Karlín (okolí Lyčkova náměstí) má mít funkci čistě obytnou.

Třetí část představují volné pozemky na bývalém Rohanském a Libeňském ostrově, ohraničené pobřežím Vltavy, Rohanským nábřežím, Sokolovskou ulicí a Palmovkou. O rozlehlosti tohoto ohromného nevyužitého území svědčí fakt, že zabírá přibližně stejnou plochu jako celý historický Karlín. Výstavba zde bude realizována doslova na zelené louce a základním předpokladem rozvoje této oblasti jsou tudíž nemalé investice do dopravní infrastruktury. V územním plánu se proto počítá s protažením Rohanského nábřeží přímo k Palmovce a Libeňskému mostu. Nová dvouproudová komunikace tak v budoucnu urychlí průjezd Karlínem, výrazným způsobem ulehčí přetížené Sokolovské ulici v oblasti Invalidovny a stane se rovněž novou dopravní tepnou Karlína. Tomu odpovídá i plán využití stavebních ploch, který v jejím okolí počítá se smíšenou zástavbou městského jádra v okolí budovy Danube house, a dále pak se smíšenou zástavbou městského typu. V blízkosti řeky je schválena výstavba čistě obytná a významným způsobem bude rozšířen park před vojenskou Invalidovnou. V územním plánu se rovněž počítá s výstavbou nového mostu, který by Karlín propojil s Holešovicemi, a významně tím zlepšil jeho dostupnost ze severní části Prahy⁴². Na holešovické straně by most začínal na křižovatce Bubenské nábřeží - ulice Komunardů a v Karlíně by ústil na křižovatce Rohanské nábřeží – Tháмова ulice. Úzký pás pozemků podél řeky má zůstat podle územního plánu nezastavěnou přírodní plochou, a sloužit tak jako záplavové území. Pro zlepšení průtoku řeky je také plánováno nové říční rameno, které by od pobřeží oddělilo, a tím po více než sedmdesáti letech obnovilo Libeňský ostrov.

4.1.4 Cenová mapa

Podle Cenové mapy stavebních pozemků na území hlavního města Prahy z roku 2003 se cena pozemků v Karlíně pohybuje ve značně širokém rozmezí a to od 2 000 Kč za m² až po 22 000 Kč za m². Nejlukrativnější a tudíž i nejdražší parcely v Karlíně se nacházejí v jeho západní části, ohraničené na východní straně železničním viaduktem. Vliv na jejich vysokou cenu má dozajista bezprostřední blízkost centrální části Prahy a rovněž velice dobrá dopravní dostupnost. Jen pár stovek metrů od sebe se zde nachází přestupní stanice dvou linek metra, významná křižovatka tramvají, severojižní magistrála, autobusové nádraží či vlakové nádraží. Nejdražší pozemky v této části, a tím i v celém Karlíně, jsou ty, na kterých se rozkládá hotel Hilton a s ním sousedící administrativní budovy, které mají podle oficiálních údajů hodnotu 22 090 Kč za m². Pozemky podél Pobřežní ulice, v úseku mezi severojižní magistrálou a železničním viaduktem, mají cenu 11 500 Kč za m² a v tom samém úseku podél Sokolovské ulice 9 330 Kč za m². Stavební parcely v okolí ulice Za Poříčskou branou a v Křížkově ulici v úseku ohraničeném na východě železničním viaduktem mají hodnotu 7 800 Kč za m². Podobnou cenu mají i pozemky podél hlavní karlínské třídy, Sokolovské ulice, kde cenu stavebních pozemků zvedá přítomnost tramvajové trati a stanice metra Křížkova v Thámově ulici. Cena je tak podél Sokolovské a Pobřežní ulice, v úseku od železničního viaduktu až po Šaldovu ulici, přibližně 7 690 Kč za m². Ve zbývajících částech Karlína se ceny stavebních parcel pohybují okolo 3 500 Kč za m² a na území Nového Karlína a při úpatí Vítkova v rozmezí 1 900 až 2 700 Kč za m².

Obecně se dá říci, že podle oficiální Cenové mapy stavebních pozemků z roku 2003 jejich cena prudce klesá s rostoucí vzdáleností od městského centra. Avšak prodeje některých pozemků v posledních letech ukazují, že tomu tak zdaleka není a že cena stavebních pozemků

⁴² S tímto mostem se počítalo již při regulaci holešovického meandru ve třicátých letech 20. století

v Karlíně je ve skutečnosti mnohonásobně vyšší, než se oficiálně uvádí. Tak například pozemek na nároží ulic Křížkovy a Thámovy, který má podle cenové mapy hodnotu přibližně 3 590 Kč za m², stejně jako ostatní pozemky v širokém okolí, byl v roce 2000 prodán za cenu téměř 12 000 Kč za m². Rozdíl více než 8 000 Kč na m² spočívá v tom, že byla na této parcele postavena kancelářská budova Palác Karlín. Ještě větší rozdíl odhadované a skutečné ceny stavebních pozemků v Karlíně lze doložit o parcely na nároží Sokolovské a Thámovy ulice, která se nachází v bezprostřední blízkosti stanice metra Křížkova. Ačkoliv je její cena podle cenové mapy z roku 2003 přibližně 7 700 Kč za m², ve veřejné soutěži byla v září 2003 stanovena minimální prodejní cena na 19 800 Kč za m² a rozdíl tak činil více než 10 000 Kč za 1 metr čtvereční. Jelikož se jednalo o minimální stanovenou cenu, dá se předpokládat, že stavební parcela byla nakonec prodána za cenu ještě o něco vyšší. Jak lze tedy vidět, cena stavebních pozemků je v Karlíně ve skutečnosti mnohonásobně vyšší, než se uvádí v oficiálních odhadech a dá se předpokládat, že ještě poroste. Zájem investorů a developerů o Karlín je tudíž skutečně veliký.

4.2 Realizované projekty všeobecně

V průběhu devadesátých let bylo na území Karlína realizováno již přibližně dvacet projektů převážně kancelářských budov, které tak čtvrt' postupně mění v obchodní část metropole. Zahraniční i domácí investoři přinášejí do Karlína tolik potřebné investice, a pomáhají tak přispívat na postupnou opravu jeho zchátralého domovního fondu a infrastruktury. Realizované projekty se dají v zásadě rozdělit do tří skupin podle míry respektu k historické hodnotě Karlína, který je prohlášen památkovou zónou, a tudíž jsou zde na novou výstavbu i přestavbu existujících objektů kladeny mnohé nároky.

4.2.1 Projekty respektující památkovou hodnotu daného místa

Realizované projekty z této skupiny využily stávající budovy, které byly citlivě zrekonstruovány a podle potřeb investora do přípustné míry upraveny (přibližně devět dokončených projektů). Jedná se například o dle mého názoru velice zdařilý projekt M3000 společnosti Charouz Group, který spočíval v přestavbě objektu bývalé tramvajové vozovny na nároží ulic Sokolovské a Šaldovy (čp.278) na moderní autosalon (*příloha 37*). Památkově hodnotná budova, ze které mimochodem v roce 1896 vyjela první elektrifikovaná tramvaj Františka Křížíka, byla velice citlivě zrekonstruována a upravena pro nové využití, které se navíc příliš nevzdálilo jejímu původnímu účelu. Rovněž velice citlivý přístup k památkovým hodnotám Karlína prokázal rakouský investor Wien invest při realizaci projektu rekonstrukce a dostavby domu čp.291 na nároží Pobřežní a Thámovy ulice. Třípatrová hodnotná budova byla rozšířena o novostavbu na sousedním volném pozemku a upravena pro potřeby administrativy. Nová část respektuje výšku sousedních klasicistních domů a rovněž svým jednoduchým členěním fasády do okolního historického prostředí nenásilně zapadá. Za zmínku ještě stojí například citlivá rekonstrukce a přestavba objektů bývalé Bernardovy továrny (Pobřežní čp.224) na kancelářský soubor Negrelli Centrum společnosti EPC.

4.2.2 Kontroverzní projekty

Do této skupiny jsem zařadil projekty, které spočívaly ve výstavbě nových budov a v některých případech jim předcházely demolice hodnotných původních objektů. Novostavby pak v některých případech své okolí nerespektovaly a například svou přílišnou výškou či nevhodnou hmotou rozrušily urbanistickou strukturu a historické panoráma Karlína, které je v rámci památkové zóny rovněž chráněno. I přesto se však dá říci, že žádný projekt z této skupiny nezpůsobil výrazné ztráty na památkové hodnotě Karlína, například v podobě demolice skutečně hodnotných historických objektů. Z hlediska památkové péče se kontroverzním projektem stala například budova Rubín Office Center společnosti HVB Group v Sokolovské ulici čp.192, jejíž výstavbě předcházela demolice klasicistního domu čp.28, který patřil k jedněm z nejstarších objektů v Karlíně. Za nepovedený se dá dle mého názoru označit rezidenční projekt „U Sluníčka“ v Křížkově ulici čp.103. Tato sedmipatrová novostavba značně převyšuje své okolí a navíc svým vzhledem, nápadně připomínajícím panelák s nově omítnutou fasádou, vypadá poněkud nevhodně v konkurenci hodnotných klasicistních a eklektických domů.

4.3 Plánované projekty všeobecně

4.3.1 Real Estate Karlín Group

Developerská společnost Real Estate Karlín Group byla založena v roce 1997 a zaměřila svoji činnost na bývalé průmyslové čtvrti Karlín a Libeň⁴³. Jejím cílem se stala přeměna těchto chátrajících lokalit s obrovským potenciálem na lukrativní obchodní čtvrti. Pouhých několik týdnů po svém založení společnost koupila první nemovitost v Karlíně a začala pracovat na realizaci progresivního programu developmentu téměř 400 000 m² komerčních a rezidenčních prostorů v příštích 5 až 10 letech. Developerská strategie společnosti přitom byla založena na chvályhodné myšlence, že jen maximálně kvalitní projekty na vysoké architektonické a technické úrovni zajistí návratnost investic. V následujících letech společnost se značnou podporou mezinárodních finančních institucí vcelku levně skoupila rozsáhlé chátrající tovární areály bývalého ČKD v blocích mezi ulicemi Kollárova, Křížkova, Šaldova a Pernerova a rovněž rozlehlé nevyužité území v Libeňských docích s chátrajícími objekty loděnic. Společnost Real Estate Karlín se tak stala nejvýznamnějším vlastníkem pozemků v Karlíně a v jejích ambiciózních projektech, které mají léta zanedbávané čtvrti vdechnout nový život, ji hojně podporuje i Městská část Praha 8.

4.3.1.1 Realizované projekty

Palác Karlín

V roce 1999 byla na nároží Křížkovy a Thámovy ulice dokončena stavba Paláce Karlín s kancelářskými prostory o rozloze 18 000 m², doplněnými službami, kantýnou a pohodlným parkováním (*příloha 38*). Osobitá budova okamžitě přilákala nadnárodní společnosti (Český Telecom, Danone, Walt Disney, Reader's Digest, Panasonic, Volksbank) a o rok později byla prodána rakouské společnosti Immorent. Osobitě pojatá budova, navržená

⁴³ Zakladateli společnosti se stali podnikatelé Serge Borenstein, Charles Butler a Marc Rich.

renomovaným katalánským architektem Ricardem Boffilim, získala v roce 2000 cenu „Best of reality“ a v médiích byla oslavována jako základní kámen nového Karlína.

Corso Karlín

Dalším projektem Real Estate Karlín byla obnova památkově hodnotné tovární haly v sousedství Paláce Karlín v Křižíkově ulici pod názvem Corso Karlín. Autorem projektu, spočívajícího v zachování původních obvodových stěn, za nimiž došlo k výstavbě prosklené třípatrové budovy, se stal také Ricardo Boffili (*příloha 39*). Budova Corso Karlín s celkovou kancelářskou plochou 9 150 m² byla dokončena v roce 2001. Již měsíc po slavnostním otevření byla plně obsazena a o rok později úspěšně prodána rakouské společnosti M.A.I.L. Corso Karlín rovněž získalo ocenění „Best of reality 2001“ a stalo se také „Stavbou roku 2001“.

4.3.1.2 Plánované projekty

Corso II.

Budova Corso II v Křižíkově ulici v sousedství již dokončeného Corsa Karlín se stane součástí plánovaného souboru administrativních budov (*příloha 42 a 43*). Ten zahrnuje ještě výstavbu budov Corso III a Corso IV na rozlehlém pozemku, uvolněném v roce 2000 demolicí továrních hal a dalších průmyslových objektů bývalého ČKD. Budova Corso II., navržená v architektonickém ateliéru Ricarda Boffiliho, nabídne Karlínu dalších 14 000 m² kancelářských ploch.

Crystal Karlín

V další fázi obnovy Karlína plánuje Real Estate Karlín postavit v Pernerově ulici na místě chátrajících objektů bývalého překladiště ČKD budovu Crystal Karlín, navrženou stejně tak architektonickým ateliérem Ricarda Boffiliho (*příloha 41*). Šestipatrová moderní budova s fasádou ze skla a oceli nabídne kancelářské prostory o rozloze 25 000 m². Součástí projektu, jehož přípravné práce budou zahájeny na jaře roku 2004, je rovněž založení parku na úpatí Vítkova a rekonstrukce barokní kaple v jejím sousedství.

Cubus Karlín

Cubus Karlín vyrostе na rohu ulic Křižíkova a Šaldova a nabídne celkem 11 000 m² kancelářských ploch a 130 parkovacích míst v podzemních garážích. Projekt šestipatrové, veskrze moderní budovy ze skla a oceli, pochází od renomovaného německého architekta Hadi Teheraniho (*příloha 40*). V září 2003 byly uskutečněny přípravné práce na realizaci projektu uvolněním stavební parcely, na které se nacházela přízemní průmyslová zástavba bývalého ČKD a stavební práce budou zahájeny na jaře roku 2004.

Cornflots Šaldova

Rezidenčním projektem loftových bytů v objektu bývalé sýpky v Šaldově ulici naplní Real Estate Karlín svůj slib městu Praha, že své kancelářské projekty doplní bydlením. Původní budova sýpek projde rozsáhlou rekonstrukcí, která by měla citlivě respektovat její značnou památkovou hodnotu. Průčelí do Šaldovy ulice bude ponecháno beze změn a uvnitř staré části vznikne zhruba 80 až 100 bytů, které budou mít rozlohu od 80 do 240 m² a téměř 7

metrů vysoké stropy. Za původní budovou vyrostou tři nové propojené obytné stavby podle projektu rakouského studia Baumschlager & Eberle, které nabídnou standarní byty. Součástí projektu je i rekonstrukce památkově hodnotného objektu bývalé strojovny na nároží Šaldovy a Pernerovy ulice, ve které budou po dokončení otevřeny výstavní prostory.

Kotelna

Projekt citlivé rekonstrukce kotelny bývalé Fischer-Engelmanovy továrny v Pernerově ulici vypracoval známý italský architekt Claudio Silvestrin. Objekt kotelny, jehož dominantou zůstane 45 metrů vysoký památkově hodnotný komín z roku 1850, nabídne 1 400 m² reprezentačních a výstavních prostor a jeho realizace byla zahájena v únoru 2004.

4.3.2 Europolis Invest

Investorská a developerská společnost Europolis Invest byla založena v roce 1990 a jejím cílem je development projektů nemovitého charakteru zejména v zemích, vstupujících v květnu 2004 do Evropské unie. V tomto ohledu již společnost investovala přes 600 miliónů euro do nemovitostí v Praze, Budapešti, Varšavě a Bukurešti. Europolis Invest poskytuje development především projektům v lukrativních lokalitách s efektivním dispozičním řešením, architektonickým řešením na mezinárodní úrovni a rovněž ekologickým řešením s nízkými provozními náklady.

River City Prague

Velkolepý projekt River City Prague představuje výstavbu moderní obchodní čtvrti podle nejnovějších mezinárodních parametrů, která by měla být podle stávajícího záměru velkým přínosem pro Prahu i českou ekonomiku (*příloha 45*). Za tímto účelem koupila společnost Europolis Invest nevyužitá pozemky na břehu Vltavy na území bývalého Rohanského ostrova o celkové rozloze 4,5 hektaru. Projekt River City Prague předpokládá v následujících několika letech ve třech fázích výstavbu pěti objektů pro administrativní, obchodní i rezidenční účely. Součástí projektu je i výstavba lávky pro pěší na ostrov Štvanici a zřízení parkových ploch a pěších a cyklistických stezek podél břehu Vltavy.

Fáze 1 – Danube House

První fáze projektu byla zahájena v roce 2000 a zahrnovala výstavbu dominantní kancelářské budovy Danube House o rozloze 21 100 m², podzemních garáží a lávky pro pěší přes Rohanské nábřeží. V roce 2003 byla dokončena stavba budovy Danube House, jejíž projekt vznikl ve spolupráci americké architektonické kanceláře Kohn Pedersen Fox s pražským ateliérem A.D.N.S. Jedenáctipatrová budova, mající půdorys pravoúhlého trojúhelníku s délkami odvěsen 130 a 70 metrů, je prezentována jako dominanta a základní kámen velkolepé čtvrti a celkové náklady na její výstavbu činily přibližně tři miliardy korun. Administrativní budova, které se začalo po povodni v roce 2002 říkat Titanic⁴⁴, má celkovou výšku 45 metrů (v nejvyšším bodě) a od špičky, která se obrací k historickému centru Prahy se střecha objektu svažuje po proudu řeky ve sklonu 14,2 % a končí ve výšce přibližně 31 metrů nad terénem. Velkou část interiéru zabírá velkoryse navržené atrium, které sahá přes sedm pater a směrem do Rohanského nábřeží se otvírá prosklennou stěnou. Fasáda budovy je obložena hnědočervenými pískovcovými deskami (*příloha 44*).

Fáze 2 – Nile House a Hotel

Druhá fáze projektu zahrnuje výstavbu hotelu s 210 pokoji, kancelářské budovy Nile House, podzemních garáží a podzemní komunikace, která bude všechny projektované budovy River City Prague dopravně propojovat a obsluhovat. Na povrchu tak umožní umístění zklidněné zóny s omezeným vjezdem, jejíž součástí bude pěší korzo lemované alejí a končící fontánou. Koncem roku 2003 byla zahájena stavba budovy Nile House, která po dokončení nabídne 17 900 m² kancelářských prostor a 1 100 m² maloobchodních prostor. Sedmipatrová budova bude mít lichoběžníkový půdorys o délce hran 76 a 79 metrů, plochou střechu a její celková výška dosáhne 26 metrů. Její interiéry z velké části zabere velkorysé atrium a fasáda bude obložena hnědočervenými pískovcovými deskami, stejně jako fasáda budovy Danube House.

Fáze 3 – Amazon Court a Yukon Residence

V závěrečné fázi realizace projektu River City Prague bude postaven aparthotel Yukon Residence se stovkou bytových jednotek a multifunkční budova Amazon Court o celkové rozloze 22 000 m².

5 Ohrožení Karlína

5.1 Klasicismus v ohrožení

Oproti jiným historickým slohům se klasicismus a později empír vyznačoval elegantní jednoduchostí fasád a racionálním pojetím vnitřních dispozic. Jeho typickým představitelem se staly činžovní domy, jejichž bouřlivá výstavba v letech 1780 až 1850 úzce souvisela s radikálními josefínskými reformami, které položily základ průmyslové revoluci, a také hromadnému stěhování venkovského obyvatelstva do měst. Jednoduché činžovní domy tak začaly vyrůstat jednotlivě na zbývajících volných pozemcích ve vnitřní Praze a v hojném

⁴⁴ Přezdívka vznikla v průběhu povodní, kdy se rozestavěná budova, svým tvarem připomínající ohromnou příď lodě, ocitla v zaplaveném území a rozrážela tak vlny rozbouřené řeky.

počtu pak na jejich předměstích. Díky stavebnímu rozmachu koncem 19.století a snaze tehdejších stavitelů o větší kapacitu budov jich však byla celá řada zbořena a nebo radikálně přestavěna k nepoznání. Klasicistní činžovní domy, které si zachovaly svou původní podobu, dnes působí vedle podstatně honosnějších eklektizujících budov chudě a pro jednoduchý a účelný vzhled není jejich historická a památková hodnota příliš patrná.

Vzhledem k dlouhodobému zanedbávání domovního fondu za vlády komunistické ideologie řada klasicistních domů chátrala a situace se bohužel příliš nezměnila ani po pádu železné opony. S trochu nadsázky se dá říci, že klasicistní činžovní dům rozpoznáme při pocházce Prahou na první pohled, protože to bývá většinou ten nejzanedbávanější v ulici. Ve srovnání s ostatními domy se tato skutečnost často odvíjí od jeho nízké výnosnosti oproti mladším činžovním domům. Proto jsou také klasicistní domy v posledních letech nejčastěji bouraným druhem budov v centrálních částech Prahy, kde uvolňují místo většinou administrativním novostavbám.

Postup při jejich likvidaci je většinou stejný. Pokud je žádost majitele o demolici orgány památkové péče zamítnuta, nechá dům vyklidit a chátrat tak dlouho, dokud se jeho statický stav rapidně nezhorší. Jakmile se dům ocitne v havarijním stavu, kterému je často napomáháno i záměrným poškozením střechy či nosných prvků budovy, zažádá majitel o demoliční výměr podle § 91 stavebního zákona⁴⁵. Kýžená demolice je pak schválena příslušným stavebním úřadem bez projednání s orgány státní památkové péče a mezi veřejností nevyvolá přílišný rozruch, protože u koho by budila lítost opuštěná a zchátralá stavba, která svému okolí nepřináší příliš mnoho estetických vjemů svou účelovou špinavou fasádou, pokrytou vrstvou prachu. Na místě zbořeného historického domu pak ve většině případů vyroste bezpáteří moderní administrativní budova nebo zůstane uvolněná lukrativní parcela dlouhá léta nevyužitá.

V devadesátých letech byla v centrální části Prahy zbořena celá řada domů, jejichž hodnota byla v mnoha případech o to větší, že za klasicistně upravenou fasádou se ukrývaly objekty daleko většího stáří. Tak například v roce 1995 byly zbořeny domy čp.712 a 713 ve Vodičkově ulici, pod jejichž novodobou fasádou se skrývaly gotické domy, svým stářím sahající až k počátku založení Nového Města. V roce 2001 byl zbořen v jádru rovněž gotický dům čp.373 v ulici 28.října či dům čp.1277 ve Vodičkově ulici s jedinečnou neorenesanční fasádou. Další šest velice hodnotných klasicistních domů, intaktně dochovaných ve své původní podobě, bylo zbouráno v letech 1996 až 2002⁴⁶ a to na území Pražské městské památkové rezervace, zapsané na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

5.2 Situace před povodní

V současné době se do vážného ohrožení dostaly klasicistní činžovní domy v Karlíně, který od druhé poloviny devadesátých let patří mezi nejatraktivnější oblasti centrální části

⁴⁵ „Jsou-li závadným způsobem stavby bezprostředně ohroženy životy osob a není-li možno stavbu zachovat, může stavební úřad výjimečně vydat ústní příkaz k odstranění stavby a zabezpečit odstranění stavby bez projednání s jejími vlastníky“ § 91 zákona č.50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.

„Rozhoduje-li stavební úřad o odstranění památkově chráněné stavby, opatří si předem souhlas příslušného orgánu státní památkové péče. Výše uvedené ustanovení se nevztahuje na vydání příkazu k odstranění stavby podle § 91 stavebního zákona“ § 92 zákona č.50/1976 Sb.

⁴⁶ Jednalo se o domy čp.973 na Národní třídě (1994), čp. 806 na Václavském náměstí (1996), čp.1319 v Žitné ulici (1996), čp.76 ve Vladislavově ulici (1999), čp.1054 v ulici Na Poříčí (2001) a dům čp.1234 v Novomlýnské ulici (2002)

města a v několika následujících letech se pod vlivem velkých investic změnil k nepoznání. Bouřlivý rozvoj nové zástavby totiž nezasáhne jen rozlehlé nevyužité pozemky podél Vltavy, kterým územní plán slibuje velkou budoucnost, ale i samotný historický Karlín. Velký příliv investorů a prudce rostoucí ceny stavebních pozemků tak znamenají vážnou hrozbu pro jeho původní klasicistní zástavbu, která nemá šanci úspěšně konkurovat plánovaným administrativním budovám, jejichž projekty v mnoha případech počítají s demolicí stávajících budov. Snahou každého investora je totiž maximální využití a zhodnocení lukrativní parcely, což dvoupatrové domy pochopitelně neumožňují. Navíc je případná radikální přestavba jejich interiérů či dokonce nástavba o několik pater z hlediska památkové péče v drtivé většině případů vyloučena. Jedinou cestou jak získat v centru Karlína vysoce atraktivní stavební pozemek pro výstavbu několikapodlažní administrativní budovy, je tudíž demolice stávajících objektů, a ta je, pokud se jedná o původní klasicistní domy, za normálních okolností těžko prosaditelná přes orgány státní památkové péče. Tedy alespoň by měla.

5.3 Situace po povodni

Katastrofální povodeň v srpnu 2002 zásadním způsobem změnila situaci ohrožených klasicistních domů v Karlíně a nahrála do karet všem, kteří již před povodněmi usilovali o jejich zbourání. Jak se za velmi krátkou dobu ukázalo, právě povodeň nastartovala dlouho chystanou vlnu žádostí o demolice a ve všech případech se stala hlavním argumentem v jejich odůvodnění. Společně s mezerami v památkovém a stavebním zákoně, nedostatečným zájmem orgánů státní památkové péče, podporou nových projektů Městskou částí Praha 8 a dlouho plánovaným postupným rozprodejem jejího majetku, se tak stala pomyslným hrobníkem karlínských památek.

5.3.1 Statické posudky

Po opadnutí vody přišly na řadu vyklízecí a zajišťovací práce, na jejichž průběhu a kvalitě ve všech případech záležel další vývoj stavu poškozených objektů, rozčleněných na základě statických posudků do tří kategorií podle míry jejich poškození. Připomenou zde, že se jednalo o kategorii A (objekt bez statických poruch v dobrém stavebně technickém stavu), kategorii B (objekt vyžadující další pozorování s drobnými poruchami staršího data), kategorii C/R (objekt staticky narušený se vstupem na vlastní riziko) a kategorii C/N (objekt staticky narušený a z bezpečnostních důvodů nepřístupný). Statické posuzování zaplavených domů mělo veliký vliv na jejich další osud, protože zařazení objektu do kategorie C/R a C/N znamenalo dostatečný argument pro žádost o demolici podle kontroverzního § 91 stavebního zákona a v mnoha případech se tak vlastně stalo jakýmsi rozsudkem smrti.

Hned od počátku tak vzniklo důvodné podezření ze silných developerských a investorských tlaků na demolice historických domů v Karlíně. Toto podezření se prokázalo v listopadu 2002, kdy byly během prohlídky domů nezávislými statiky z řad Klubu Za Starou Prahu⁴⁷ zjištěny závažné skutečnosti, zpochybňující objektivitu oficiálních statických posudků. Ukázalo se, že pokud provedli majitelé ihned po opadnutí vody základní očištění, otlučení omítek a vysušení promáčeného zdiva, domy se téměř automaticky zařadily do kategorie A. Stavby v jejich sousedství, o které se jejich majitelé ani po povodni nezačali

⁴⁷ Jednalo se o statiky Ing. Václava Jandáčka a Ing. Karla Fantyše, kteří posuzovali domy v Karlíně již v první vlně po opadnutí vody

starat, jsou z devadesáti procent ve stejném statickém stavu jako jejich sousedé, ale vzhledem k jejich vnější zanedbanosti jsou zařazeny do kategorie C. Nezávislé posudky tedy prokázaly, že stav některých domů není ani zdaleka tak závažný, jak uvádí oficiální klasifikace a žádný z nich není natolik porušen, že by nebyla možná jeho oprava. Obzvláště podezřelou skutečností se pak stalo, že za nejpoškozenější byly označeny původní klasicistní domy, které se nacházejí na nejlukrativnějších parcelách a nenabízejí takové zhodnocení pozemku, jako jejich o několik pater vyšší sousedé. Zajímavé také je, že mapa objektů zařazených do kategorie C se náramně podobá mapě plánovaných administrativních a rezidenčních projektů v Karlíně, které ve většině případech předpokládají demolici stávajících budov.

Rovněž památkově hodnotné domy v majetku Městské části Praha 8, která se některé z nich neúspěšně snažila prodat již před povodní, se jakoby náhodou ocitly v nejhorší kategorii. Vysvětlení této náhody je jednoduché, památkově chráněný historický dům na lukrativním místě se prodává daleko obtížněji a za podstatně menší cenu, než stavební parcela, uvolněná po jeho případné demolici. Zkrátka řečeno, podezřelých okolností je ve statickém posuzování zaplavených objektů tolik, že se dá úspěšně pochybovat o jejich objektivitě a nezávislosti na silném tlaku ze strany investorů i samotné Městské části Praha 8, která je i mezi developery vyhlášená svým rozbujelým korupčním prostředím.

5.3.2 Nezájem příslušných orgánů

Po povodni se rovněž ukázalo, jakým způsobem plní státní i samosprávné orgány svou funkci. Opravy domů v majetku Městské části Praha 8 probíhají pomalu a u těch, které hodlá prodat soukromým investorům, opravy ani nezačaly. V těchto případech se většinou jedná o památkově hodnotné klasicistní domy, zařazené do kategorie C, z nichž některé jsou dokonce zapsány na seznamu kulturních památek. Přesto však s nimi Praha 8 od počátku jedná jako se stavebními pozemky a památková ochrana jim tak doposud nepomohla. V tomto ohledu neustále selhávají i zodpovědné orgány státní památkové péče, protože o zoufalé situaci karlínských památek nejspíše neví, a jestliže ano, tak nepodnikají žádné kroky k tomu, aby se situace zlepšila. Ačkoliv byl Karlín, chráněný jako památková zóna a čítající přes čtyřicet kulturních památek, v průběhu povodně celý zaplaven do výše téměř čtyř metrů, nebyly zde za strany památkových orgánů prováděny žádné pravidelné obchůzky, které by dohlížely nad postupem oprav a kontrolovaly by dodržování památkového zákona. O tom svědčí skutečnost, že i dnes se dají v Karlíně nalézt památkově chráněné domy, ve kterých se od povodní nerealizovala žádná oprava.

5.4 Ohrožené karlínské památky

V současné době je v Karlíně vážně ohroženo přibližně dvacet památkově hodnotných klasicistních domů (*příloha 54*). Jejich ohrožení spočívá především v zařazení do kategorie C a umístění na velice lukrativních parcelách. Ve většině případů zde nebyly zahájeny jakékoliv opravy, takže objekty zůstaly prakticky v tom samém stavu, v jakém je zanechala povodeň v roce 2002, ale s jediným rozdílem, že byly vyklizeny a některé klenby místy podepřeny. Domy tak postupně chátrají a jejich stav se pomalu, ale jistě zhoršuje, čemuž v některých případech účinně dopomáhají i majitelé. Je pouze otázkou času, kdy se jejich stavebně technický stav začne skutečně zhoršovat, a na řadu tak přijdou žádosti o demolice.

Jedná se například o případ klasicistního dvoupatrového domu č.p.195 v Křížkově ulici, jehož majitel usiloval o demolici již před povodní a na uvolněném místě plánuje výstavbu šestipatrové kancelářské budovy. Podle očitých svědků chodil v průběhu zimy roku 2002 pravidelně polévat klenby svého domu vodou, a snažil se tak urychlit jeho degradaci. Vlivem velkých mrazů voda v klenbách zamrzla, způsobila jejich popraskání a vlivem těchto statických poruch se na dvou místech ve sklepech zřítíl strop. Hodnotný klasicistní dům se tím rychle dostává do skutečně havarijního stavu, k velké radosti svého majitele, který již podal žádost o demolici objektu podle § 91 Stavebního zákona (*viz. poznámka č.45*).

Dalším varovným příkladem může být jedinečně dochovaný klasicistní dům čp.147 na nároží Křížkovy a Thámovy ulice. Po povodni byl objekt v soukromém vlastnictví vyklizen, uzavřen a zvenčí otlučena omítka do výše prvního patra. Postupem času byl však jakoby náhodou poškozen důležitý dešťový svod a voda při velkých deštích zatéká do obvodového zdiva, které přímo na nároží domu začalo praskat a drolí se. Rovněž z ničeho nic zmizelo na střeše několik pálených tašek nad důležitými částmi krovu, kam tudíž již dlouhou dobu zatéká. To všechno se přitom děje na objektu zapsaném na seznamu kulturních památek, na jehož majitele se vztahuje povinnost o památku pečovat, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před poškozením či zničením⁴⁸. Orgány státní památkové péče, které by mohly v situaci porušování památkového zákona účinně zasáhnout, však doposud nezasáhly.

Podobných případů je v Karlíně celá řada a bylo by nadbytečné je zde všechny dopodrobna popisovat. Mezi nejvíce ohrožené památky patří obecně jednopatrové klasicistní domy, které představují nejstarší dochovanou zástavbu Karlína, připomínající ještě jeho venkovský charakter ve dvacátých letech 19.století, a přestože jich zde bylo kdysi více než sedmdesát, do roku 2002 se jich dochovalo jen deset (*příloha 46*). Rovných osm těchto architektonicky a zejména urbanisticky hodnotných domů se nachází na Sokolovské ulici, cena jejich vysoce lukrativních pozemků je tudíž značná a investorský tlak na jejich demolici je zde pravděpodobný. Domy čp.44, čp.46 (kulturní památka) a čp.88 (kulturní památka) v Sokolovské ulici byly po povodni vyklizeny, místy vydřeveny a tím zde jakékoliv opravy skončily. U domů čp.48, 75 a 89 v Sokolovské ulici a čp.136 v Pernerově ulici probíhají opravy velice pomalu a pouze domy čp.36 a 43 v Sokolovské ulici jsou již opraveny. Domy čp.125 v Křížkově ulici a čp.110 (kulturní památka) v Sokolovské ulici již byly bohužel zbourány na základě § 91 stavebního zákona (*viz. poznámka č.45*).

6 Průběh povodně v Karlíně

V srpnu roku 2002 zasáhly Českou republiku katastrofické povodně, jež neměly do té doby obdoby. Zaplaveny byly desítky měst a stovky obcí, škody přesáhly stovku miliard korun a životy statisíců lidí se během týdne jednou provždy změnily. Uchráněn nezůstal ani Karlín.

Pondělí 12. srpna 2002

11:15 - Vzhledem ke stále stoupající hladině Vltavy byl v Karlíně vyhlášen třetí stupeň

⁴⁸ § 9 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů

povodňové aktivity a začalo se s osazováním protipovodňových zábran u stanice metra Florenc, Křížíkova a Invalidovna. Jelikož se tak děje při plném provozu metra, je ve všech třech případech ponecháno jedno pole průchozí.

23:55 - Krizový štáb Úřadu Městské části Praha 8 nařizuje dobrovolnou evakuaci Karlína. Preventivně je uzavřena stanice metra Křížíkova a vlaky touto stanicí pouze projížděly.

Úterý 13. srpna 2002

02:00 - Ulicemi Karlína projíždějí policejní vozy a megafony upozorňují občany na dobrovolnou evakuaci. Na evakuační místa v Karlíně (před kostelem sv.Cyrila a Metoděje a na Lyčkově náměstí) jsou přistavovány autobusy městské hromadné dopravy, které svážejí obyvatelstvo do míst nouzového ubytování.

03:00 - Je vyhlášena povinná evakuace Karlína. Autobusy neustále převážejí obyvatele do míst nouzového ubytování, avšak velká část jich odjíždí ke svým příbuzným a známým. Evakuovaní obyvatelé jsou vyzýváni, aby si s sebou do autobusů vzali jen nejnnutnější věci jako doklady, nezbytné hygienické potřeby a šatstvo, přikrývku, jídlo a pití, to vše maximálně na tři dny. Celkem je v následujících hodinách evakuováno přibližně 25 000 obyvatel Karlína.

03:01 - V Karlíně jsou spuštěny výstražné sirény, které mají upozornit obyvatelstvo na akutní nebezpečí záplavy. Policie uzavírá v podstatě všechny ulice v Karlíně a organizuje odtahování parkujících vozidel, se kterými jejich majitelé ještě neodjeli.

07:07 - Na trase metra B je uzavřena stanice Křížíkova a vlaky jí pouze projíždějí. Metro je uzavřeno v úseku mezi stanicemi Florenc a Nádraží Holešovice na trase C.

09:00 - Povodňová komise vydává souhlas s uzavřením přívodu elektrického proudu do Karlína a postupně je odpojován i plyn a voda.

09:20 - V Sokolovské ulici je přerušena tramvajová doprava a Karlín je tak definitivně odříznut od světa.

12:00 - Průtok Vltavy v Chuchli dosahuje hodnoty 4000 m^3 za sekundu, hladina dosáhla výšky 500 cm. Povodeň překročila úroveň stoleté vody ($3700 \text{ m}^3/\text{s}$)

14:00 - Voda začíná zaplavovat Sokolovskou ulici (*příloha 48*)

20:15 - Voda pronikla do budovy Invalidovny a zaplavila archiv technického muzea a vojenský archiv.

22:05 - Voda proniká do stanice Vltavská a začíná zaplavovat tunel metra pod Vltavou a stanicí Florenc.

Středa 14. srpna 2002

00:20 - Na trase metra B je zastaven provoz v úseku Černý Most - Nové Butovice. O pár minut později voda překonává protipovodňové zábrany u stanice Invalidovna a začíná se šířit tunely metra směrem k Florenci.

01:00 - Stanice metra Křižíkova a Invalidovna jsou zaplaveny. Voda natéká také do vestibulu stanice Florenc ze směru od Těšnova i od Karlína (*příloha 49 a 51*).

04:00 - Stanice metra Florenc na trase B je pod vodou i se dvěma odstavenými vlaky. Zaplavena je oblast Florence a karlínskými ulicemi se valí dvoumetrová masa vody, dosahující až k úpatí Vítkova. Voda rovněž pronikla do kostela sv.Cyrila a Metoděje na Karlínském náměstí a zaplavila jej do téměř metrové výše.

14:40 - V zatopeném Karlíně jsou stále lidé a záchranáři je odvázejí na člunech (*příloha 50*).

14:42 - Vltava v Praze přestala stoupat a kulminuje. Hladina v Chuchli dosáhla výšky 752 cm, tedy téměř sedm metrů nad normálním stavem. V karlínských ulicích voda dosáhla výše téměř 3,5 metru.

18:55 - V Hudebním divadle v Křižíkově ulici voda zatopila zkušebny, hlediště i jeviště.

Středa 15. srpna 2002

01:29 – Voda v Karlíně klesá velice pomalu, protože nemá kudy odtékat.

13:13 – V Křižíkově ulici se zřítila část čtyřpatrového neobydleného domu čp.148 (*příloha 52*). O několik desítek minut později záchranáři evakovali z okolí zříceného domu jednoho muže, který dosud odmítal opustit svůj byt.

20:53 – Hladina Vltavy v Praze klesá rychlostí přibližně deset centimetrů za hodinu. V 19:00 byla výška její hladiny v Chuchli 534 cm a oproti kulminaci řeky ve středu v 15:00 se Vltava snížila již o 251 cm.

Pátek 16. srpna 2002

13:15 - V Sokolovské ulici se částečně zřítilo jednopatrové dvorní křídlo domu čp.110.

Sobota 17. srpna 2002

11:33 - Karlín už není téměř zaplaven a voda zůstává jen ve sklepech. Do čtvrti se vracejí evakuovaní obyvatelé a začínají vyklízet své byty. Technický stav zaplavených domů je prověřován dobrovolnými statiky a k úklidu nánosů kontaminovaného bahna z karlínských ulic je přizvána i armáda.

Neděle 18. srpna 2002

01:15 – V Sokolovské ulici se zřítil dům čp.200, který byl statikem označen za neporušený (*příloha 53*).

09:10 – V evakuované části Karlína platí zákaz odčerpávat vodu ze sklepů. Rozhodl o tom krizový štáb radnice Prahy 8 poté, co se v noci zřítil v Sokolovské ulici již třetí dům. Do oblasti Karlína rovněž také nesmí jezdit auta a vstoupit mohou jen záchranáři.

13:14 – V Karlíně se na několika místech začínají propadat vozovky a kanály. Pražský krizový štáb nařídil kvůli hrozbě zřícení dalších domů evakuaci obyvatel Karlína, která trvala přibližně dvě hodiny. Statici začínají znovu kontrolovat poškozené domy a kvůli pískovcovému podloží je také zahájeno geotechnické měření, které má v Karlíně odhalit případné poklesy.

Středa 21. srpna 2002

10:00 – Úřad Městské části Praha 8 otevřel Karlín a do uzavřené části povolil vstup na zvláštní propustky pouze místním obyvatelům. Následně probíhá hromadná likvidace zkažených potravin, s jejichž odvozem pomáhají i příslušníci protichemické jednotky z Neratovic.

17:42 – Hladina Vltavy v Chuchli je ve výšce 141 cm, tedy už jen 67 cm nad běžnou výškou hladiny na tomto místě.

Čtvrtek 22. srpna 2002

11:20 – Do Karlína přijíždějí první nákladní automobily a začíná odvoz nahromaděného odpadu. Při úklidu obyvatelům pomáhá 200 vojáků, příbuzní postižených obyvatel, zaměstnanci tamních zničených firem a desítky dobrovolníků.

6.1 Poškození domů ze stavebně technického hlediska

Škody v Karlíně jsou velké, ale rozhodně se nejedná o propadající se město či čtvrť odsouzenou k zániku, jak byl Karlín často po povodních v elektronických i tištěných médiích popisován. Poškození domů a jejich stavebních materiálů lze označit jako úměrné stáří a vyčerpání rezerv konstrukcí. Nejvíce byly postiženy domy dlouhodobě zanedbávané a neodborně přestavované, kde nástavba na původní hmotu domu způsobila její nadměrné přetížení a tím i oslabení stability nosných prvků. Oba zřícené domy pak byly výsledkem několika negativních vlivů, od zanedbané údržby, nadměrného oslabení při adaptacích, po selhání základů a podzákladí až po prosté fyzické dožití budovy jako konstrukčního celku. Lze však předpokládat, že část poruch se ještě objeví i po několika letech.

Domy z první poloviny 19.století

Nejvíce byly poškozeny domy postavené technologiemi první poloviny 19.století, zahrnující smíšené zdivo stěn a pilířů, cihelné klenební pásy a klenby plochých tvarů. Domy z tohoto období jsou citlivé na poklesy podloží, protože mají mělce založené sklepy a tuhost trámových stropů je zajištěna mnohde uhnílymi a uvolněnými kleštěmi. U takového domu pak stačí málo, například změna konsistence písčitých hlín či drobné vyplavení písku v podzákladí, a reaguje dalšími poruchami. Karlín přitom představuje oblast, kde jsou ulice

rozbrázděny sítěmi se slabě zhutněnými zásypy, kde jsou zbytky starých stok a špatně zasypané či nezasypané studně. Rovněž namočení zdí a pilířů na maltu nevalné kvality, maltu vylouženou či maltu s obsahem hlíny, vyvolá větší poruchy. Jako citlivé místo se ukázaly různé polozapomenuté větráky sklepů a anglické dvorky, do nichž vnikla voda shora a její unášecí schopnost byla tak velká, že strhla i zeminu kolem nepřilíš pevné konstrukce.

Domy z konce 19.století a první poloviny století dvacátého

O poznání lépe dopadly ze stavebně technického hlediska domy z osmdesátých a devadesátých let 19.století, postavené již důsledněji podle zásad moderního zednictví s kvalitnějšími maltami a provedením kleneb a klenebních pásů nad přízemím s užitím válcovaných nosníků. Zde došlo k poruchám spíše změnami v založení či lokálním porušení v základech. Nejlépe pak obstály domy pocházející z první poloviny 20.století, které jsou většinou plošně založené a mají betonové stropy či celobetonové konstrukce.

6.2 Statické posuzování objektů

Ihned po opadnutí vody byly do Karlína přizváni dobrovolníci z řad statiků a u všech domů v zasaženém území se začal kontrolovat jejich stavebně technický stav. Statické prohlídky však byly velice povrchní a odborníci budovy v mnoha případech kontrolovaly pouze pohledem zvenku, protože dovnitř se kvůli zamčeným vchodům nedostaly. Rovněž byl na ně ze strany úřadů i samotných obyvatel Karlína vyvíjen tlak, aby domy posoudily co nejrychleji, protože teprve poté se mohli do uzavřené čtvrti vrátit a zahájit ve svých domech úklidové práce, spojené se snahou o alespoň částečnou záchranu svého majetku.

Situace se však zásadním způsobem změnila poté, co se v 1 hodinu a 15 minut v noci dne 18.srpna zřítil činžovní dům čp.200 v Sokolovské ulici, který stál přímo u tramvajové zastávky Florenc, naproti vchodu do metra. Spadlý dům přitom den předtím prohlédl statik a odhadl že je v pořádku i přesto, že budovu zkontroloval pouze zvenku. Podle prvních odhadů se dům zřítil kvůli předčasnému čerpání vody ze sklepních prostor, protože spodní voda v tom případě může zvnějšku prolomit zdi. Rovněž se nabízela verze, že zřícení souvisí s odčerpáváním vody z tunelů metra, které vedou nedaleko odtud. Nakonec se však prokázalo, že zřícení domu způsobily nepovolené stavební úpravy v suterénu při budování restaurace, kdy došlo ke statickému narušení nosných stěn. Náhlé zřícení domu, označeného statikem za bezpečný, naštěstí nikoho nezranilo, avšak z obav před zřícením dalších zkontrolovaných objektů byl Karlín znovu na několik dní evakuován. Pražský krizový štáb přehodnotil celkový přístup k prohlídkám zasažených objektů a nařídil prohlídky nové.

Přibližně osmdesát kvalifikovaných statiků, pracujících pro Magistrát hlavního města Prahy, začalo domy kontrolovat znovu a mnohem důkladněji. Aby statici prohlédli všechny i zevnitř, včetně sklepů, byly za přítomnosti policie u zamčených násilím vylamovány vstupní dveře. Na základě nových statických posudků byly objekty rozděleny do kategorií A, B, C/R a C/N, které znamenají:

A – objekt je bez statických poruch a v dobrém stavebně technickém stavu

B – objekt je nutné nadále sledovat (poruchy staršího data, které vyžadují další pozorování)

C/R – objekt je staticky narušen a vstup do něj je na vlastní riziko (zde jsou zařazeny objekty,

kteřé byly v kategorii C/N a jsou již staticky zajištěné nebo jsou zde narušeny inženýrské sítě).

C/N – objekt je staticky narušen a je nepřístupný do té doby, než bude provedeno statické

zabezpečení (do té doby je střežen policií)

Souhrnná čísla

V Karlíně bylo povodní zasaženo celkem 627 objektů označených číslem popisným, z nichž rovných 147 (24%) jich patřilo Městské části Praha 8. Do konce ledna roku 2003 byly zpracovány statické posudky na 609 objektů, přičemž v některých případech byly dvě části stejného objektu posuzovány kvůli rozdílnému statickému stavu zvlášť. Na základě těchto posudků byly objekty rozděleny do výše uvedených kategorií, mezi kterými se vzhledem k dlouhodobému pozorování vývoje jejich stavebních poruch přesouvaly. Z toho 360 (59%) objektů bylo zařazeno do kategorie A, 203 (34%) objektů do kategorie B, 23 (4%) objektů do kategorie C/R a 10 (2%) objektů skončilo v kategorii C/N. Do domů zařazených do kategorie A a B byl umožněn návrat nájemníkům po dokončení úklidových prací a základních oprav. Nájemníkům v domech spadajících do kategorie C poskytl Magistrát hlavního města Prahy náhradní byty a staticky narušené objekty byly vyklizeny.

6.3 Geodetická nivelační měření

Na základě výsledků geodetických nivelačních měření, provedených bezprostředně po opadnutí vody, nebyl na žádném z přibližně 400 sledovaných objektů naměřen významný pokles přesahující hodnotu 5 mm. Rovněž byly sledovány objekty v blízkosti rekonstrukcí kanalizace a vodovodní sítě. Při hloubení výkopů komunikací docházelo k destrukci povrchové vrstvy asfaltu a podkladové betonové vrstvy sbíjecími kladivý. Měření však nebyla prokázána taková míra nepříznivého vlivu, které by mohla způsobit zhoršení stavebního stavu nebo škody na již poškozených objektech. Z měření rovněž vyplynulo, že náhradní autobusová doprava rovněž neměla podstatný vliv na statické chování objektů.

Uvedené statistiky jasně dokazují, že stav karlínských domů po povodni nebyl ani zdaleka tak špatný a beznadějný, jak se mnozí domnívali a zprávy o podmáčené propadající se čtvrti, kde budou jediným možným řešením celoplošné demolice budov po blocích, se tak ukázaly jako značně přehnané. Ve skutečnosti přečkaly domy v nejpostiženější pražské části téměř čtyřmetrovou záplavovou vlnu bez výraznějších poruch a nedošlo ani k tolik obávaným lokálním poklesům podloží, které by zapříčinily výrazné zhoršení jejich technického stavu. Staticky narušeno bylo celkem 33 objektů, tedy pouhých 5% z celkového počtu karlínských domů a žádný z nich nebyl v tak vážném stavu, že by jeho demolice byla nevyhnutelná. Nic v tomto ohledu nezměnila ani zima roku 2002 s prudkými změnami teploty a tuhými mrazy, před kterými z obav před náhlým zhoršením statického stavu mnoha karlínských domů varovala celá řada odborníků.

6.4 Opravy zaplavených domů

Během statického posuzování zaplavených objektů bylo v nutných případech na pokyn statika provedeno statické zabezpečení vydřevením kleneb. Toto opatření bylo prováděno ve všech objektech a nezáleželo na tom, zda-li je objekt v majetku Městské Části Praha 8 nebo v soukromém vlastnictví.

Krátce po povodni bylo rovněž nutné nejprve otlouci veškeré vodou zasažené omítky a začít co nejdříve s vysoušením promočeného zdiva. Čím déle totiž zůstávala v konstrukcích přebytečná vlhkost, tím více docházelo k rozvoji plísní a hub všeho druhu. Správná koordinace vysoušecích prací proto znamenala první nezbytný krok k obnově poničené čtvrti. Tolik potřebné vysoušeče byly Městské části Praha 8 zapůjčeny z mnoha státních i soukromých zdrojů a nafta nezbytná pro jejich provoz byla vyčleněna ze státních hmotných rezerv. Půjčování vysoušečů majitelům promáčených objektů probíhalo ve velkém zmatku a v některých případech za podivných okolností. Souhrnem se však dá říci, že vysoušení, jehož náklady činily 45 395 791 Kč, probíhalo organizovaně a téměř ve všech objektech bylo v základní fázi úspěšně dokončeno do zimy. Zabránilo se tak vážným obavám před zamrznutím většího množství vody v nosném zdivu, které by mohlo mít za následek prudký rozvoj prasklin a tím i vážných statických poruch.

Před nadcházející zimou bylo rovněž nezbytné učinit provizorní zateplení otlučených částí staveb. Většina domů s odstraněnými omítkami do výše zaplavení byla obalena pláštěm z minerální vaty, osazené na plastových distančních terčích. Náklady na zateplení objektů proti promrzání vyčíslila Městská část Praha 8 na 3 432 689 Kč.

6.5 Finanční prostředky na odstraňování následků povodně

Finanční prostředky na odstraňování povodňových následků byly Městské části Praha 8 poskytnuty z několika různých zdrojů. Celkem 597 383 000 Kč v podobě neinvestičních dotací uvolnil na opravy domovního a bytového fondu v majetku města ze svého rozpočtu Magistrát hlavního města Prahy a dalších 400 000 000 Kč poskytl Státní fond rozvoje bydlení. Finanční výpomoc v celkové hodnotě 138 700 000 Kč darovaly Praze 8 jiné městské části hlavního města a 352 617 000 Kč na záchranné a likvidační práci po povodni poskytl Fond solidarity Evropské unie. Dary a výtěžky z veřejných sbírek představovaly částku 23 210 200 Kč. Na odstranění následků povodně tak Městská část Praha 8 získala celkem 1 511 910 200 Kč.

Mezi soukromé vlastníky bylo rozděleno v rámci programu poskytování dotací na opravy povodněmi poškozeného bytového fondu v roce 2004 celkem 172 156 000 Kč z povodňového fondu Ministerstva pro místní rozvoj. Celkem bylo uděleno 227 dotací, jejichž požadovaná výše se pohybovala od 200 000 Kč do 700 000 Kč a schválená částka dotace činila 95 % z požadované výše. 60 % žadatelů o nevratnou dotaci představovaly fyzické osoby, 30 % bytová družstva či spolky nájemníků a zbývajících 10 % osoby právnické. Do konce září roku 2003 bylo v prvním kole čerpání (30% požadované dotace) vyplaceno 38 717 000 Kč a v druhém kole (65% požadované částky) 16 350 000 Kč. Celkem 116 486 000 Kč schválených dotací nebylo jejich žadatelům do konce září roku 2003 vyplaceno.

Často kritizované pomalé tempo rozdělování schválené finanční pomoci postiženým oblastem se týkalo i Městské části Praha 8, když na odstraňování následků povodní získala do

konce roku 2002 jen částku 250 000 000 Kč⁴⁹. Z důvodu nedostatku finančních prostředků se opravy poškozených obecních domů výrazně protáhly, a tak koncem září roku 2003 jich bylo z celkového počtu 132 zcela dokončeno pouhých čtrnáct⁵⁰.

7 Skandální památkové kauzy v Karlíně

Následujících několik stránek bude věnováno těm nejskandálnějším památkovým kauzám, které se v Karlíně od povodní v srpnu 2002 staly. Ačkoliv jsou níže popisované památkové případy velice odlišné a mají své specifické příčiny i průběh, v celkovém kontextu z nich plyne mnoho společných znaků a snad i poučení do budoucna. Jedná se především o památkáři často kritizovaný § 91 stavebního zákona, který se stal pomyslnou oprátkou všech zbouraných památek a nejenom v Karlíně si ještě vyžádá značné oběti, než jej konečně naši zákonodárci přepracují. Alespoň částečně by tak mohli zabránit šířící se vlně neodůvodněných demolic, která zachvátila v posledních několika letech celou Českou republiku. Uvedené kauzy jsou zároveň zoufalým obrazem státní památkové péče v naší zemi, která pod silným tlakem různých lobystických skupin v některých případech poněkud ztrácí svůj smysl. Rovněž poukazují na velice zastaralý platný památkový zákon, který neodpovídá současnému společenskému zřízení a státní památkovou péči činí nepřehlednou a odvažují se tvrdit zkorumpovanou. Kauzy karlínských památek však rovněž naléhavě upozorňují na v mnoha případech skandální postupy ve státních i samosprávních institucích, a též na fakt, že z těchto postupů není nikdy vyvozena konkrétní zodpovědnost, a ti samí lidé tak zůstávají na svých místech, což je v naší zemi bohužel zcela běžné. Zkrátka řečeno, následující popisované kauzy jsou jednotlivými bitvami nekonečné války, v níž proti sobě stojí trvalé hodnoty kulturního dědictví a nezastavitelná touha po finančních ziscích.

7.1 Dům čp.110 v Sokolovské ulici aneb lukrativní parcela versus kulturní památka

Historie a popis domu

Klasicistní činžovní dům čp.110, který se rozkládal na rohu Sokolovské a Thámovy ulice, byl postupně vybudován ve třech stavebních etapách. V první etapě, jejíž časové určení nám není přesně známo, byla postavena hlavní jednopatrová budova do Sokolovské ulice. Západní křídlo do ulice Thámovy a na něj kolmo navazující dvorní křídlo bylo postaveno později, nejspíše někdy kolem roku 1840. Dvorní křídlo kolmé na Sokolovskou ulici bylo dokončeno v závěrečné etapě, v roce 1850 (*příloha 55*).

Jednopatrový čtyřkřídlý dům se obracel do Sokolovské ulice hladkým, devítiosým průčelím. V přízemí uprostřed se nacházel průjezd do dvora, lemovaný po obou stranách výkladci se vstupy do obchodů. Nad přízemím byla umístěna římsa a okna v patře byla lemována úzkou lištou. Průčelí křídla do Thámovy ulice bylo sedmnáctiosé a rovněž hladké. Rozvrh oken v přízemí odpovídal rozvrhu v patře a na levém nároží se v šířce dvou okenních os nacházel výkladec obchodu. Vnitřní dvůr byl kromě hlavní budovy lemován ze tří stran krytými pavlačemi přesahujícími střechu. Pavlače byly nesené kamennými profilovanými

⁴⁹ Částka poskytnuta z rozpočtu Magistrátu hl.m.Prahy dne 22.10.2002

⁵⁰ Dokončení oprav bytů, nebytových a společných prostor a dvorů, zprovoznění instalací a dokončení fasády.

konzolami a v dvorním křídle kolmém na Sokolovskou ulici byly podklenuty segmentem (příloha 56). Pavlačový činžovní dům čp.110 se bez větších zásahů⁵¹ dochoval ve své původní klasicistní podobě, a to včetně hodnotných interiérů, v přízemí zaklenutých plackovou klenbou. Pro své architektonické a urbanistické⁵² kvality byl v roce 1964 prohlášen za kulturní památku.

Situace před povodní

Před povodní v roce 2002 byl dům čp.110 v patře obydlen devíti nájemníky a v přízemí se nacházely tři prodejny. Majitelem objektu byla Městská část Praha 8 a ta jej již dlouho před povodní nabízela k prodeji. Ačkoliv se dům nacházel na velice lukrativním místě v těsné blízkosti stanice metra Křižíkova, nebyl o jeho koupi mezi investory zájem. Důvody tohoto nezájmu byly samozřejmě ekonomické povahy, neboť radikálnější stavební úpravy památkově chráněného objektu jsou značně omezeny a jednopatrový klasicistní dům nemůže svým výnosem konkurovat moderním kancelářským budovám.

Situace po povodni

Krátce po povodni došlo ke zřícení části dvorního křídla kolmého na Thámovu ulici do stavební jámy na sousední parcele ve vnitrobloku, určené pro novostavbu administrativní budovy společnosti AB Managament. Přestože zde bylo na místě podezření z nedostatečného zajištění stavby před povodní, tato varianta nebyla nikdy prozkoumána a starosta Prahy 8 Josef Nosek prohlásil, že se celým případem raději nehodlá zabývat. Zbylá křídla domu zůstala staticky nepoškozena (zařazena do kategorie B) a v březnu 2003 byly odstraněny zbytky zříceného dvorního křídla. I přesto však Ing.Černohorský, jeden ze statiků Odboru pro obnovu Karlína, již tehdy navrhoval demolici celé budovy. Práce na opravách po povodni probíhaly velice pomalu. S vysoušením objektu se začalo teprve až v zimě a ještě několik měsíců po povodni se zde dalo nalézt zaschlé povodňové bahno. Klenutá sklepení byla vyklizena, v přízemí otlučeny omítky a výdřevy se dočkalo několik klenebních pásů.

Demolice

V červnu 2003 se však stav objektu náhle zhoršil. Podle statického posudku Ing. Černohorského došlo k výraznému zhoršení stavu nosných konstrukcí křídla do ulice Thámovy, které se projevilo výraznými trhlinami a vypadáváním kusového zdiva v oblasti pilířů. Souvislost mezi náhlým zhoršením statického stavu objektu a stavebními otřesy na opravované Sokolovské ulici byla vyloučena⁵³. Statik v protokole z 25.června 2003 vyjádřil obavy z náhlého zřícení objektu, vzhledem ke špatné kvalitě zdiva vyloučil možnost rekonstrukce a doporučil objekt zdemolovat. Tento postup byl přinejmenším neetický, neboť prací statika je určovat, jak lze statické poruchy napravit a nikoliv určovat, co je potřeba demolovat. S přístupem ing.Černohorského by bylo nutno zbourat i slavnou šikmou věž v Pise, neboť stav její konstrukce rovněž vykazuje ztrátu stability. Na základě statického posudku byl objekt okamžitě vystěhován a veškeré práce na jeho opravě zastaveny. Na stav objektu se přišel dokonce podívat starosta Nosek a byl přítomen náhlému uvolnění jednoho

⁵¹ Novodobé adaptace se týkaly pouze drobných úprav dispozice přízemí křídla do Thámovy ulice.

⁵² Dům byl součástí velice hodnotného bloku hmotově jednotné klasicistní skupiny domů na křižovatce Sokolovské a Thámovy ulice, tvořené ještě domy čp.38, 21 a 88.

⁵³ V době, kdy se náhle zhoršil statický stav budovy, byla v její těsné blízkosti těžkou technikou udusáváno podlaží Sokolovská ulice. Podle nájemníků okolních domů byly otřesy tak silné, že se dokonce pohyboval nábytek po místnostech.

z opukových kvádrů zdiva. Tato nečekaná událost jej přesvědčila o nutnosti demolice, a tak 24.července 2003 vydal odbor výstavby rozhodnutí o demolici domu čp.110 na základě § 91 stavebního zákona (viz. poznámka č.45).

Demolice, trvající zhruba tři týdny, byla provedena postupným rozebíráním od nejvyššího podlaží. Za zmínku stojí fakt, že ačkoliv údajně hrozilo vlivem ztráty stability zdiva ve sklepech objektu provalení kleneb, po celou dobu demolice jezdila po jejich rubu těžká technika a přesto nedošlo k jejich zborcení (*příloha 57*). Finanční náklady v plné výši uhradil Magistrát hl.m.Prahy a na žádost Národního památkového ústavu, který zbourání domu čp.110 od začátku razantně odmítal, byly z objektu narychlo sejmuty kamenné profilované konzoly nesoucí pavlače.

Výsledek

Velice lukrativní pozemek o rozloze 987 m², který se po demolici kulturní památky konečně uvolnil, byl Městkou částí Praha 8 v září 2003 nabídnut k prodeji ve veřejné soutěži. Ačkoliv byla cena pozemku podle znaleckého posudku odhadnuta na 7 500 000 Kč (podle cenové mapy stavebních pozemků 7 690 Kč za m²), minimální cena vyhlášená v této soutěži činila 19 560 000 Kč (19 820 Kč za m²). Více než dvojnásobná vyvolávací cena byla majetkovým odborem stanovena velice prozíravě. Zájem investorů o tuto vysoce atraktivní stavební parcelu se dal očekávat veliký a Praha 8 na jejím prodeji zřejmě získala nemalou finanční částku, se kterou by za prodej památkově chráněného domu čp.110 nemohla ani zdaleka počítat. Demolice kulturní památky se tak pro Prahu 8 stala velice výnosným obchodem.

7.2 Dům čp.9 v Pernerově ulici aneb čas jsou peníze

Historie a popis domu

Klasicistní budova zájezdního hostince v Pernerově ulici byla postavena kolem roku 1822 v sousedství bývalé vinice Putovka na jižním úbočí Vítkova. Dvoupatrový dům měl do ulice patnáctiosé průčelí se středním pětiosým rizalitem, ukončeným nízkým trojúhelníkovým štítem. Klasicistní průčelí bylo během pozdějších novodobých úprav radikálně zjednodušeno, a fasáda tohoto velice cenného objektu tak před demolicí působila velice fádne a nezajímavě. V šedivé fasádě rizalitu však byly zřetelně vidět obrysy okenních šambrán a trojúhelníkových frontonů, které tak svědčily o původním bohatém řešení průčelí (*příloha 58*).

Dispoziční rozvržení domu si zachovalo původní klasicistní charakter a zásadnějším způsobem jej neporušily ani pozdější novodobé úpravy. Budova byla funkčně rozdělena na dvě zcela odlišné části. V levé se nacházely byty, zatímco pravá část sloužila k hospodářským účelům, čemuž odpovídala její konstrukce. V patrech se nacházely rozlehlé skladovací prostory s dřevěnými trámovými stropy, které byly podepřeny mohutnými dřevěnými sloupy. Rovněž schodiště bylo ze dřeva a k hospodářským účelům byla využívána i velká půda s původním klasicistním krovem. Přízemí obytné části rozdělovala v celé délce chodba, zaklenutá valenou polokruhovou klenbou. Místnosti v přízemí si rovněž zachovaly původní valené klenby s pětibokými výsečemi. Další místnosti v patrech již však byly plochostropé.

Situace před demolicí

Majitelem objektu byla firma Geco tabák a.s., která jeho převážnou část využívala jako skladiště a balírnu. V obytné části se nacházely 4 byty. Již krátce po povodni požádal majitel objektu stavební úřad Prahy 8 o demolici, kterou odůvodnil zhoršeným statickým stavem budovy. Žádost byla pro nesplnění formálních náležitostí odmítnuta a objekt i přes neporušenou statiku zařazen do kategorie C/R (rizikový přístup). Opravy se omezily jen na podepření několika kleneb v přízemí a již v prosinci 2002 byl dům oplocen i s prostorem potřebným pro demolici, protože majitel evidentně neměl na zachování domu čp.9 od počátku zájem

13.února 2003 majitel podruhé požádal o povolení k demolici, a týden poté byl dům navržen pražským památkovým ústavem pro své výjimečné architektonické a urbanistické kvality na zapsání do seznamu kulturních památek. Žádost však byla zamítnuta a ve druhé polovině srpna Stavební úřad Prahy 8 nařídil okamžitou demolici domu čp.9 podle § 91 stavebního zákona (*viz. poznámka č.45*). Rozhodnutí bylo odůvodněno náhlým zhoršením statického stavu objektu, kdy údajně začaly praskat nosné sloupy a průčelní stěna objektu do Pernerovy ulice začala sesedat. Podle stavebního úřadu tak hrozilo náhlé zřícení části objektu, a tím i bezprostřední ohrožení lidských životů, neboť Pernerovou ulicí v té době ještě projížděla náhradní autobusová linka X-8.

Demolice

Demolice, kterou financoval Magistrát hlavního města Prahy, byla zahájena 21.srpna 2003 a trvala přibližně dva týdny. Podivné však je, jakým způsobem probíhala. Zatímco v případě domu čp.110 v Sokolovské ulici probíhala z obav před náhlým zřícením poškozené části postupným rozebíráním za pomoci kladiv a krumpáčů, dům čp.9 v Pernerově ulici byl i přes obavy z náhlého sesutí do ulice po částech trhán bagry (*příloha 59 a 60*). Demolice podle Stavebního úřadu vážně staticky narušené budovy proběhla velice neopatrně a přesto se během bouracích prací nezřítla. Průčelní stěna, o které statický posudek tvrdil, že je vážně narušena a hrozí provalením, dokonce zůstala stát z celé budovy nejdéle. Demolice byla o to více riskantnější a nezodpovědnější, že i v jejím průběhu projížděl okolo bourané budovy několikrát do hodiny autobus X-8, a to i přesto, že právě kvůli ohrožení cestujících na této lince byla demolice nařízena. Proč byly dva domy se stejnou diagnózou bourány zcela odlišným způsobem zůstává nejasné.

Výsledek

Na celé kauze je rovněž zajímavý fakt, že demolice proběhla tak rychle a nečekaně, že Národní památkový ústav nestačil velice hodnotný dům zdokumentovat ani vyfotografovat. Dům čp.9 v Pernerově ulici, navržený před svou demolicí na seznam kulturních památek, tak zmizel z povrchu zemského bez jakékoliv fotografické dokumentace. Dvacet osm fotografií interiéru budovy, které jsem náhodou pořídil několik dní před demolicí se tak paradoxně staly pravděpodobně jedinou připomínkou jeho pozoruhodné vnitřní dispozice.

7.3 Dům čp.125 v Křižíkově ulici aneb demolice památky coby výhodný obchod

Historie a popis domu

Klasicistní činžovní dům čp.125 v Křižíkově ulici byl postaven v roce 1836 podle návrhu stavitele M.Hausknechta. Jednopatrový dům se do ulice obracel průčelím o pěti

okenních osách v přízemí a sedmi okenních osách v patře. Hladká fasáda byla rozčleněna římsou probíhající nad přízemím a okna v patře ozdobena pásovou šambránou. Vnitřní dvůr obklopovala tři přízemní křídla a v prvním patře budovy se nacházela pavlač, nesená kamennými profilovanými konzolami. Interiéry v přízemí objektu byly klenuté, v patře plochostropé, a dům si tak až na drobné úpravy fasády uchoval svou klasicistní podobu včetně vnitřní dispozice a hodnotných interiérů.

Situace před povodní

Na jaře roku 2002 koupila firma Welcome dům čp.125 od Konsolidační agentury, neboť předcházející majitel jím ručil Komerční bance za 15 miliónovou půjčku, kterou si vzal a nesplatil. Nový majitel se od začátku netajil tím, že chce památkově velice hodnotný dům zbourat a na jeho místě postavit několikapatrovou kancelářskou budovu. Projektu ovšem stála v cestě památková ochrana objektu, neboť za normálních okolností není snadné zdůvodnit demolici v památkové zóně a především zbavit se nájemníků. Dům totiž před povodní obývali tři nájemníci a sehnat pro ně náhradní byty znamenalo pro majitele zvýšení nákladů o zhruba pět a půl miliónu. I přesto však majitel krátce před povodní sehnal pro své nájemníky nové byty, a právě v době, kdy rozbouřená Vltava zaplavovala Karlín, měli jít na jejich prohlídku. Kvůli povodni však z prohlídky nových bytů sešlo a situace se zásadním způsobem změnila.

Demolice

Dům čp.125 byl po povodni prohlášen za vážně staticky narušený a v září 2002 povolil stavební úřad jeho demolici podle § 91 stavebního zákona (*viz poznámka č.45*). Demolice památkově hodnotného objektu proběhla 20 září, a to tak rychle, že si nájemníci ani nestačili odnést z bytů svůj majetek (*příloha 61*). K tomuto skandálnímu postupu se jim na stavebním úřadu dostalo odpovědi, že majitel úřad ujistil, že jsou všechny byty vyklizené. Firma Welcome se o svém postupu i odpovědnosti odmítla bavit s vysvětlením, že věci nájemníkům zničila povodeň a nikoliv ona. Zoufalí nájemníci dostali od Městské části Praha 8 náhradní byty a dodnes se neúspěšně domáhají odškodnění od majitele.

Výsledek

Firmě Welcome se tak podařil obchod, o kterém si na jaře roku 2002, když dům za utajenou cenu kupovala, ani nezdálo. Po demolici památkově chráněného objektu, kterou zaplatil Magistrát hl.m.Prahy, jí zůstal lukrativní stavební pozemek, jehož cena je podle cenové mapy odhadována na zhruba 6 000 000 Kč (skutečná cena je však vzhledem ke vzrůstajícím cenám pozemků v Karlíně mnohem vyšší). Zároveň firma Welcome ušetřila téměř 5 000 000 korun za náhradní byty pro své nájemníky. A aby toho nebylo málo, zbavila se i dluhu, který převzala spolu s domem po bývalém vlastníkově. Městská část Praha 8 totiž po povodních dala za demolovaný dům čp.125 čtyři náhradní byty, i když v domě bydleli jen tři nájemníci. Čtvrtý obecní byt dostal muž, který v demolovaném domě nikdy nebydlel, ale jako věřitel předchozího majitele měl na jeho část zástavní právo. Soukromý dluh tak na náklady radnice zmizel ze světa.

7.4 Dům čp.88 v Sokolovské ulici anebo co vše se může stát

Historie a popis domu

Klasicistní dům čp.88 v bloku mezi ulicemi Sokolovská a Pobřežní byl postaven v celém svém rozsahu v letech 1839-1841. Jednopatrová hlavní budova a tři přízemní dvorní křídla sloužila jako překladiště ryb v karlínském přístavu. Průčelí hlavní budovy do Sokolovské ulice je v přízemí i v patře jedenáctiosé se středním tříosým rizalitem a průjezdem do dvora uprostřed. Průčelí má v přízemí pásovou bosáž a všechna okna jsou lemována pásovou šambránou. V prvním patře je průčelí hladké a na nárožích probíhají lesény. Interiéry v přízemí jsou zaklenuty eliptickými klenbami s pětibokými výsečemi, stejně jako v přízemí pravého i levého dvorního křídla (*příloha 62*). Severní křídlo do ulice Pobřežní má dřevěné trámové stropy a na jeho půdě se zachovala konstrukce dřevěného rumpálu, který sloužil k vyzdvihování zboží, dováženého sem po dnes již zaniklém ramenu Vltavy (*příloha 63*). I přes pozdější drobné úpravy zůstalo dochováno klasicistní rozvržení, včetně interiérů a nádvorních i uličních fasád. Jedinečnou cenu tohoto objektu si uvědomil bývalý Pražský ústav památkové péče již roku 1992. Tehdy byla podána žádost na jeho zapsání do seznamu kulturních památek, kterou Ministerstvo kultury odkládalo neuvěřitelných jedenáct let.

Situace před povodní

V hlavní budově, jejímž majitelem byla Městská část Praha 8, se nacházely čtyři bytové a čtyři nebytové prostory. Z prostorů ve dvorních křídlech odešel poslední nájemník v roce 1998 a od té doby jsou zájemci o jejich pronájem odmítáni, a díky zanedbávané údržbě tak dvorní křídla již řadu let chátrají. Již v únoru 2002 rozhodla Rada Městské části o prodeji domu čp.88 bez veřejné soutěže za cenu podle znaleckého posudku, a to ve výši téměř 20 000 000 Kč (cena téměř 11 000 Kč za m²). Podle Cenové mapy stavebních pozemků z roku 2002 je přitom cena této parcely přibližně 14 195 000 Kč (tedy 7 690 Kč za m²).

Zájemcem, kterému měl být dům čp.88 bez veřejné soutěže prodán, se stala společnost Luberon (dceřiná společnost Real Estate Karlín), která plánovala vybudovat na jeho místě jedenáctipatrovou kancelářskou budovu ze skla a oceli. Projekt počítal s demolicí všech stávajících památkově hodnotných objektů a zachována měla zůstat jen fasáda hlavní budovy do Sokolovské ulice. Tehdy Pražský památkový ústav označil navrhovaný projekt za naprosto nepřijatelný a obnovil svou žádost o zápis domu čp.88 na seznam kulturních památek, kterou podpořila rovněž žádost Klubu Za starou Prahu.

Situace po povodni

Po povodni v srpnu 2002 zůstávala dvorní křídla domu čp.88 několik měsíců nevyklizena a ještě v zimě se zde dalo nalézt povodňové bahno. Nájemníci si mnohokrát stěžovali na pohrdavý přístup Městské části Praha 8 k jejich prosbám o uskutečnění základních úklidových prací a každou drobnou opravu hlavní budovy si museli složitě vyjednávat. Dvorní křídla objektu, která i po povodních nadále chátrala, byla vydávána za vážně staticky poškozená (kategorie C/R) a to i přesto, že nezávislý statický posudek jasně prokázal pravý opak. Městská část se netajila úmyslem nechat dvorní křídla zbourat, protože to byla podmínka prodeje celého objektu, kterou stanovila společnost Luberon.

Dne 21.března 2003 byl dům čp.88 po jedenáctiletém čekání prohlášen Ministerstvem kultury za kulturní památku. Konec obavám o osud velice hodnotného klasicistního souboru však nenastal, protože Městská část se svého záměru celý objekt výhodně prodat nevzdala a rozhodla se vzniklou situaci řešit překvapujícím způsobem. V polovině května 2003 zaslala Ministerstvu kultury dopis, ve kterém požádala o změnu prohlášení domu čp.88 za kulturní památku tak, aby se prohlášení stahovalo na hlavní budovu do Sokolovské ulice a nikoliv na dvorní křídla s tím, že bude chráněn rovněž historický rumpál. Jako důvod byl uveden zájem města na prodeji objektu společnosti Luberon, která chce provést rekonstrukci hlavní budovy

a výstavbu kancelářské budovy na místě dvorních traktů. Žádost byla rovněž odůvodněna tím, že po povodni vážně staticky narušená dvorní křídla jsou z hlediska památkové péče nehodnotná a jedině jejich demolice je předpokladem pro brzkou rekonstrukci, a tím i záchranu památkově hodnotné hlavní budovy. Odpověď z Ministerstva kultury na sebe nenechala dlouho čekat a byla jednoznačně zamítavá. Rozhodnutí bylo odůvodněno nesplněním formálních záležitostí (žádost neobsahovala informativní fotografie) a neuvedením skutečně mimořádně závažných důvodů. Rovněž byla Městská část upozorněna na povinnost majitele udržovat kulturní památku v dobrém stavu, pečovat o její zachování a chránit ji před poškozením či znehodnocením⁵⁴. Ministerstvo kultury však nemělo tušení, co se v tu samou chvíli ve dvorních křídlech domu čp.88 na Sokolovské ulici děje. V květnu 2003 byly na dvorních křídlech rozkradeny části okapů a na několika místech střecha nad důležitými částmi krovu. Rovněž všechna střešní okénka byla buď otevřená nebo vymlácená a na půdu tak během dešťů zatékalo. Teprve po několikáté stížnosti nájemníků na skandální přístup Městské části k čerstvě zapsané kulturní památce, byly vzniklé škody vzorně opraveny a objekt alespoň na čas zabezpečen⁵⁵.

Koncem srpna roku 2003 byl objekt prodán společnosti Luberon a Městská část Praha 8 tak konečně dosáhla svého cíle. Kolik na této dlouho plánované prodeji získala se mi nepodařilo zjistit, ale rozhodně se jednalo o velice zajímavou částku. Dům čp.88 se totiž nachází na jednom z nejlukrativnějších pozemků, protože v budoucnu má podle schváleného územního plánu v jeho těsné blízkosti vyústit most spojující Karlín z Holešovicemi. Nový majitel tohoto velice strategického pozemku, společnost Luberon, se svého záměru vybudovat na místě dvorních křídel jedenáctipatrovou administrativní budovu nezměnila a předložila svůj projekt k vyjádření Národnímu památkovému ústavu. Ten však tentokrát zareagoval naprosto šokujícím a nepochopitelným způsobem. Předložený projekt sice zamítnul, ale naznačil, že lze památkové hodnoty hierarchizovat a že při kvalitní rekonstrukci hlavní budovy bude památková hodnota objektu zachována a do budoucna tak povolil demolici dvorních křídel. Společnost Luberon však zareagovala rovněž překvapujícím způsobem, když nabídla koncem roku 2003 pozemek i s projektem administrativní budovy k prodeji. Podle informací, vycházejících ze společnosti Real Estate Karlín (dále jen REK), se podařilo zjistit, proč tomu tak je. Zdá se, že jsme svědky klasické hry na dobrého a zlého investora. „Zlý“ investor koupil objekt a nic s ním několik měsíců nedělal. Objekt logicky zchátral a všichni si přejí, ať se co nejrychleji buď zboří, aby neohrožoval kolemjdoucí, nebo kompletně zrekonstruuje. Na rekonstrukci logicky nejsou finance, tak se objeví „dobrý“ investor. Ten objekt sice zboří, ale ke spokojenosti všech postaví na jeho místě novou stavbu. Rolí „zlého“ investora skvěle zahrála společnost Luberon. A zdá se, že „dobrý“ investor, který od Luberonu objekt momentálně kupuje, je REK.

Současná situace

Dvorní křídla domu čp.88 podlehnou brzy demolici. Na základě stanoviska Národního památkového ústavu zažádal současný vlastník o demoliční řízení, které bylo kladně vyřízeno Stavebním úřadem Prahy 8. Otázkou zůstává, co stojí v pozadí náhlé změny názoru Národního památkového ústavu na hodnotu této kulturní památky, o jejíž zápis po celých jedenáct let usiloval. Že by dorazily podezřelé obálky už i sem?

⁵⁴ § 9 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁵⁵ Za zmínku stojí, že na přítomnost zlodějí byla nájemníky domu upozorněna městská policie, která ačkoliv má služebnu jen pár set metrů odtud, přijela až po téměř hodině a zloděje tak již nepřistihla.

7.5 Barokní kaple na bývalém vojenském hřbitově v Pernerově ulici aneb co oči nevidí, to srdce nebolí

Historie a popis kaple

V roce 1753 byl na úpatí Vítkova v rozsáhlém areálu ústřední Invalidovny založen vojenský hřbitov s nevelkou čtvercovou kaplí s okrouhlým presbytářem, situovanou přibližně uprostřed jižní hřbitovní zdi. Zdobné průčelí je zakončeno segmentovým štítem a svým členěním odpovídá přelomu pozdního baroka a raného klasicismu. Celá kaple pak vrcholí střešní vížkou čtvercového půdorysu se zkosenými nárožími a nízkou bání. Její interiéř je vyzdoben freskovou malbou, představující české patrony a korunovaci Pany Marie. V roce 1906 byl vojenský hřbitov zrušen a jeho místo zabrala průmyslová zástavba. Hřbitovní kaple zůstala téměř zázrakem zachována a nachází se dnes stísněna mezi továrními halami zrušeného překladiště ČKD Dukla (*příloha 3 a 64*). V průběhu 20.století byly ke kapli přistavěny provizorní přístřešky, které její působivou architekturu zcela zakryly a v interiéru byl umístěn dieselagregát, zajišťující oběh topného média okolním halám (*příloha 65*). I přes tyto bezcitné úpravy však kaple zůstala kupodivu téměř nepoškozená, včetně původních vrat i freskové výzdoby. Proto také byla zapsána v roce 1970 na seznam kulturních památek.

Situace před povodní

V roce 2000 koupila rozsáhlé pozemky bývalého překladiště společnost Real Estate Karlín, která zde plánuje výstavbu sedmipatrové kancelářské budovy Crystal Karlín. V rámci realizace tohoto projektu má být před novou budovou založen park, jehož ústřední dominantou by se měla podle požadavků památkářů stát zrekonstruovaná barokní kaple.

Situace po povodni

Během katastrofální povodně v roce 2002 byla kaple zaplavena do výšky téměř tři metrů a nad hladinou zůstala jen střecha s věžičkou. Téměř zázrakem se stoupání bahnitě vody zastavilo těsně pod klenbami, čímž byly freskové malby zachráněny před jistou zkázou. Dalo by se očekávat, že po opadnutí vody bude kaple očištěna od nánosů kontaminovaného bahna, vysušeny provlhlé zdi a podniknuty všechny nezbytné práce pro záchranu barokních fresek a původních vrat. Jenže se tak nestalo a kaple byla ponechána svým majitelem na pospas osudu, a to i přesto, že se jedná o kulturní památku. Přitom ještě v květnu tohoto roku společnost Real Estate Karlín prezentovala na tiskové konferenci „Karlín na křižovatce zájmů a investic“ svůj kladný vztah ke kulturním památkám a zveřejnila úmysl tuto kapli citlivě restaurovat a zpřístupit veřejnosti. Nikdo z přítomných však v tu chvíli netušil, že ve stejné době kaple podléhá zkáze.

15 měsíců udělalo své, a tak když jsem se v polovině listopadu šel do kaple podívat, nevěřil jsem vlastním očím. Vrstva zaschlého povodňového bahna pokrývala podlahu, na které ležela vyvrácena vstupní vrata. Dřevo bylo popraskané, barokní zdobené kliky a zámky zrezivělé. Zbytek interiéru zaplňovala bahnem pokrytá hromada rezivějícího šrotu, který kdysi býval dieselovým agregátem. Vlhké nevětrané prostředí v kapli způsobilo rychlé šíření plísní, které pokryly převážnou část freskových maleb. Plesnivá omítka s freskami tak byla na mnoha místech popraskaná a opadaná. Pod postupující zhoubnou plísní tak nenávratně mizí nádherné barokní fresky a zůstávají po nich jen bílá místa.

Podle památkového zákona č.20/1987 Sb. je majitel kulturní památky povinen udržovat ji v dobrém stavu a pečovat o její zachování⁵⁶. Jestliže tuto povinnost neplní, může mu být uložena pokuta nebo může být v krajním případě vyvlastněn. Real Estate Karlín svou zákonem danou povinnost porušil, a to hned tím nejzávažnějším způsobem, protože pro záchranu kulturní památky neudělal nic a způsobil tak nevratné škody na kulturním dědictví. Zásadním způsobem pochybily i státní orgány památkové péče, neboť měly postup záchranných prací po povodních sledovat. Ačkoliv je kaple kulturní památkou, o jejím stavu zřejmě nikdo nevěděl po celých 15 měsících.

Výsledek

Teprve medializace této skandální památkové kauzy donutila orgány státní památkové péče konečně jednat. Jenže místo toho, aby byla podle památkového zákona udělena ve správním řízení společnosti Real Estate Karlín pokuta za dlouhodobé neplnění povinností majitele kulturní památky, byla celá situace řešena pouhou domluvou. Společnost Real Estate Karlín své pochybení přiznala a provedla nezbytné úklidové práce. Kaple byla vyčištěna, rezivělé stroje agregátů rozebrány a dveře odvezeny k záchraně do restaurátorské dílny. Interiér kaple na bývalém vojenském hřbitově je tak téměř po sto letech opět prázdný, oprostěný od hrubých zásahů 20.století. Otázkou však zůstává, jakým způsobem bylo naloženo s původními barokními vraty a jak je zachraňována barokní fresková výzdoba. Dlouhodobá devastace kulturní památky již jednou společností Real Estate Karlín prošla, nemohla by tedy projít i podruhé?

8 Můj boj

8.1 Jak jsem poznal Karlín

Ještě před téměř dvěma lety byl pro mě Karlín neznámou částí Prahy, kam jsem se náhodou dostal jen třikrát v životě. Nevěděl jsem nic o jeho fascinující historii, stavebním vývoji či významných památkách. Karlín jsem znal pouze z dobrodružných historek mých přátel, reportáží v médiích a článků v denním tisku, jejichž vyznění většinou nebylo příliš lichotivé. S trochou nadsázky mohu říci, že Karlín byl v mých představách zchátralé ponuré ghetto, kterému je radno se zdaleka vyhnout.

Během katastrofálních povodní v srpnu 2002 jsem s napětím sledoval dramatický osud zaplaveného Karlína, který se stal jednou z nejpostiženějších částí města. Děsivé záběry dvou zřícených domů a bezradných karlínských obyvatel mě přivedly k rozhodnutí pomoci zde při likvidaci povodňových škod. Jakmile byl Karlín po opadnutí vody otevřen, přihlásil jsem se jako dobrovolník a od 19.srpna zde po tři dny pomáhal s vyklízením. Naskytl se mi tak pohled na mrtvé město pokryté nánosy bahna a ohromnými hromadami zničených věcí, prostoupené hnilobným zápachem a zoufalými obyvateli, jimž rozbouřený živel zničil veškerý majetek. Pod rouškou zkázy jsem však také spatřil velkoryse rozvrženou elegantní čtvrť s širokými bulváry, prostorným náměstím s parkem a monumentálním kostelem, kde na kolemjdoucího dýchá někdejší význam a sláva Karlína. Pocítil jsem jeho památkovou hodnotu, nezaměnitelné kouzlo a obrovský potenciál do budoucna a začal se obávat o další osud této

⁵⁶ „Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo zcizením“ § 9 zákona č.20/1987 Sb., o státní památkové péči

jedinečné čtvrti. Zprávy o podmáčené propadající se čtvrti, kde je mnoho domů zásadně ohroženo a na řadu možná přijdou celoplošné demolice, mě začaly děsit.

8.2 Boj Klubu Za Starou Prahu za historický Karlín

V zimě 2002 se můj zájem soustředil na poznávání fascinující historie Špitálských polí a stavebního vývoje Karlína, které vyústilo v uvědomění si jeho jedinečné památkové hodnoty a nutnosti záchrany. V médiích jsem rovněž sledoval odvážný boj Klubu Za Starou Prahu (dále KZSP), který jako první krátce po povodni upozornil na hrozbu zbytečných demolic památkově hodnotných domů v Karlíně, jehož historický charakter je tak vážně ohrožen.

1. listopadu 2002 uspořádal Státní památkový ústav v hlavním městě Praze⁵⁷ (dále SPÚHMP) veřejnou diskusi na téma „Karlín“, které se kromě pracovníků památkového ústavu zúčastnili zástupci KZSP a nově založeného odboru Městské části Praha 8 pro obnovu Karlína a Libně. Na diskusi poprvé zazněly dva hlavní aspekty celé situace: obavy z developerských záměrů a neblahé finanční situace Prahy 8, a z prezentace problému pracovníky SPÚHMP vyplynulo, že se soustředí hlavně na další osud Invalidovny, karlínského chrámu a fary. Problém ohrožených hodnotných domů, jejichž počet se v Karlíně pohybuje v desítkách otevřeli až zástupci KZSP. Vedení SPÚHMP přiznalo, že na zmapování aktuální situace nemá dostatek pracovních sil a požádalo tímto klub o pomoc. Jeho referenti pro Karlín, Ivan Minář a Mgr. Kateřina Hanzlíková, v následujících týdnech vypracovali seznam šestadvaceti nejceněnějších ohrožených karlínských budov, který předali vedení SPÚHMP. Tehdy také jeho tehdejší ředitel PhDr. Ladislav Špaček⁵⁸ přiznal, že ochrana v rámci památkové zóny je v Karlíně nedostačující.

4. prosince 2002 uspořádal Klub Za Starou Prahu dlouho připravovanou tiskovou konferenci na téma „Karlín – historické město v ohrožení“. Ve svém oficiálním stanovisku KZSP poprvé zveřejnil závažné skutečnosti⁵⁹, zpochybňující objektivitu klasifikace karlínských domů podle jejich technického stavu a upozornil na možné korupční pozadí celé situace. „Celá akce nemusí být jen opomenutím či nezájmem – souvislé plochy ohrožených domů a klíčová poloha jejich parcel vedou k domněnce, zda není za chybnou klasifikací silný investorský tlak na demolici historických domů a následnou výstavbou mnohapodlažních objektů na jejich místě,“ uvádělo se mimo jiné v oficiálním stanovisku. KZSP rovněž vyzval příslušné státní orgány k okamžité nápravě mimořádně alarmující situace v Karlíně a navrhnul několik variant jejího řešení. Jednalo se o vypracování nových nezávislých statických posudků všech ohrožených historických objektů⁶⁰, okamžité navržení nejceněnějších budov k zápisu do seznamu nemovitých kulturních památek a vypracování celkové strategie záchrany historického Karlína. Na konferenci vystoupili před přítomnými novináři i zástupci SPÚHMP a dokonce i sám starosta Prahy 8 Josef Nosek. Ten zde veřejně deklaroval svůj vřelý vztah ke karlínským památkám a ujistil přítomné, že nepodporuje řešení svízelné situace

⁵⁷ Od 1.1.2003 přejmenován na Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze.

⁵⁸ Současným ředitelem Národní památkové ústavu – odborného pracoviště v hl.m. Praze je PhDr. Michal Zachař.

⁵⁹ 1) Nezávislé statické posudky prokazují, že stav karlínských domů není ani zdaleka tak vážný, jak uvádí oficiální klasifikace, a žádný není natolik poškozen, aby nebyla možná jeho oprava. 2) Za nejhorší jsou označeny domy nejstarší, které neumožňují takové zhodnocení pozemku jako jejich o mnoho pater vyšší sousedé.

⁶⁰ Domy zařazené do nejhorší kategorie přítom musejí mít jednoznačné prohlášení, že „stavba je zničena natolik, že není technicky opravitelná“. V případě, že se jedná o památkově hodnotný dům, je třeba učinit vše pro jeho záchranu.

demolicemi, nicméně zdůraznil, že na opravy mnoha poničených domů ve správě městské části se potřebných finančních prostředků nedostává.

8.3 Členství v Klubu Za starou Prahu

Na jaře roku 2003 jsem se rozhodl svou aktivní činností pomoci Klubu Za starou Prahu zachránit historický Karlín a dne 3.dubna vstoupil do jeho řad jako nejmladší člen. Začal jsem jako host pravidelně docházet na schůze Domácí rady, poznávat aktivní členy Klubu Za starou Prahu a způsoby, kterými lze za ohrožené karlínské památky bojovat. V krátké době jsem navázal kontakt s Ivanem Minářem, referentem pro Karlín, a nabídnul mu spolupráci. Jelikož jsem v té době ještě nevěděl nic o fungování státní památkové péče, považoval jsem za nutné tento nedostatek co nejdříve dohnat, abych mohl aktivně zasáhnout do boje za ohrožené karlínské památky. Ve volných chvílích jsem nastudoval památkový zákon a související předpisy ze zákona stavebního. Od Ivana Mináře jsem si zkopíroval veškeré jeho dokumenty týkající se památkových kauz v Karlíně a pro srovnání si prostudoval několik posledních čísel věstníku Klubu Za starou Prahu, kde jsem se seznámil s několika spornými památkovými kauzami minulých let. Rovněž jsem se vydal na Národní památkový ústav, Odbor památkové péče MHMP a Úřad MČ Praha 8 získat další aktuální informace, které mi pomohly lépe proniknout do napjaté situace památek v Karlíně, pochopit její příčiny a nalézt tak způsoby, jak se jí pokusit v rámci svých omezených možností řešit. Nadále jsem docházel na schůze Domácí rady získávat další zkušenosti a zapsal jsem se tak do podvědomí jejích členů jako aktivní spolupracovník p. Mináře v oblasti fotografické dokumentace Karlína, kterou jsem se rozhodl zpracovat.

Společně se členy Domácí rady jsem se zúčastnil 20. května 2003 tiskové konference na téma „Karlín na křižovatce zájmů a investic“, pořádané Ústavem dějin umění Akademie věd České republiky, Uměleckohistorickou společností a Českou komorou architektů. Na této konferenci se poprvé pod jednou střechou sešli zástupci památkářů, historiků, architektů a dokonce i karlínských investorů, reprezentovaných společností Real Estate Karlín. Stavební záměry této společnosti byly přitom prezentovány jako spása pro zničenou a zanedbávanou část města. V následující diskusi byl opět pozvolna vysloven hlavní problém celé kauzy, že přes nespornou památkovou hodnotu Karlína zde není dosud ustanoven regulační plán, který by zde přísně omezoval hrubé stavební zásahy. Jeho vypracováním je přitom již několik let pověřen pražský magistrát⁶¹, ale pro neustále připomínkování není stále dokončen. Tato skutečnost tak nechává otevřené možnosti pro developery a architekty. Ti mohou v Karlíně, který je od roku 1993 památkovou zónou, projektovat nové budovy bez jakéhokoliv měřítká či jiných omezení.

V průběhu léta 2003 jsem se rozhodl ukončit svou přípravnou fázi boje za historický Karlín a přejít do aktivního protiútku. Ten měl být založen především na medializování sporných památkových kauz, které je v Karlíně značně nedostatečné, a tím i vytváření nátlaku na zodpovědná místa. Pro tento úmysl jsem získal svého kamaráda Mgr. Vladimíra Vokála, který je shodou okolností redaktorem TV Praha a Českého rozhlasu a má i celou řadu kontaktů na další elektronická i tištěná média. Naše spolupráce spočívala v tom, že já jsem sháněl náměty a faktografické podklady pro reportáže, které potom Vladimír Vokál natáčel pro zpravodajství TV Prima a TV Praha. V těchto reportážích jsem pak vystupoval jako člen Klubu Za starou Prahu a sporné památkové kauzy komentoval.

V průběhu osmi měsíců jsme natočili celkem sedm reportáží o skandálních památkových kauzách v Karlíně a reagovali tak na všechny události, které se zde od července

⁶¹ Vypracováním regulačního plánu Karlína je pověřen tým Ing. arch. Havrdy.

roku 2003 staly v souvislosti s přímým ohrožením historické podstaty této části města. Naše reportáže pravidelně vyvolávaly rozporuplné reakce mezi památkáři, úředníky městské části i samotnými karlínskými obyvateli a splnily tak svůj hlavní účel, kterým bylo informování široké veřejnosti o alarmující situaci karlínských památek. V jejich důsledku se nám pak podařilo změnit neblahou situaci třech kulturních památek a možná jim tak zachránit život. Jednalo se o dvorní křídlo domu čp.171 v Kollárově ulici, kde městská část ustoupila od plánované demolice, hlavní budovu domu čp.88 v Sokolovské ulici, kde ustoupil investor od záměru její zničující přestavby a barokní kaple bývalého vojenského hřbitova, kde konečně po 15 měsících nečinnosti zasáhli památkáři a nařídili majiteli její záchranu. Každopádně daly naše reportáže jasně najevo, že osud karlínských památek není lhostejný všem a že se našli lidé, kteří za ně hodlají bojovat, s čímž mnozí úředníci a investoři nepočítali.

8.4 Odvysílané reportáže

8.4.1 Demolice domu čp.110 v Sokolovské ulici

13.srpna 2003, zpravodajství TV Prima a TV Praha

Naše první reportáž se týkala demolice domu čp.110 v Sokolovské ulici, zapsaného na seznamu kulturních památek, která proběhla za poněkud podivných okolností ve druhé polovině července. „Je možné, že za demolicemi v Karlíně mohou stát silné investorské tlaky,“ prohlásil jsem tehdy naplno s vědomím, že jsem asi první, kdo tento fakt zmiňuje nahlas v televizi. Starosta městské části Praha 8 Josef Nosek v této reportáži prohlásil, že demolice kulturní památky byla vynucena náhlým zhoršením jejího statického stavu. Na otázku, zda-li budou prošetřovány příčiny zhoršení statiky objektu, a to zejména v souvislosti s probíhající stavbou na sousedním pozemku a opravami Sokolovské ulice, starosta Nosek odmítl odpovědět. Mimo kameru pak vyhýbavě sdělil, že po příčinách zániku kulturní památky radši nebude pátrat a diskusi uzavřel slovy: „Kdybych chtěl Karlín zbourat, tak jsem zavolal bagry a udělal to hned po povodni, protože tehdy mi v tom nic nebránilo.“ Varování o hrozbě demolice dalších cenných budov v Karlíně, konkrétně domu čp.9 v Pernerově ulici čp.88 v Sokolovské ulici, které z mých úst zaznělo v závěru reportáže, se bohužel o několik měsíců později naplnilo.

8.4.2 Demolice domu čp.9 v Pernerově ulici

21.srpna 2003, zpravodajství TV Prima a TV Praha, Českého rozhlasu 1 Radiožurnálu a Českého rozhlasu Regina

Naše druhá reportáž vznikla jako okamžitá reakce na demolici domu čp.9 v Pernerově ulici, která svou nečekaností a rychlostí opět zaskočila mnohé památkáře i širokou veřejnost. Ve čtyřminutovém rozhovoru s redaktorem Vladimírem Vokálem jsem tuto demolici jednoznačně odsoudil, upozornil na mnohé nejasnosti v demoličním řízení a možné korupční prostředí na Úřadu Prahy 8 ohledně schvalování demolic v Karlíně. V reportáži rovněž zaznělo podezření z neobjektivnosti statických posudků, které za nejhorší označují domy svou polohou nejlukrativnější z hlediska investorského zájmu. „Nezávislé statické posudky prokázaly, že stav karlínských domů není ani zdaleka tak vážný, jak uvádí oficiální klasifikace a žádný nebyl natolik poškozen, aby nebyla možná jeho oprava,“ prohlásil jsem

tehdy. V závěru jsme opět upozornili na alarmující situaci cenných budov v Karlíně, kde je každé zhoršení jejich statického stavu řešeno ze strany městské části okamžitou demolicí.

Tato útočná reportáž vyvolala na Úřadu Prahy 8 poplach, když úředníci kontaktovali autora reportáže Vladimíra Vokála a žádali vysvětlení, proč vyzněla tak příkře. Úředníci byli zároveň z vyšších míst upozorněni, aby si na mě osobně i na autora reportáže dávali pozor a neposkytovali nám příště žádné informace. O kauzu domu čp.9 v Pernerově ulici, kterou jsme se dostali do podvědomí úředníků Prahy 8 a orgánů státní památkové péče, se zajímal i Český rozhlas, a to vzhledem k její závažnosti.

8.4.3 Kauza domu čp.88 v Sokolovské ulici – 1.díl

září 2003, zpravodajství TV Prima a TV Praha

Další reportáž se zabývala kauzou domu čp.88 v Sokolovské ulici, který se snažil jeho majitel, městská část Praha 8, již od června 2002 za každou cenu prodat společnosti Luberon, plánující zde výstavbu administrativní budovy. V reportáži bylo upozorněno na skandální postupy městské části, která pro dosažení svého cíle neváhá použít jakéhokoliv prostředku a dům, čerstvě zapsaný na seznamu kulturních památek, nechá úmyslně dlouhodobě chátrat a dokonce sám starosta Nosek žádá o zrušení jeho památkové ochrany. „Snaha o zapsání této budovy jako kulturní památky trvala jedenáct let, takže v okamžiku, kdy bylo konečně docíleno toho, o co se usilovalo, se začala městská část vyloženě kontraproduktivně starat o to, aby to bylo stornováno,“ okomentoval situaci Ivan Minář, referent Klubu Za Starou Prahu. Ke spolupráci na reportáži jsem přizval také statika Václava Jandáčka, který provedl odbornou prohlídku objektu. „Z toho co jsem viděl mohu říct, že zde důvod k demolicí z technického hlediska není,“ shrnul výsledky prohlídky, která vyvrátila nepravdivé informace o špatném statickém stavu kulturní památky, použité starostou Noskem jako hlavní argument pro zrušení její památkové ochrany. Reportáž tak nezvratnými důkazy obvinila Prahu 8 z naprostého nezájmu o kulturní památku, pramenícím ze snahy o její rychlý výhodný prodej.

Podle jednoho z nájemníků domu čp.88 v Sokolovské ulici došlo na základě naší reportáže k pozastavení celé kauzy. Bohužel jen na pár měsíců...

8.4.4 Pomalé tempo oprav poškozených domů

říjen 2003, zpravodajství TV Prima a TV Praha

V této reportáži jsme upozornili na pomalé tempo oprav poškozených domů v majetku městské části Praha 8, a také na skutečnost, že v některých případech opravy ani nezačaly a památkově hodnotné domy se tak nacházejí ve stejném stavu, v jakém je zanechala povodeň v srpnu 2002. „Městská část zanedbávala údržbu mnoha svých objektů již před povodněmi a její přístup se v několika případech nezměnil ani po povodni,“ okomentoval jsem tehdy situaci některých karlínských památek.

8.4.5 Situace domu čp.171 v Kollárově ulici

listopad 2003, zpravodajství TV Prima a TV Praha

Prostřednictvím této reportáže jsem společně s Vladimírem Vokálem upozornil na hrozbu demolice další kulturní památky v Karlíně. Jednalo se o dům čp.171 v Kollárově ulici, kde se během oprav z nevyjasněných důvodů zřítily podlaha v jednom z jeho dvorních křídel. Dům v majetku městské části Praha 8 byl následně vystěhován a vážně se uvažovalo o demolici poškozeného dvorního křídla. Zajímavé je, že s demolicí se tiše plánovalo již krátce po povodni, kdy odtud šéf Oboru pro obnovu Karlína a Libně Úřadu Prahy 8 vyháněl dobrovolníky s odůvodněním, že „se to tu bude stejně bourat.“ Podezření ze silného investorského tlaku také nahrávala skutečnost, že sousední dům patří společnosti Real Estate Karlín, která již před povodněmi měla zájem i o část domu čp.171, kde plánovala jeden ze svých rezidenčních projektů .

Výsledkem této reportáže, a tím i zvýšeného zájmu médií o kauzu domu čp.171 v Kollárově ulici se stala skutečnost, že Městská část od plánované demolice dvorního křídla ustoupila.

8.4.6 Osud kaple na bývalém vojenském hřbitově

2. prosince 2003, zpravodajství TV Prima, TV Praha a Českého rozhlasu Regina

V této reportáži jsme upozornili na šokující osud barokní kaple bývalého vojenského hřbitova, která se až do mé náhodné návštěvy nacházela ve stejném stavu, v jakém ji zanechala povodeň. Vlivem velké vlhkosti a rozšiřujících se plísni došlo v této kulturní památce k zničení freskové výzdoby a původních barokních vrat. Reportáž tak poukázala na skandální skutečnost, že za stav cenných budov v Karlíně není odpovědná jen Praha 8, popřípadě soukromý majitel, ale i orgány státní památkové péče, které o katastrofální situaci některých karlínských památek vůbec neví, a to ani 15 měsíců po povodni. „Kaple byla ponechána svému osudu a její majitel, společnost Real Estate Karlín, se tak dopustila porušení památkového zákona, protože má o kulturní památku pečovat a především zabránit její zkáze,“ obvinil jsem majitele pozemku, na kterém se kaple nachází.

Tato reportáž, která konkrétním příkladem upozornila na zoufalý stav státní památkové péče a také na dlouhodobé selhávání jejích orgánů v Karlíně, vyvolala rozporuplné reakce. Teprve po jejím odvysílání začali státní památkáři konat svou práci a po domluvě se společností Real Estate Karlín byla kaple vyklizena a očištěna. Jednatele Klubu Za Starou Prahu Richarda Biegla však tato reportáž kvůli přímému útoku na orgány státní památkové péče pobouřila a vedla k tomu, že mi jím bylo zakázáno další vystupování v médiích s titulkem „člen Klubu Za Starou Prahu“. V konečném výsledku tak tato reportáž vedla ke vzniku občanského sdružení Klub pro záchranu památek, pod jehož hlavičkou ve svém mediálním boji za karlínské památky pokračuji.

8.4.7 Kauza domu čp.88 v Sokolovské ulici – 2.díl

8. února 2004, zpravodajství TV Prima a TV Praha

V zatím poslední reportáži opět zazněly obavy o další osud domu čp.88 v Sokolovské ulici, který je zapsán na seznamu kulturních památek. „Zarážející je, že státní orgány památkové péče o situaci památek v Karlíně podle mého názoru buď neví a nebo je nezajímá,“ komentoval jsem příčiny znepokojivého stavu karlínských domů. Zároveň jsme v reportáži vyzvali Ministerstvo kultury, aby do Karlína poslalo Památkovou inspekci a dohlíželo zde nad dodržováním památkového zákona, a zabránilo tak dalším ztrátám na

kulturním dědictví. „Jestliže se nepodaří dům čp.88 zachránit, půjde o třetí zbouranou památku v Karlíně, kde příslušné úřady podezřele ustoupily investorskému tlaku,“ uzavřel reportáž její autor Vladimír Vokál.

Výsledkem této reportáže, ostře napadající podezřelé jednání orgánů státní památkové péče i místní samosprávy, se staly tři anonymní výhrušné textové zprávy, které přišly krátce po odvysílání reportáže na mobilní telefon Vladimíra Vokála.

8.4.8 Klub pro záchranu památek

Myšlenka založit občanské sdružení pro boj s chamtivostí investorů a laxním přístupem orgánů státní památkové péče se zrodila počátkem prosince roku 2003. Jejím bezprostředním podnětem se stal dlouhodobě neaktivní postoj Klubu Za Starou Prahu k ohroženým památkám v Karlíně,⁶² a zejména pak skandální kauza kaple na bývalém vojenském hřbitově, která jasně upozornila na mnohdy velice podivné postupy pražských památkářů. Během prosince byly po mnoha změnách dokončeny stanovy a začátkem ledna 2004 jsme podali žádost na Ministerstvo vnitra o registraci nového občanského sdružení. Ta byla během měsíce kladně vyřízena, a tak v pátek 13. února 2004 vznikl Klub pro záchranu památek (dále KZP), jehož zakladateli jsem se stal já osobně, Vladimír Vokál a jeho televizní kolega Viktor Novák.

Za hlavní cíl jsme si dali kromě boje o záchranu klasicistního Karlína tyto body:

- a) bránit necitlivým úpravám, přestavbám a demolicím objektů, které jsou významnými doklady historického či technické vývoje společnosti a jejího životního způsobu, vykazují výjimečné architektonické či urbanistické kvality nebo jsou nezbytné pro zachování historického charakteru daného místa,
- b) podporovat projekty, které plně respektují památkovou hodnotu daného místa a vedou k jeho dalšímu rozvoji, rehabilitaci hodnotných objektů, veřejných prostranství či jejich celkovému zkrášlení,
- c) bránit projektům a činnostem, které vážným způsobem ohrožují památkovou hodnotu či historický charakter daného místa a mají tak za následek citelné škody na kulturním dědictví,
- d) informovat veřejnost o plánovaných projektech a sporných památkových kauzách,
- e) fotograficky dokumentovat památkově hodnotné objekty, u kterých se dá v budoucnu předpokládat radikální přestavba či demolice a další stavební vývoj daného místa.

Stanovených cílů chce Klub pro záchranu památek dosáhnout:

- a) podáváním žádostí, peticí a interpelací zákonodárným, výkonným, samosprávným a jiným veřejným institucím i jednotlivcům,
- b) účastí ve správních i jiných řízeních,

⁶² Po počátečním nadšení KZSP pro boj za záchranu historické podoby Karlína, vydání několika článků a uspořádání tiskové konference v prosinci 2002, se aktivita Klubu v tomto směru téměř zastavila a přešla do dokumentační roviny (fotografování demolovaných domů). Jedinou aktivitu nadále vyvíjel Ivan Minář, referent pro Karlín, který Domácí radu KZSP pravidelně informuje o aktuální situaci ohrožených památek. Na jednání Domácí rady je však Karlín odsunut na jedno z posledních míst programu a Minářovi informace jsou většinou bez reakce odbyty mlčením či konstatováním, že se jedná o politování hodnou záležitost. Záchrana historického Karlína prostě přestala být prioritou Klubu Za Starou Prahu.

- c) informováním veřejnosti prostřednictvím elektronických i tištěných médií či vydáváním vlastních letáků, brožur a periodických tisků, pořádáním informačních či protestních konferencí a to i veřejných
- d) organizováním výstav, sbírek, přednášek či vycházek pro veřejnost.

Činnost klubu se v současnosti rozbíhá a doufám, že brzy přinese své ovoce.

Závěr

Karlín patří bezesporu mezi klenoty českého klasicismu. A patří zároveň mezi nejohroženější klenoty českého klasicismu. V této práci jsem chtěl dokázat, že nejde jen o vymyšlenou chiméru poblázněných památkářů, jakýchsi novodobých Don Quijotů, kteří chtějí zastavit moderní architektonický vývoj v zaostalé stavební oblasti lukrativní části Prahy. Chtěl jsem v této práci na základě konkrétních důkazů ilustrovat, že upozorňovat na některé nejasnosti má smysl a že boj může být užitečný.

Moderní architektonický vývoj se nedá zastavit. A bojovat proti němu by bylo hloupé. Je jen třeba eliminovat jeho negativní důsledky a pokusit se je usměrnit. Můj zájem o Karlín vyvrcholil založením Klubu pro záchranu památek, který se o to podle svých možností pokouší. Uvědomuji si, že „boj o Karlín“ bude ve většině případech marný a neúspěšný, ale i za ten zlomek, co se zatím podařilo a ještě jistě podaří zachránit, stojí bojovat. A to proto, že historie i současnost jsou výsledkem toho, co se v minulosti událo, vynalezlo nebo třeba postavilo. A pokud si zbouráme minulost, nikdy nepoznáme pravou krásu historie.

Tahle práce by měla být jakýmsi mementem, co nás může potkat, a receptem, jak se proti tomu bránit. Recept je však třeba nejprve vyzkoušet, a pak jej teprve nabízet. A podobným procesem zkoušky právě procházím já. Jen doufám, že se recept osvědčí. V opačném případě by totiž mohl nastat zánik klasicistního Karlína.

Seznam obrazových příloh

1. Vojenská invalidovna
2. Plán Invalidovny
3. Kaple na Vojenském hřbitově roku 1900
4. Vojenský hřbitov v roce 1906
5. Špitálská pole na Huberově plánu Prahy z roku 1769
6. Pohled na Špitálsko v roce 1803
7. Budova Růžodolu
8. Mlýn „Na Kameni“
9. Situační a regulační plán Špitálska z roku 1816
10. Plán Prahy z roku 1848
11. Plán Karlína z 50.let 19.století
12. Negrelliho železniční viadukt v roce 1860
13. Karlínské náměstí v roce 1868
14. Karlín v roce 1870
15. Poříčská brána v roce 1874
16. Těšnovské nádraží v roce 1876
17. Muzeum hlavního města Prahy roku 1898
18. Divadlo Variété v roce 1900
19. Křižovnická třída v roce 1900
20. Strojírny Bretfield & Daněk v Křižíkově ulici
21. Budovy akciové strojírny Bretfield & Daněk v Karlíně
22. Karlínský přístav v roce 1822
23. Karlínský přístav v roce 1899
24. Národní dům v Kaizlových sadech
25. Škola na Lyčkově náměstí
26. Pohled z Florence do Královské třídy v roce 1900
27. Královská třída koncem 19.století
28. Znak města Karlína z roku 1904
29. Celkový pohled na Karlín v roce 1899
30. Plán Karlína z roku 1915
- 30B. Vývoj počtu domů a obyvatel v Karlíně
- 30C. Vývoj počtu karlínských domů
- 30D. Vývoj počtu karlínských obyvatel
31. Přeložení koryta Vltavy během regulace holešovického meandru
32. Stavba Severojižní magistrály na Florenci v roce 1977

33. Sokolovská ulice
34. Křižíkova ulice
35. Pernerova ulice
36. Negrelliho železniční viadukt
- 36B. Seznam nemovitých kulturních památek v Karlíně

37. Autosalón Mercedes společnosti Charouz Group
38. Palác Karlín společnosti REK
39. Palác Corso Karlín
40. Cubus Karlín

41. Crystal Karlín
42. Corso II.
43. Corso III. a Corso IV.
44. Danube House společnosti Europolis Invest
45. River City Prague společnosti Europolis Invest

46. Jednopatrové domy v Sokolovské ulici
47. Severní fronta Křižíkovy ulice
48. Sokolovská ulice 14.8.2002
49. Ulice Prvního pluku 14.8.2002
50. Křižíkova ulice 14.8.2002
51. Karlín 14.8.2002
52. Zřícený dům čp.148 v Křižíkově ulici
53. Zřícený dům čp.200 v Sokolovské ulici

54. Seznam ohrožených karlínských památek
54. Dům čp.110 v Sokolovské ulici
55. Dvůr domu čp.110
56. Demolice domu čp.110
57. Dům čp.9 v Pernerově ulici
58. Demolice domu čp.9
59. Parcela, uvolněná po demolici domu čp.9
60. Demolice domu čp.125 v Křižíkově ulici
61. Dům čp.88 v Sokolovské ulici
62. Dvorní křídlo domu čp.88 do Pobřežní ulice
63. Kaple na bývalém Vojenském hřbitově v Pernerově ulici
64. Interiér kaple na bývalém Vojenském hřbitově

Použitá literatura a prameny

Knihy

- Broncová, Dagmar : Kniha o Praze 8, Milpo, Praha 1996
Čížek, Karel : Úvaha o spojení obce karlínské s královským hlavním městem Prahou, Praha 1885
Hlavsa, Václav : Praha očima staletí, Orbis, Praha 1972
Jozífek, Otakart : Karlínsko, Čas, Praha 1904
Kneidl, František : Dějiny města Karlína I., Česká grafická unie, Praha 1923
Kohout, Jiří – Vančura Jiří : Praha 19. a 20.století - technické proměny, SNTL, Praha 1986
Lejsková-Matyášková, Milada: Od Špitálska ke Karlínu, Praha 1967
Müllerová, Augusta : Karlínská Invalidovna, Vyšehrad, Praha 1948
Podlaha, Antonín - Šittler Eduard : Soupis památek v politickém okrese karlínském, Praha 1901
Ptáčková, Kateřina - Květák Tomáš : Městská část Praha 8, JPM Tisk, Praha 2001
Šámal, Jan : Chrám sv.Cyrila a Methoděje, Vyšehrad, Praha 1944
Hospodářský spolek obce karlínské : Okres karlínský roku 1890, Karlín 1891
Wirth, Zdeněk : Stará Praha, nakl. J.Otty, Praha 1940
Zap K.V.: Praha – popsání hlavního města království českého, nakl. I.L.Kobera, Praha 1868
Zelinka, T.Č.: Pražská předměstí, Orbis, Praha 1955

Periodika

- Architekt : č. 2/2003 (Cornflots Šaldova)
Architekt : č. 10/2003 (Sedlák Jan : Danube House)
Nový Karlín Today : č. 10/2002
Ochrana památek : ročník 1954 (Brožová Jana : Zbytky karlínského empíru)
Ochrana památek : ročník 1960 (Honl Ivan : Z minulosti stavebních památek Karlína)
Věstník Klubu Za Starou Prahu : č. 1/2003 (Minář Ivan : Karlín mezi vodou a mrazem)
Věstník Klubu Za Starou Prahu : č. 1/2003 (Jandáček Václav : Převeliká povodeň v Karlíně)
Věstník Klubu Za Starou Prahu : č. 2/2003 (Minář Ivan : Karlín mezi mrazem a táním)
Věstník Klubu Za Starou Prahu : č. 3/2003 (Minář Ivan : Karlín v čase sklizně)
Věstník Klubu Za Starou Prahu : č. 1/2004 (Minář Ivan : Kauza Karlín – IV.díl)

Veřejné dokumenty

- Cenová mapa stavebních pozemků na území hlavního města Prahy pro rok 2003
Územní plán hlavního města Prahy z roku 2002
Vyhláška hl.m. Prahy č. 10/1993 Sb., o prohlášení částí území hl.m. Prahy za památkové zóny a určení podmínek jejich ochrany
Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů

Internetové stránky

Europolis Invest : <http://www.rivercity.cz>

Investors for Prague 8 : <http://www.ip8.cz>

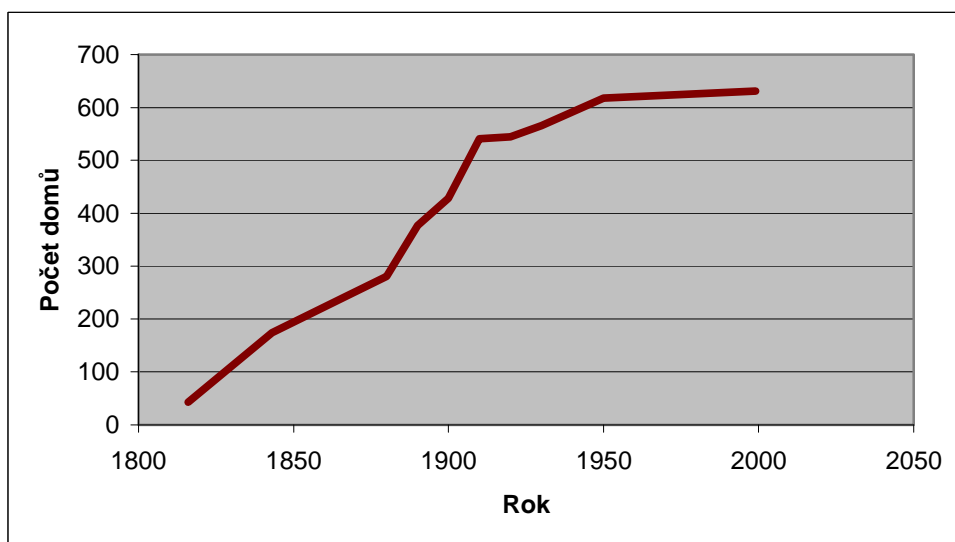
Magistrát hlavního města Prahy : <http://www.praha-city.cz>

Real Estate Karlín Group : <http://www.karlin.cz>

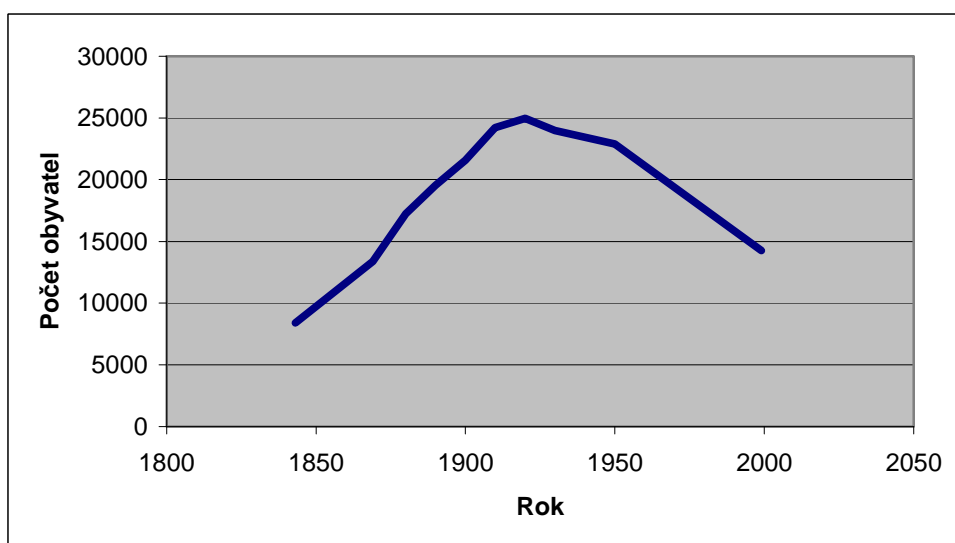
Úřad Městské části Praha 8 : <http://www.praha8.cz>

rok	domy	obyvatelstvo
1816	43	
1843	174	8383
1869	249	13384
1880	281	17250
1890	377	19540
1900	428	21555
1910	541	24230
1920	545	24983
1930	566	24000
1950	618	22897
1999	631	14266

30B VÝVOJ POČTU DOMŮ A OBYVATEL V KARLÍNĚ

30C VÝVOJ POČTU KARLÍNSKÝCH DOMŮ (počet čísel popisných)

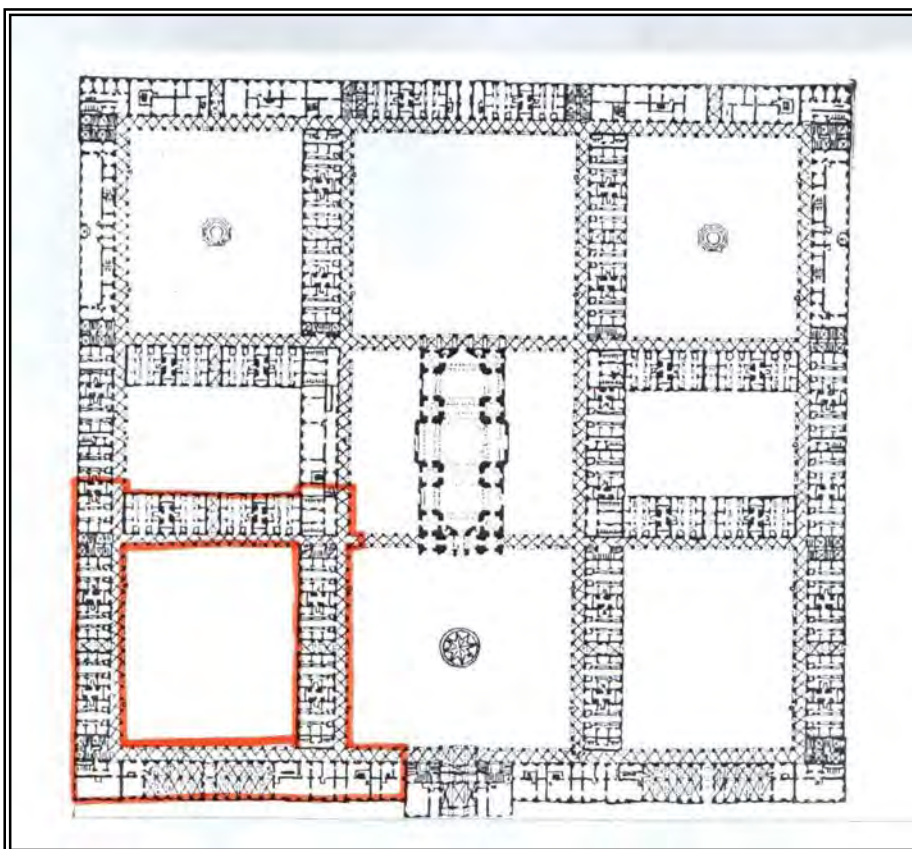

30D VÝVOJ POČTU KARLÍNSKÝCH OBYVATEL

Rodné číslo	Kulturní památka	Místo	Popis památky
1 - 1582	Kašna	Karlínské náměstí	mramorová kašna z r.1862
1 - 1554/1	Negrelliho viadukt a most bývalé státní dráhy		postaveno v letech 1846 - 51
1 - 2102	Výklenková kaplička s obrazem sv.Václava	Sokolovská	kaplička z poloviny 19.století
1 - 1580	Kaple bývalého vojenského hřbitova	Pernerova	barokní kaple z roku 1753
1 - 1579	Kostel sv.Cyrila a Metoděje	Karlínské náměstí	novorománský kostel z r.1863
1 - 1585	čp.5 U Červené hvězdy	Sokolovská 49	pozdně klasicistní rozlehlý dům dokončený r.1843
1 - 1586	čp.14 Národní dům	Křižíkova 80	secesní objekt z let 1910 - 11
	Kaple Karla Boromejského	Vítkova 12	kaple z roku 1866
1 - 1588	čp.20 Karlínské kasárny	Křižíkova 12	pozdně klasicistní kasárny postavené v letech 1844 - 48
1 - 2103/1	čp.22	Karlínské náměstí	klasicistní dům z roku 1846
1 - 2103/2	čp.51	Sokolovská	klasicistní dům z roku 1856
1 - 1583/1	čp.24 Invalidovna	Sokolovská 136	barokní budova z let 1731 - 37
1 - 1583/2	žulový obelisk	park před Invalidovnou	památník z roku 1890
1 - 1583/3	pomník Petra Strozziho	park před Invalidovnou	pomník z roku 1896
1 - 2101	čp.46	Sokolovská 51	činžovní dům z roku 1846
1 - 1593/1	čp. 64 Zámeček Sluncová	U Sluncové 10	zámeček z 1.poloviny 18.stol.
1 - 1593/2	Kaple	pod zámečkem	klasicistní kaple
1 - 1593/3	Bazén s pramenem	vedle zámečku	
	čp.81	Sokolovská 55	klasicistní činžovní dům
	čp.88	Sokolovská	klasicistní objekt z roku 1841
1 - 1596	čp.91 U Větrostřelce	Sokolovská 54	klasicistní dům z roku 1846
1 - 1963	čp.109	Sokolovská 88	klasicistní dům z roku 1839
1 - 1964	čp.110	Sokolovská 72	klasicistní dům z let 1841 - 50
1 - 1597	čp.120	Sokolovská 62	klasicistní činžovní dům
1 - 1599	čp.140	Prvního pluku 4	činžovní dům z roku 1837
1 - 1600	čp.144	Prvního pluku	klasicistní dům z roku 1839
1 - 1601	čp.147	Křižíkova 77	klasicistní dům z roku 1840
1 - 1602	čp.155	Sokolovská 60	klasicistní dům z roku 1840
1 - 1603	čp.156	Karlínské náměstí 2	klasicistní dům z roku 1840
1 - 1604	čp.158	Kollárova 14	klasicistní dům z roku 1841
1 - 1605	čp.170	Karlínské náměstí	klasicistní dům z roku 1841
1 - 1606	čp.171	Kollárova 16	klasicistní dům z roku 1842
1 - 1607	čp.178	Křižíkova 31	klasicistní dům z roku 1843
1 - 1609	čp.190	Kollárova 12	klasicistní dům z roku 1844
1 - 1610	čp.203	Kollárova 10	klasicistní dům z roku 1848
1 - 1611	čp.225 Škola	Karlínské náměstí 8	eklektická budova z roku 1863
	čp.245	Hradlo na Negrelliho viaduktu	
1 - 1612	čp.283 Karlínské divadlo	Křižíkova 10	novobarokní budova z r.1881
1 - 1613	čp.316 Radnice	Kollárova 7	novorenesanční dům z r.1866
	čp.330 U Zábranských	Sokolovská	klasicistní dům
	čp.460 Škola	Lyčkovo náměstí 6	eklektická budova školy
	čp.577	Molákova 34	eklektický činžovní dům

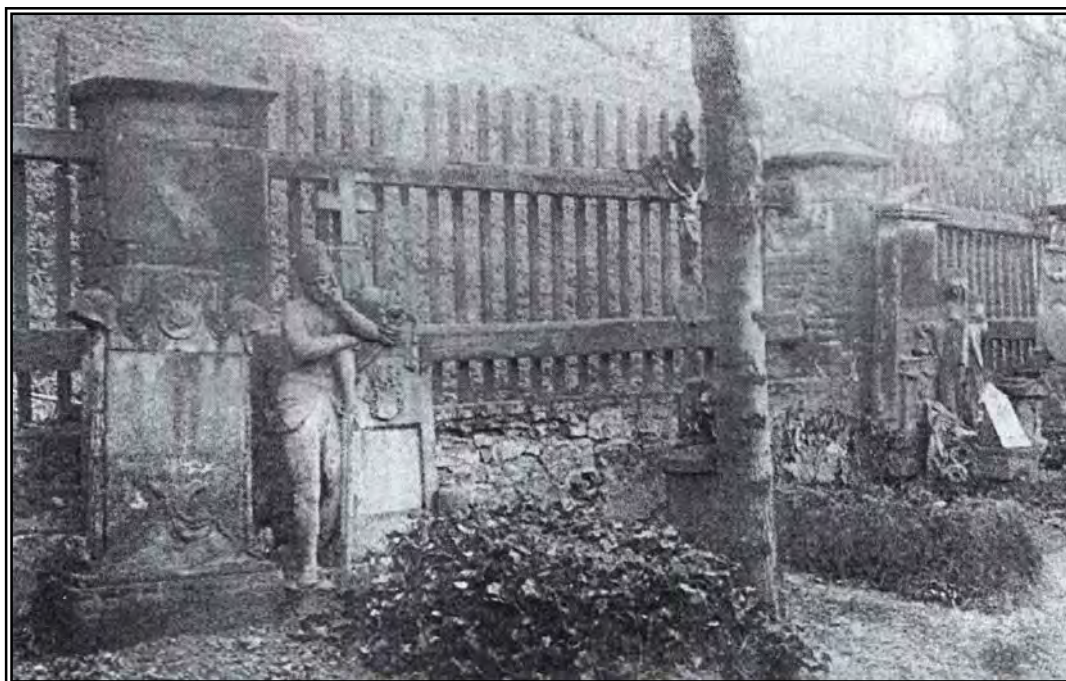
1. VOJENSKÁ INVALIDOVNA (1731-37)
Západní boční průčelí

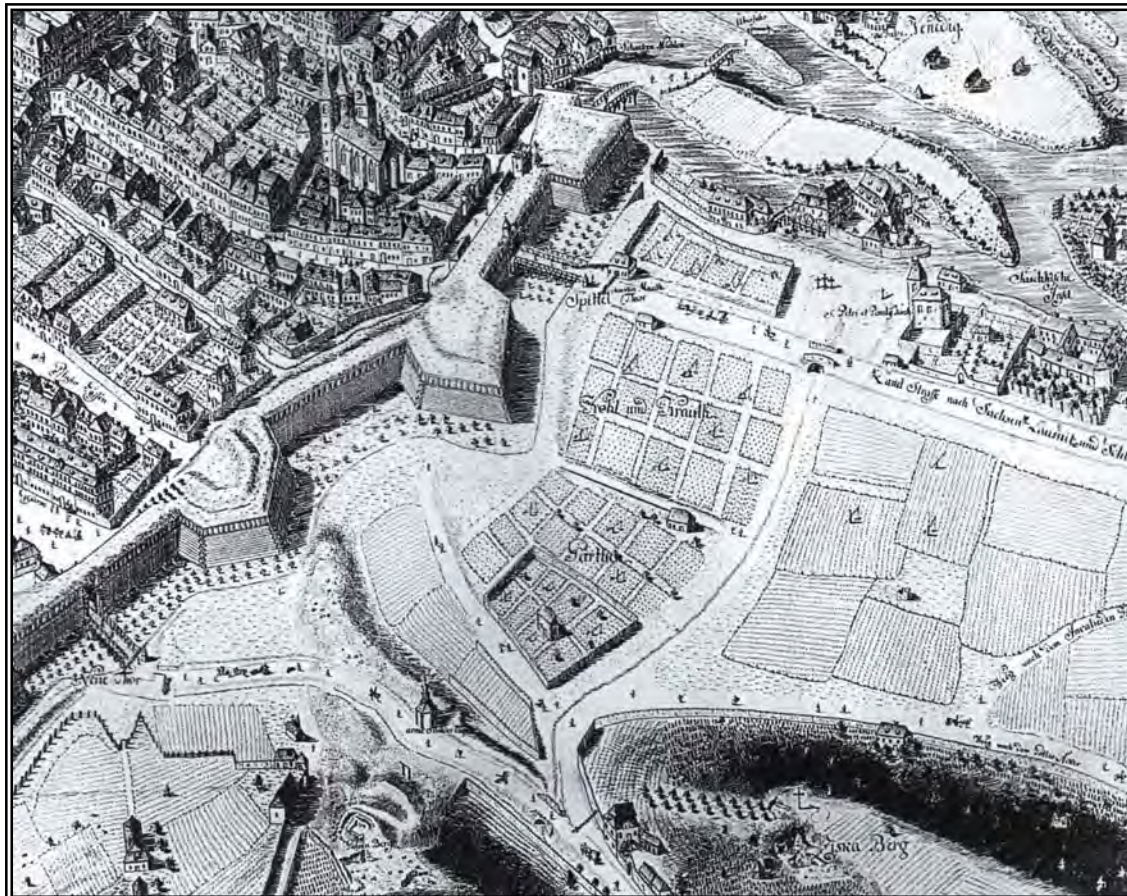
2. PLÁN INVALIDOVNY OD KILIANA IGNÁCE DIENZENHOFERA
Z velkolepého projektu byla realizována pouze vyznačená část

3. KAPLE NA VOJENSKÉM HŘBITOVĚ ROKU 1900

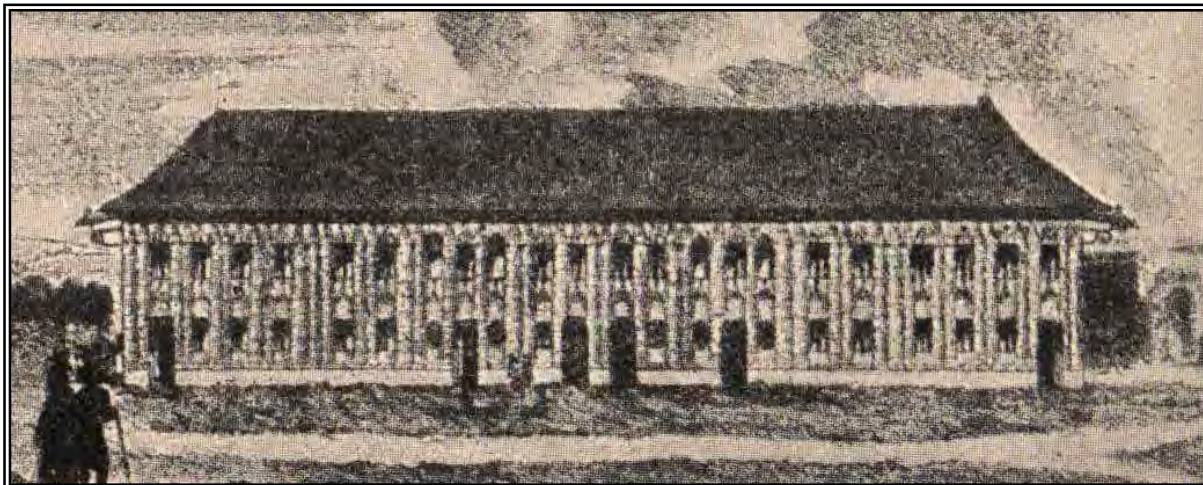
4. VOJENSKÝ HŘBITOV V ROCE 1906

5. ŠPITÁLSKÁ POLE NA HUBEROVĚ PLÁNU PRAHY Z ROKU 1769
 Směrem zleva: Poříčská brána, mýtní domek, hospoda Kautská, mlýny Na Kameni, kostel sv. Pavla a Křížovnický dvůr s hospodou „Na Posledním penízi“.

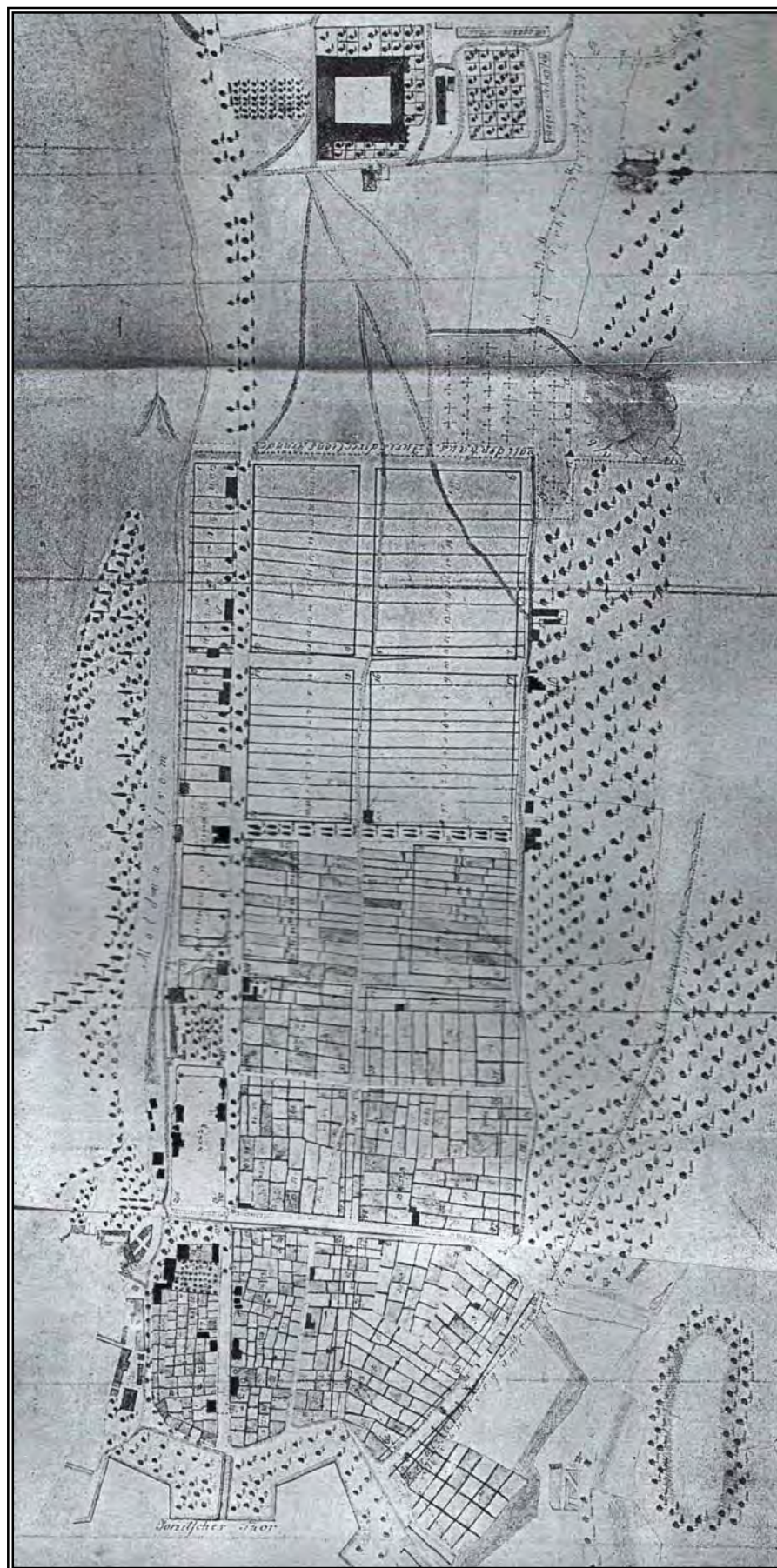
6. POHLED NA ŠPITÁLSKO V ROCE 1803 (KOLOROVANÝ LEPT L. JANSCHA)
 Brandýská silnice s kostelem sv. Pavla a několika domy, v pozadí Vojenská Invalidovna.

7. BUDOVA RŮŽODOLU (BÝVALÁ HOSPODA KAUTSKÁ) V ROCE 1789

8. MLÝN „NA KAMENI“
Starobylá budova mlýnů, klasicistně upravená počátkem 19.století, byla zbytečně zbořena až v 60.letech 20.století

9. SITUAČNÍ A REGULAČNÍ PLÁN ŠPITÁLSKA Z ROKU 1816
Domy jsou roztroušeny na úzkém pruhu pozemků mezi řekou a Brandýskou silnicí a jejich celkový počet je pouhých třidvacet.

12. NEGRELLIHO ŽELEZNIČNÍ VIADUKT V ROCE 1860 (KRESBA KARLA BRANTLA)
Vlevo vedle viaduktu jdou také vidět dva plynojemy karlínské plynárny z roku 1847

13. KARLÍNSKÉ NÁMĚSTÍ V ROCE 1868
Čerstvě dokončený kostel sv.Cyrila a Metoděje (1863) a romantizující budova školy z roku 1864. Plocha náměstí před kostelem byla parkově upravena v roce 1862.

14. KARLÍN V ROCE 1870

Vlevo se rozkládá mohutný blok C.k. Ferdinandových kasáren, dokončený v roce 1844.

15. POŘÍČSKÁ BRÁNA V DOBĚ BOURÁNÍ PRAŽSKÝCH HRADEB V ROCE 1874

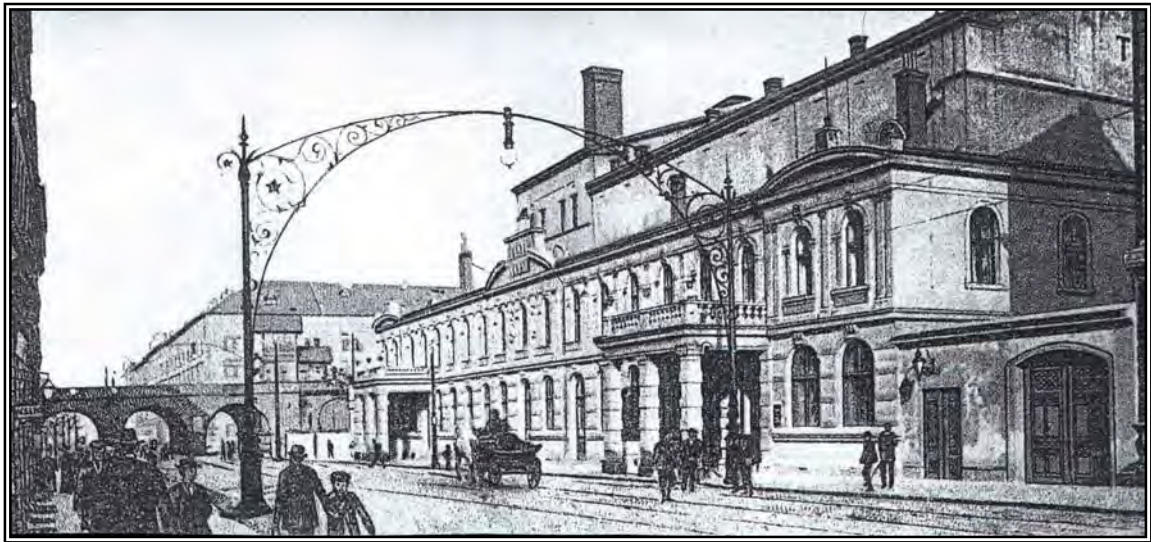
Původní barokní brána z roku 1699 byla romanticky přestavěna v roce 1858.

16. NOVORENASANČNÍ BUDOVA TĚŠNOVSKÉHO NÁDRAŽÍ V ROCE 1876

17. MUZEUM HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY A MĚSTSKÉ SADY V ROCE 1898
Vpravo se nachází kavárenský pavilon z roku 1874, zbořený při stavbě Severojižní
Magistrály v roce 1974.

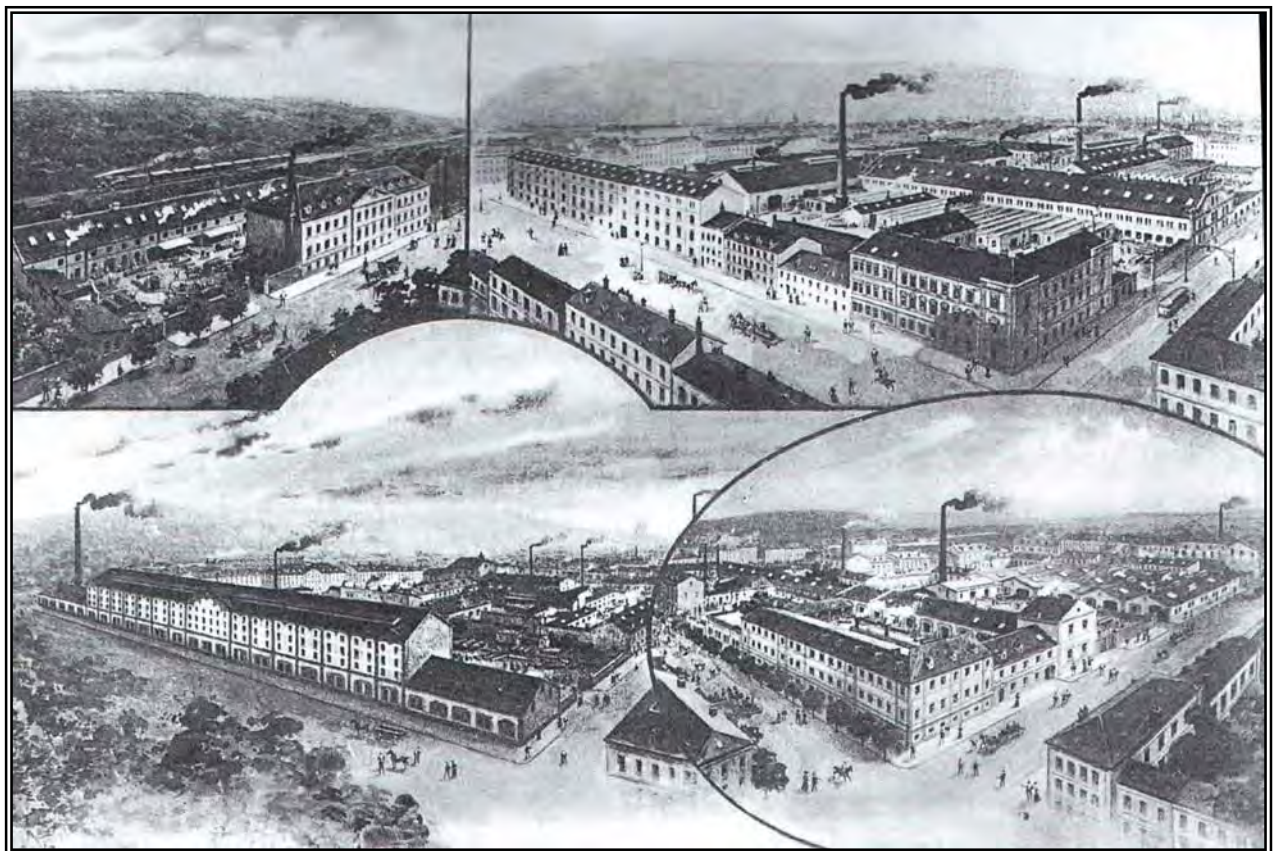
18. NOVOBAROKNÍ BUDOVA DIVADLA VARIÉTÉ V ROCE 1900

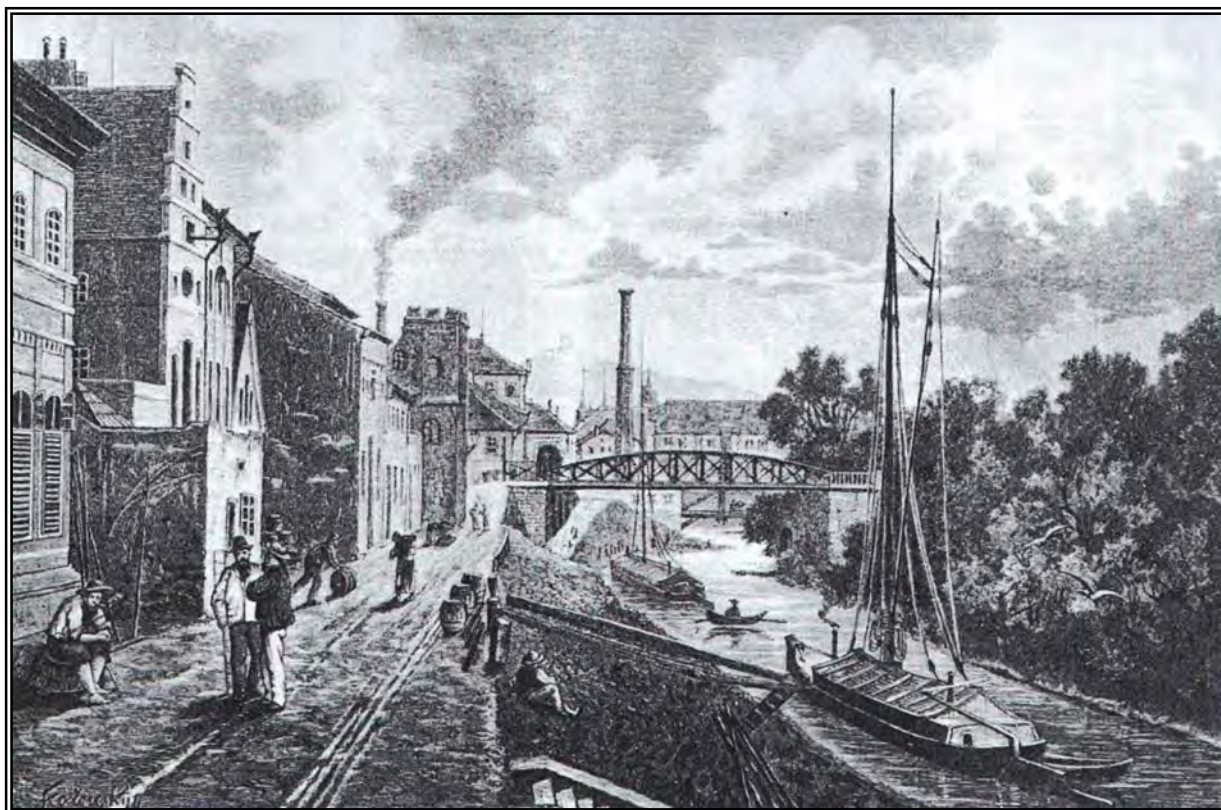
19. KŘÍŽOVNICKÁ TŘÍDA (DNEŠNÍ KŘÍŽÍKOVA ULICE) V ROCE 1900
Karlínským unikátem byly po dlouhá desetiletí bohatě zdobené oblouky Křižíkova veřejného osvětlení, klenoucí se přes Sokolovskou a Křižíkovu ulici od roku 1895.

20. TOVÁRNÍ HALA STROJÍRNY BRETFIELD & DANĚK V KŘÍŽÍKOVĚ ULICI (KOLEM ROKU 1900)

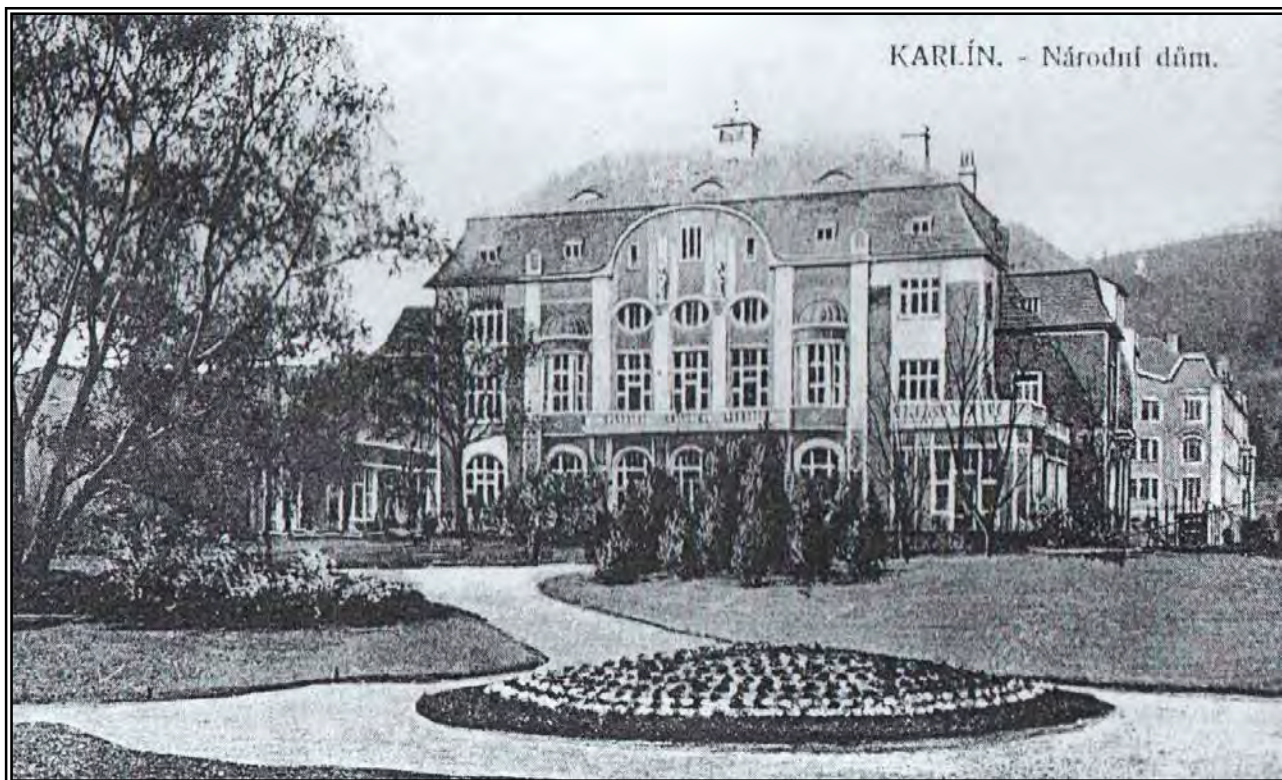
21. BUDOVY AKCIOVÉ STROJÍRNY BRETFIELD & DANĚK V KARLÍNĚ
 Horní řada zleva: dům čp.9 v Pernerově ulici a budovy na nároží Křížíkovy a Thámovy.
 Dolní řada zleva: sýpka v Šaldově ulici a dům čp.136 na rohu Pernerovy a Thámovy.

22. KARLÍNSKÝ PŘÍSTAV V ROCE 1822
V pozadí se nachází železná lávka na Rohanský ostrov a komín Ronzova mlýnu.

23. KARLÍNSKÝ PŘÍSTAV (DNEŠNÍ POBŘEŽNÍ ULICE) V ROCE 1899
Souvislá fronta skladištních budov a řemeslnických dílen končí vlevo osamocenou budovou městských jatek, za kterou se přes říční rameno klene železniční most severozápadní dráhy.

24. NÁRODNÍ DŮM V KAIZLOVÝCH SADECH

Působivá secesní budova, dokončená v roce 1911 podle návrhu Josefa Sakaře, již bohužel po několik desetiletí neslouží svému původnímu účelu.

25. ŠKOLA NA LYČKOVĚ NÁMĚSTÍ

Eklektická budova školy z roku 1906 je rovněž ústřední dominantou Nového Karlína

26. POHLED Z FLORENCE DO KRÁLOVSKÉ TŘÍDY (DNEŠNÍ SOKOLOVSKÉ ULICE) V ROCE 1900
 Historická zástavba po pravé straně byla v 80.letech 20.století zbourána při stavbě metra
 a na jejím místě se dnes nachází vestibul přestupní stanice Florenc.

27. KRÁLOVSKÁ TŘÍDA KONCEM 19.STOLETÍ
 Právě tudy vedly v roce 1875 koleje první koňské tramvajové dráhy v Praze,
 elektrifikované a provozované o dvacet let později Františkem Křižíkem.

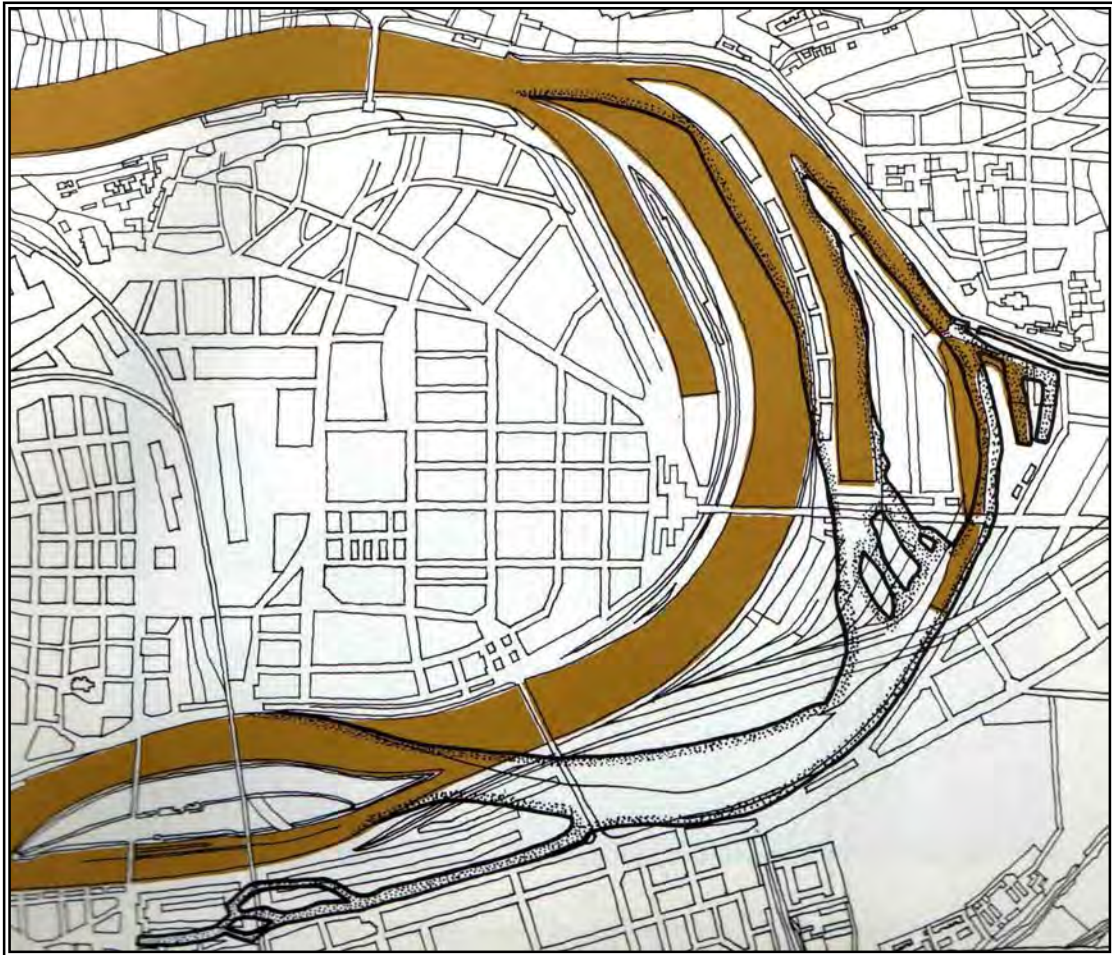

28. ZNAK MĚSTA KARLÍNA Z ROKU 1904

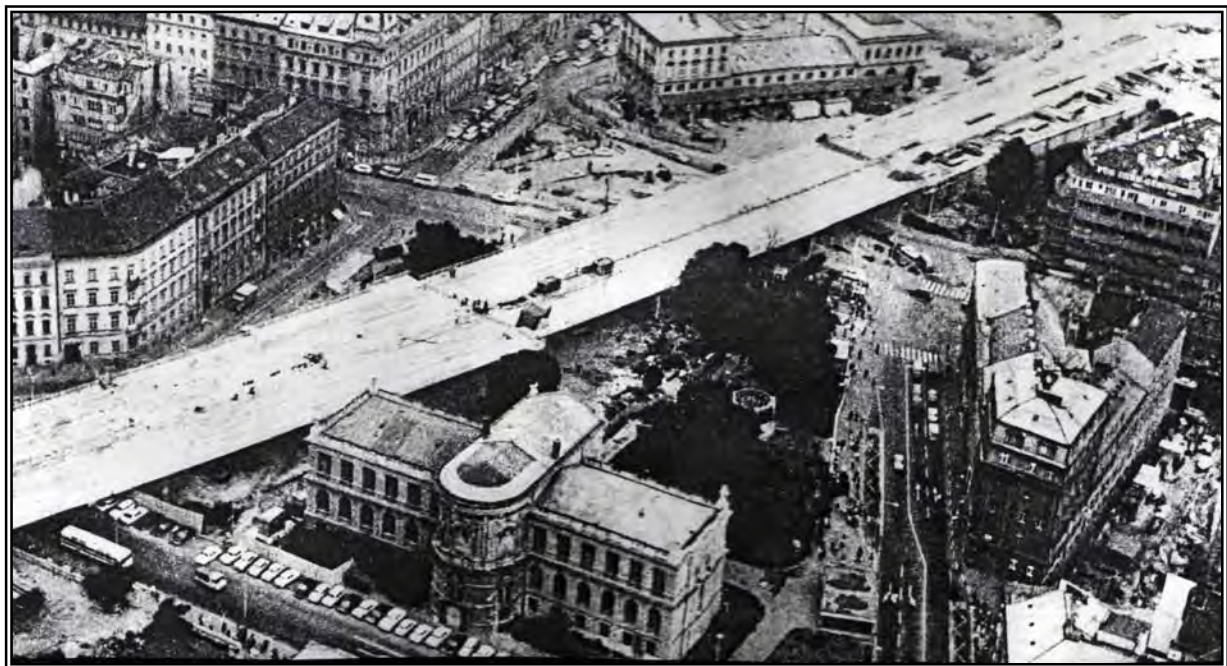

29. CELKOVÝ POHLED NA KARLÍN V ROCE 1899

Většina empírových karlínských domů se ještě zachovává ve své původní hmotě. Za povšimnutí stojí dobře viditelná severní strana náměstí s rozlehlými výstavnými domy. Prostřední byl v roce 1927 nahrazen sedmipatrovou novostavbou, která tuto působivou skupinu domů hrubým zásahem rozrušila.

31. PŘELOŽENÍ KORYTA VLTAVY BĚHEM REGULACE HOLEŠOVICKÉHO MEANDRU
 Zrušením karlínského přístavu a zasypáním jeho říčního ramene Karlín přišel o svůj bezprostřední kontakt s řekou a rozmanitou skupinu ostrovů, nazývanou někdy „Velké Benátky“.

32. STAVBA SEVEROJIŽNÍ MAGISTRÁLY NA FLORENCI V ROCE 1977
 V horní části obrázku se nachází zbývající část bývalého Těšnovského nádraží, zbouraná v roce 1985, a vpravo dole domovní blok, zbořený při stavbě přestupní stanice Florenc

33. SOKOLOVSKÁ ULICE

Dům U Města Hamburku (čp.81) je bezesporu jedním z nejhodnotnějších klasicistních domů Karlíně a je právem zaspán na seznamu nemovitých kulturních památek.

34. KŘÍŽIKOVA ULICE

Klasicistní činžovní domy místy vytvářejí jedinečně zachované domovní soubory.

35. PERNEROVA ULICE

Průčelí bývalé Fishel-Engelmannovy továrny je typickým příkladem působivé industriální architektury z poloviny 19.století.

36. NEGRELIHO ŽELEZNIČNÍ VIADUKT

Tato jedinečná technická památka z poloviny 19.století je skutečnou chloubou Karlína.

37. AUTOSALÓN MERCEDES SPOLEČNOSTI CHAROUZ GROUP

Tento realizovaný projekt je výjimečnou ukázkou syntézy původní podoby cenné historické budovy a nového využití beze ztrát na její památkové hodnotě.

38. PALÁC KARLÍN SPOLEČNOSTI REAL ESTATE KARLÍN

Tato administrativní budova se stala působivou dominantou křižovatky ulic Thámovy a Křížkové v roce 2000.

39. PALÁC CORSO KARLÍN V KŘÍŽÍKOVĚ ULICI

Další administrativní budova společnosti Real Estate Karlín, navržená proslulým katalánským architektem Ricardem Boffilim, získala ocenění „Stavba roku 2001“.

40. CUBUS KARLÍN NA ROHU ULIC KŘÍŽÍKOVY A ŠALDOVY

Plánovaný projekt administrativní budovy společnosti Real Estate Karlín, absolutně popírající měřítko svého okolí, pro které bude drastickým zásahem.

41. CRYSTAL KARLÍN V PERNEROVĚ ULICI

Další projekt kancelářského paláce společnosti Real Estate Karlín, který svou hmotou a vnějším vzhledem vůbec nerespektuje sousedství velice cenné secesní budovy školy na Lyčkově náměstí, zapsané na seznamu kulturních památek.

42. CORSO II. SPOLEČNOSTI REAL ESTATE KARLÍN V KŘÍŽÍKOVĚ ULICI

43. CORSO III. A CORSO IV. V KŘÍŽÍKOVĚ ULICI

Projekt souboru kancelářských budov Corso II., Corso III. a Corso IV. pochází z ateliéru Ricarda Boffila a vyniká svou sériovostí. Jako za časů nedávných hodlá společnost Real Estate obohatit historický Karlín o pěkné paneláky. Jediným rozdílem zůstává fakt, že ty od Boffiliho budou ze skla a oceli a budou sloužit administrativním účelům.

44. DANUBE HOUSE SPOLEČNOSTI EUROPOLIS INVEST

Tento dozajista působivý kolos, který si během povodně vysloužil přiléhavou přezdívku Titanic, představuje základní kámen a dominantu nové obchodní čtvrti na břehu Vltavy. Svou přehnanou mohutností však negativně zasáhl do historického panorámatu Karlína a stal se tak trnem v oku nejednomu památkáři i široké veřejnosti

45. PROJEKT RIVER CITY PRAGUE SPOLEČNOSTI EUROPOLIS INVEST

46. VZÁCNÁ SKUPINA JEDNOPATROVÝCH DOMŮ V SOKOLOVSKÉ ULICI

47. SEVERNÍ FRONTA KŘÍŽKOVY ULICE

Typická karlínská ulice, jejíž pravidelný klasicistní ráz rozrušila mnohem vyšší výstavba.

48. SOKOLOVSKÁ ULICE VE STŘEDU 14. SRPNA 2002

49. ULICE PRVNÍHO PLUKU VE STŘEDU 14. SRPNA 2002

50. KŘÍŽÍKOVA ULICE VE STŘEDU 14. SRPNA 2002

51. KARLÍN DNE 14. SRPNA 2002

52. DŮM ČP.148 V KŘÍŽKOVĚ ULICI, KTERÝ SE ZŘÍTIL VE 13:13 DNE 15. SRPNA 2002

53. DŮM ČP.200 V KŘÍŽKOVĚ ULICI, KTERÝ SE ZŘÍTIL V 1:15 DNE 18. SRPNA 2002

Dům	Ulice		Pp	Vlastník	Současný stav
čp. 44	Sokolovská		1	S	nevyklizeno
čp. 48	Sokolovská		1	S	pozastavené opravy
čp. 88	Sokolovská	KP	1	M	dv.křídla nevyklizena
čp. 89	Sokolovská		1	M	pozastevné opravy
čp. 111	Sokolovská		2	S	pozastavené opravy
čp. 155	Sokolovská		2	S	beze změn
čp. 46	Sokolovská	KP	3	M	nevyklizeno
čp. 118	Thámová		4	M	nevyklizeno
čp. 119	Thámová		4	M	nevyklizeno
čp. 147	Křížíkova	KP	2	S	beze změn; projekt
čp. 160	Křížíkova		2	S	nevyklizeno
čp. 195	Křížíkova		2	S	nevyklizeno
čp. 148	Křížíkova	zb	2	S	nevyklizeno
čp. 104	Křížíkova		2	S	nevyklizeno
čp. 83	Křížíkova		2	M	pozastavené opravy
čp. 272	Křížíkova		3	S	beze změn
čp. 136	Pernerova		1	S	beze změn
čp. 171	Kollárova	KP	2	M	dvorní křídlo vyklizeno
čp. 158	Kollárova	KP	2	S	beze změn; projekt

54. SEZNAM OHROŽENÝCH KARLÍNSKÝCH PAMÁTEK (SITUACE V ÚNORU 2004)
Vysvětlivky: Pn – počet podlaží, KP – kulturní památka, zb – zbývající část

55. DŮM ČP.110 V SOKOLOVSKÉ ULICI, ZAPSANÝ NA SEZNAM KULTURNÍCH PAMÁTEK
Stav na jaře roku 2003

56. DVŮR DOMU ČP.110

V pozadí dvorní křídlo, které se zřítilo krátce po povodni, 16. srpna 2002.

57. DEMOLICE KULTURNÍ PAMÁTKY V ČERVENCI 2003

58. DŮM ČP.9 V PERNEROVĚ ULICI
Stav v srpnu 2003

59. DEMOLICE DOMU ČP.9 V PERNEROVĚ ULICI KONCEM SRPNA 2003

60. LUKRATIVNÍ STAVEBNÍ PARCELA, UVOLNĚNÁ PO DEMOLICI DOMU ČP.9

61. DEMOLICE DOMU ČP.125 V KŘÍŽÍKOVĚ ULICI
Září 2003

62. DŮM ČP.88 V SOKOLOVSKÉ ULICI, ZAPSANÝ NA SEZNAMU KULTURNÍCH PAMÁTEK
Stav v únoru 2004

63. DVORNÍ KŘÍDLO DOMU ČP.88 DO POBŘEŽNÍ ULICE
Stav v únoru 2004

64. KAPLE NA BÝVALÉM VOJENSKÉM HŘBITOVĚ V PERNEROVĚ ULICI
Stav v listopadu 2003

65. INTERIÉR KAPLE NA BÝVALÉM VOJENSKÉM HŘBITOVĚ
Stav v listopadu 2003